

Europejski Fundusz Rolny na rzecz
Rozwoju Obszarów Wiejskich

**Strategia Rozwoju Lokalnego
Kierowanego przez Społeczność
Stowarzyszenia
PRZYJAZNA DOLINA RABY I CZARNEJ ORAWY
na lata 2014-2020**

**Dla obszaru gmin:
Jabłonka, Lipnica Wielka, Raba Wyżna, Rabka Zdrój i Spytkowice**

Wrzesień 2017 r.

SPIS TREŚCI

1	Charakterystyka LGD.....	4
1.1	Opis obszaru	4
1.2	Opis obszaru	5
1.3	Opis procesu tworzenia partnerstwa	5
1.4	Opis struktury LGD.....	6
1.5	Opis składu organu decyzyjnego	7
1.6	Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym.....	8
1.7	Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD.....	9
2	Partycypacyjny charakter LSR.....	10
2.1	Dane z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR, które wykorzystane zostały do opracowania LSR.....	10
2.2	Partycypacyjne metody konsultacji wykorzystane na każdym kluczowym etapie prac nad opracowaniem LSR	12
2.3	Wyniki przeprowadzonej analizy wniosków z konsultacji	13
2.4	Podstawowe informacje dotyczące przeprowadzonych konsultacji LSR ze społecznością lokalną.....	13
3	Diagnoza obszaru – opis obszaru i ludności.....	15
3.1	Grupy istotne z punktu widzenia LSR	15
3.2	Charakterystyka gospodarki i przedsiębiorczości.....	16
3.3	Opis rynku pracy	17
3.4	Sektor społeczny, rozwój społeczeństwa obywatelskiego.....	19
3.5	Problemy społeczne na obszarze LSR	19
3.6	Wewnętrzna spójność obszaru LSR	21
3.7	Opis dziedzictwa kulturowego i zabytków	23
3.8	Obszary atrakcyjne turystycznie.....	24
3.9	Produkty lokalne, tradycyjne i regionalne.....	26
3.10	Rolnictwo i rynek rolny	27
4	Analiza SWOT	29
5	Cele i wskaźniki	32
5.1	Opis celów ogólnych, celów szczegółowych i przedsięwzięć.....	32
5.2	Wykazanie zgodności celów LSR z celami programów	47
5.3	Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.....	47
5.4	Przedsięwzięcia realizowane w ramach RLKS, a także wskazanie sposobu ich realizacji	47
5.5	Specyfikacja wskaźników, przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych wraz z uzasadnieniem wyboru konkretnego wskaźnika w kontekście ich adekwatności do celów.....	49
5.6	Źródła pozyskiwania danych do pomiaru	51
5.7	Sposób i częstotliwość dokonywania pomiaru, uaktualniania danych (podanie dokładnego sposobu liczenia wskaźnika, algorytmów itp.)	52

5.8	Stan początkowy wskaźnika oraz wyjaśnienie sposobu jego ustalenia	53
5.9	V.9. Stan docelowy wskaźnika	53
6	Wybór i ocena operacji. Kryteria wyboru.....	53
6.1	VI.1 Rozwiązania formalno-instytucjonalnych	53
6.2	VI.2 Sposób ustanawiania i zmian kryteriów	54
6.3	Innowacyjność.....	55
6.4	Realizacja projektów grantowych i operacji własnych	55
7	Plan działania.....	57
8	Budżet LSR.....	58
8.1	Ogólna charakterystyka budżetu LSR w latach 2014-2020.....	58
8.2	Krótki opis powiązania budżetu z celami LSR.....	59
9	Plan komunikacji	60
10	Zintegrowanie	61
10.1	Zgodności i komplementarności LSR Ze strategiami	61
10.2	Zintegrowanie w LSR	64
11	Monitoring i ewaluacja	65
12	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko.....	66
13	Wykaz wykorzystanej literatury	66
14	Załączniki do LSR	67
14.1	Procedura aktualizacji LSR	67
14.2	Procedury ewaluacji i monitoringu.....	67
14.3	Plan działania.....	72
14.4	Budżet LSR	77
14.5	Plan komunikacji	78

1 CHARAKTERYSTYKA LGD

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy

Stowarzyszenie o charakterze „specjalnym”, posiadające osobowość prawną, działające na podstawie: ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855 z późn. zm.), ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 (Dz. U. 2015, poz. 349), ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2015 r. poz. 378), rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006, rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005 oraz Statutu Stowarzyszenia. Stowarzyszenie zostało wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego 08.09.2008 r. pod numerem 0000312937.

1.1 OPIS OBSZARU

Lokalna Grupa Działania Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy obejmuje 5 gmin z powiatu nowotarskiego w woj. małopolskim. Są to: Jabłonka, Lipnica Wielka, Raba Wyżna, Rabka-Zdrój i Spytkowice. Obszar zamieszkuje **60322** osób (na dzień 31 XII 2013r.) stanowiąc 31,8% liczby ludności powiatu i 1,8% ludności województwa. Tylko Rabka-Zdrój jest gminą miejsko-wiejską, pozostałe są gminami wiejskimi. Łączna powierzchnia obszaru wynosi 469 km².

Tabela 1. Zestawienie podstawowych charakterystyk gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy – stan na 2013 rok

Nazwa Gminy	Liczba mieszkańców	Powierzchnia [km ²]	Gęstość zaludnienia [os/km ²]	Dochód podatkowy na jednego mieszkańca [zł]
Jabłonka	18021	212	85	554,57
Lipnica Wielka	5944	67	88	399,46
Raba Wyżna	14517	89	163	498,87
Rabka-Zdrój	17468	69	253	922,95
Spytkowice	4372	32	136	718,03
	Razem LGD: 60 322	Razem LGD: 469	Średnia LGD: 145	Średnia LGD: 618,78

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS i Ministerstwa Finansów

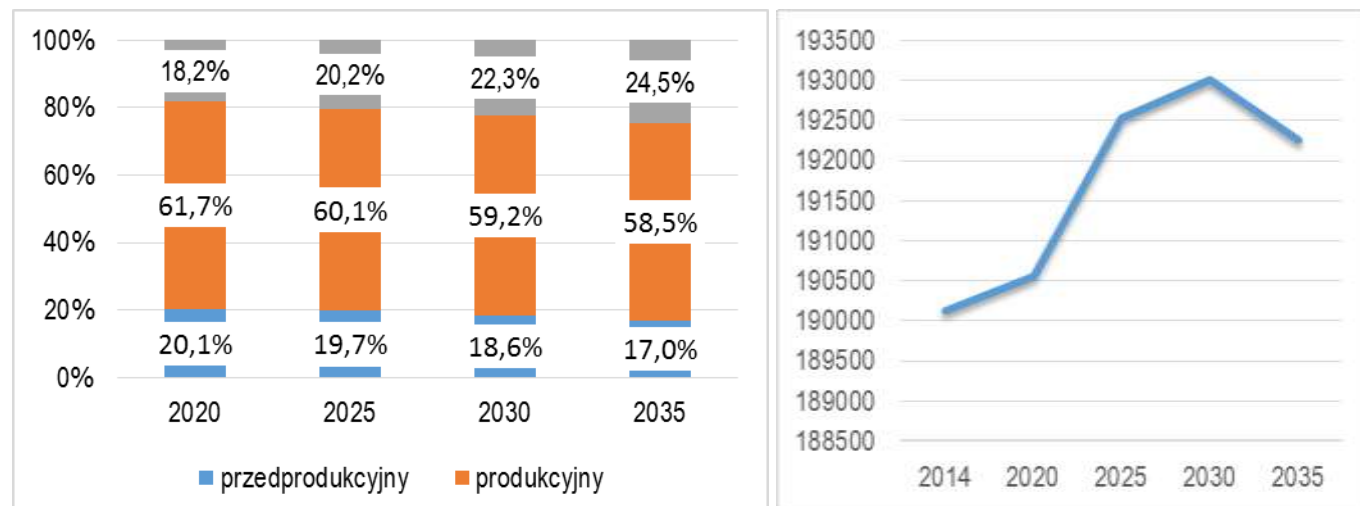
Największą gminą zarówno pod względem powierzchni i liczby mieszkańców jest Jabłonka, a najmniejszą Spytkowice (32 km²). W mieście Rabka-Zdrój zamieszkuje ponad 75% mieszkańców gminy tj. 13154 osób. Największy dochód na mieszkańca przypada w gminie Spytkowice. W okresie 2009-2014 gminy LGD wykazywały dodatni przyrost naturalny, aż 4,1‰ (podczas gdy średni przyrost naturalny Polski wynosił -0,5‰, w Małopolsce +1,8‰, w powiecie nowotarskim +3,5‰). Natomiast analizując ruch migracyjny, można zauważyć, że na przestrzeni ostatnich 5 lat gminy Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy osiągnęły średnią wartość ujemną -0,1‰ i plasowały się poniżej średniej w *Małopolsce i w powiecie nowotarskim*. Zmiany struktury ludności w ostatnich latach sygnalizują występowanie negatywnych tendencji związanych z procesem starzenia się społeczeństwa.

Obszar realizacji LSR obejmuje 60322 mieszkańców i jest to więcej niż średnia liczba mieszkańców objętych LSR/LSROR w latach 2007-2013 w województwie małopolskim, która wyniosła 49304 osób.

Średni dochód podatkowy gmin obszaru LGD w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2013 r. wynosił 618,78 zł i był niższy niż wskaźnik dla całej Małopolski, który wynosił 912,43 zł.

Długookresowe prognozy demograficzne GUS dla całego powiatu nowotarskiego są stosunkowo optymistyczne. Liczba ludności w całym powiecie będzie systematycznie rosła do roku 2030, by następnie przyjąć lekką tendencję zniżkową. Natomiast zmieni się - w sposób niekorzystny - struktura wiekowa. Udział osób w wieku poprodukcyjnym zwiększy się prawie do ¼ ogólnej liczbie mieszkańców, podczas gdy grupa młodych zmniejszy się do 17% z 20,1% w 2020 (w 2013 r. udział młodych wynosił 23,2%).

Wykres 1. Prognoza liczby ludności i zmiany struktury ludności powiatu nowotarskiego w latach 2020-2035 w podziale na ekonomiczne grupy wieku [wartości uśrednione w %]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych

BDL GUS

1.2 OPIS OBSZARU

Wszystkie gminy Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy mają podobne warunki naturalne, tożsame formy zagospodarowania przestrzeni.

Na terenie gmin tworzących LGD przebiegają porównywalne procesy cywilizacyjne i występują zbieżne zjawiska społeczne i kulturowe.

Wszystkie gminy tworzące LGD znajdują się w powiecie nowotarskim i przylegają do siebie w taki sposób, że obszar LGD znajduje się w jednym obrysie, tak więc **spójność przestrzenna rozumiana w kontekście geograficznym jest zachowana.**

1.3 OPIS PROCESU TWORZENIA PARTNERSTWA

Inicjatorem powstania LGD była Gmina Raba Wyżna, która zawiązała grupę inicjatywną dla tworzenia Stowarzyszenia z Gminą Rabka Zdrój. Pierwsze spotkanie robocze grupy z udziałem przedstawicieli trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego odbyło się na wiosnę 2008 r. (46 osób). W dniu 17.04.2008 r. odbyło się Walne Zebranie Członków. *Reprezentantami sektora publicznego* byli: Szefowie gmin, sekretarze, dyrektorzy szkół. *Reprezentantami sektora społecznego* byli lokalni liderzy, osoby aktywne w swoich środowiskach, przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych, skupionych wokół idei kultywowania tradycji i zwyczajów regionalnych itp. *Reprezentantami sektora gospodarczego* byli lokalni przedsiębiorcy, którzy mają swoje firmy, osiągnęli sukces w biznesie i chcieliby współpracować na rzecz rozwoju swojego otoczenia. Na Walnym został uchwalony Statut oraz Regulaminy Walnego, Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej. Dokumenty zostały złożone w Krajowym Rejestrze Sądowym. Stowarzyszenie „Przyjazna Dolina Raby” została zarejestrowana w dniu 08.09.2008 r. pod numerem 0000312937. W sposób partycypacyjny, przy bardzo licznych udziałach mieszkańców powstała LSR. W 2008 r. w Stowarzyszeniu było 60 członków.

W roku 2010 LGD Stowarzyszenie „Przyjazna Dolina Raby” zostało poszerzone o przedstawicieli Gminy Spytkowice. Rozpoczęto prace nad wspólną LSR. Podejście terytorialne - obszarowe, a nie gminne - pokazało nowe perspektywy

i możliwości np. w obszarze turystyki i rekreacji przy tworzeniu zintegrowanej oferty, sieciowania tras pieszych i rowerowych czy wspólnej promocji. Uchwalenie Lokalnej Strategii Rozwoju nastąpiło 28 września 2010 r. podczas Nadzwyczajnego Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia w Rokicinach Podhalańskich. Liczba członków LGD osiągnęła wtedy 94 osoby. Znacząca zmiana liczebności członków nastąpiła, gdy dokonywano – zgodnie z zapisami Statutu w 2013 r. - ich weryfikacji. Wykreślono wtedy ponad 30 osób.

W latach 2008-2015 udało się zbudować mocne partnerstwo różnych środowisk obszaru. Wspólnie wdrożono LSR i osiągnięto założone cele. Budżet LSR: wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - 4 047 356,00 zł, funkcjonowanie lokalnej grupy działania - 1 011 839,00 zł, wdrażanie projektów współpracy - 104 673,00 zł; razem budżet wynosił 5 163 839,00 zł. Łącznie zrealizowanych zostało 77 projektów, które znacząco przyczyniły się do rozwoju lokalnego.

LGD Stowarzyszenie „Przyjazna Dolina Raby” w 2015 roku włączyło do swojej struktury dwie sąsiadujące gminy: Jabłonkę i Lipnicę Wielką, funkcjonujące do tej pory w ramach Stowarzyszenia Rozwoju Orawy. Zmieniono nazwę na Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy a Stowarzyszenie poszerzyło się o 32 członków z gminy Jabłonka i Lipnica Wielka. Wspólnie rozpoczęto konsultacje społeczne nowej Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanej przez Społeczność na lata 2014-2020.

Członkowie Stowarzyszenia są doświadczeni w pracy na rzecz środowisk, z których się wywodzą. W poprzednich latach uczestniczyli w działaniach obu LGD i dlatego z entuzjazmem włączyli się w prace nad nową strategią już dla większego obszaru, biorąc aktywny udział zarówno na wszystkich etapach tworzenia LSR od etapu analizy potencjału i potrzeb obszaru, konsultacji zdefiniowanych celów i przedsięwzięć, a na debacie i przyjęciu całego dokumentu skończywszy.

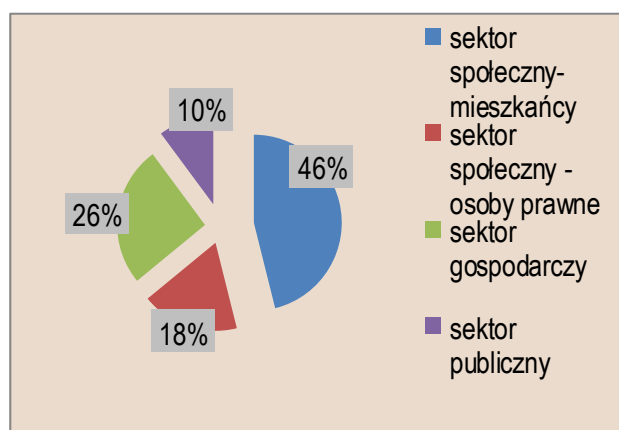
Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy jest otwarte na wszystkie środowiska, a Statut Stowarzyszenia zapewnia równy dostęp do udziału w partnerstwie całej społeczności lokalnej.

1.4 OPIS STRUKTURY LGD

Lokalna Grupa działania liczy 128 członków. Wśród nich znajdują się gminy reprezentowane przez zastępców Wójtów i Burmistrza na podstawie udzielonych przez władze rekomendacji. Sektor publiczny to m.in. Miejski Ośrodek Kultury w Rabce-Zdroju, Orawskie Centrum Kultury w Jablonce, Gminne Centrum Kultury w Lipnicy Wielkiej. To najprężniej działające organizacje na obszarze.

Sektor gospodarczy reprezentowany jest przez 33 przedsiębiorców. Większość z nich pracuje w branży usługowo/produkcyjno-handlowej a także w branży budowlano-remontowej. Obie branże są dominującymi na obszarze LGD. Wśród członków są także właściciele obiektów noclegowych, projektantów, jest sektor usług reprezentowany przez księgową i fryzjerkę, jest reprezentant szkoły języków obcych i kancelarii prawnej. Sektor społeczny reprezentują osoby fizyczne - mieszkańcy oraz osoby prawne, czyli organizacje pozarządowe, aktywnie działające na rzecz regionu.

Wykres 2. Podział członków LGD na sektory

Skład LGD w dniu 20 XII 2015 r. (128 członków).

- Sektor publiczny reprezentuje 13 członków (10%);
- Sektor społeczny osoby prawne reprezentuje 23 członków (18%);
- Sektor społeczny - mieszkańcy reprezentuje 59 członków (46%);
- Sektor gospodarczy reprezentuje 33 członków (26%)

Źródło: Dane własne LGD

Od założenia Stowarzyszenia liczebność członków zwiększyła się o 68 osób. Najwięcej dochodziło członków z sektora społecznego, najmniej z publicznego.

W związku z powyższym skład Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy jest reprezentatywny dla lokalnej społeczności, bez dominacji jakiegokolwiek grupy interesu i uwzględnia przedstawicieli sektora publicznego,

społecznego, gospodarczego a także innych grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz mieszkańców.

Biuro i Pracownicy

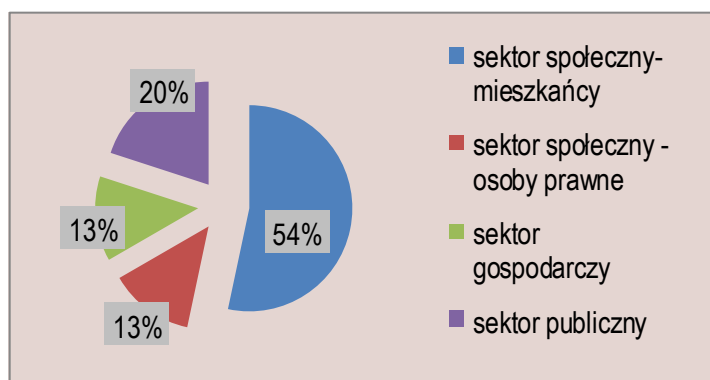
Sprawy Zarządu i LGD oraz pełną obsługę organów Stowarzyszenia w zakresie spraw administracyjnych, finansowych i organizacyjnych prowadzi Biuro (Art. 4 ust 3 Statutu Stowarzyszenia). Jest powołane do obsługi administracyjnej i organizacyjnej Stowarzyszenia. Obecnie w biurze zatrudnionych jest 2 pracowników. Dyrektor biura na $\frac{3}{4}$ etatu oraz pracownik administracyjny również na $\frac{3}{4}$ etatu. Obydwie osoby posiadają udokumentowany potencjał wiedzy i doświadczenia nie tylko w zakresie podejścia LEADER, ale także podstawowych przepisów UE i programów operacyjnych. Doświadczenie zawodowe z zakresu: realizacji, koordynacji i rozliczania projektów na obszarach wiejskich zdobywały podczas wdrażania LSR lata 2007-2014 (wnioski dot. funkcjonowania LGD, przedsięwzięć określonych w LSR; projektów współpracy; obsługa potencjalnych Beneficjentów: udzielania niezbędnych informacji, konsultacji i doradztwa w tym dot. tworzenia i rozwoju mikroprzedsiębiorstw). Ponadto posiadają wiedzę i doświadczenie w zakresie planowania i organizacji spotkań, przygotowania i prezentacji informacji na temat operacji, obsługi i zatwierdzania wniosków, realizacji działań promocyjnych i informacyjnych (planowania i koordynowania przygotowywań materiałów dotyczących LGD, organizacji imprez i eventów; kontaktów z mediami; aktualizacji strony internetowej; prowadzenia dokumentacji prasowej); obsługi biura (prowadzenia korespondencji i jej rejestrów, archiwizacji dokumentów, zaopatrzenia, obsługi posiedzeń organów LGD, przygotowywania projektów uchwał, sprawozdań, informacji i innych materiałów oraz ich ewidencji i gromadzenia danych, a także prowadzenia dokumentacji księgowej). Prowadziły w latach 2007-2014 monitoring i ewaluację wskaźników LSR oraz realizację różnego rodzaju umów i projektów LGD. Zajmowały się również poszukiwaniem możliwości dofinansowania działalności LGD z funduszy zewnętrznych. Zespół posiada - potwierdzone wieloma certyfikatami - wiedzę i doświadczenie z zakresu realizacji procedur związanych z zasadą konkurencyjności i efektywnego zarządzania finansami oraz zamówień publicznych, a także zarządzania dużymi projektami, w tym partnerskimi i międzynarodowymi.

Kwalifikacje i kompetencje wymagane od pracowników są adekwatne do przewidzianych obowiązków. Na lata 2014-2020 Zarząd zatwierdził *Plan szkoleń* dla pracowników i organów, który przewiduje szkolenia z zakresu m.in. wdrażania LSR, procedur, w tym oceny wniosków i ewaluacji, ochrony danych osobowych, obsługi klienta oraz tworzenia, realizacji i zarządzania projektami.

1.5 OPIS SKŁADU ORGANU DECYZYJNEGO

Rada jest organem decyzyjnym Stowarzyszenia. W skład Rady wchodzi przedstawiciele każdego z sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego, a także mieszkańcy obszaru działania LGD, przy czym ani władze publiczne, ani żadna z grup interesów nie posiada więcej niż 49% praw głosu, wybierani na 5 letnią kadencję. Przedstawiciele sektora publicznego stanowią mniej niż 30% składu Rady, co najmniej jeden członek Rady jest kobietą i co najmniej jeden członek Rady jest osobą poniżej 35 roku życia. Do zadań Rady należy w szczególności: wybór operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalanie kwoty wsparcia. Członkowie Rady powoływani są przez Walne Zebranie Członków LGD spośród członków LGD. W skład Rady wchodzi od 12 do 20 członków – liczbę członków Rady danej kadencji ustala każdorazowo Walne Zebranie Członków.

Wykres 3. Podział Rady na sektory

W podziale na sektory organ decyzyjny składa się:

- w 54 % z sektora społecznego-mieszkańców
- w 20% z sektora publicznego;
- w 13 % z sektora gospodarczego (2 przedsiębiorców).
- w 13% z sektora społecznego – osoby prawne
- Członkiniami Rady jest 8 kobiet;
- Jedna osoba jest poniżej 35 roku życia.

Źródło: dane własne LGD

Można zatem podsumować, że żadna grupa interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu w podejmowaniu decyzji.

Doświadczenie członków Rady

Standardy wiedzy i kompetencji, a także wymagane doświadczenie członków Rady opisane są w Statucie i Regulaminie Rady. I tak każdy z członków Rady, przed przystąpieniem do prac w Radzie, zobowiązany jest poddać się testowi wiedzy z zakresu obowiązujących przepisów powszechnie obowiązujących regulujących problematykę PROW 2014-2020 oraz z zakresu LSR, obowiązujących procedur wyboru i kryteriów wyboru. Członek Rady może być także poddany okresowym testom wiedzy obejmującym powyższą tematykę, które organizuje i przeprowadza Zarząd. Zarząd ustala także warunek pozytywnego wyniku testu.

Ponadto LGD przygotowała program szkoleń dla Rady z zakresu wdrażania LSR oraz przepisów związanych z wyborem i oceną operacji. Członkowie Rady, tak jak i poprzednio będą uczestniczyć w szkoleniach, co najmniej raz w roku. Zakres szkolenia obejmuje podejście Leader, zagadnienia z PROW i przede wszystkim prawne zagadnienia związane z wdrożeniem LSR. Na pierwszym szkoleniu członkowie Rady zostaną zapoznani z Regulaminem Rady i wszystkimi procedurami, związanymi z decyzjami o wyborze projektów do realizacji.

Nowością jest rejestr interesów członków, który będzie prowadzony przez LGD. Członkowie Rady składają podpis pod w/w dokumentami w ten sposób przyjmując je do wiadomości. Pierwsze szkolenie z PROW na lata 2014-2020 pt. „Przygotowanie lokalnych liderów do sprawnego wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju” członkowie Rady odbyli w grudniu 2015 r., konsultując jednocześnie proponowane kryteria oceny operacji. *Plan szkoleń* jest załącznikiem do LSR.

Obecny skład Rady to grupa doświadczonych liderów lokalnych, która posiada niezbędną wiedzę związaną z problemami obszaru. Wszyscy członkowie Rady brali czynny udział w konsultacjach LSR na lata 2014-2020.

1.6 CHARAKTERYSTYKA ROZWIĄZAŃ STOSOWANYCH W PROCESIE DECYZYJNYM

Decyzje w sprawie oceny i wyboru operacji opisane są w następujących procedurach:

1. Procedura oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020 realizowanych przez podmioty inne niż LGD;
2. Procedura oceny i wyboru oraz rozliczania, monitoringu i kontroli grantobiorców w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020;
3. Procedura oceny i wyboru operacji własnych LGD w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020.

Pracę Rady organizuje Przewodniczący, który został wybrany przez Walne Zebranie Członków. Przewodniczy jej posiedzeniom i zarządza głosowaniem oraz zapewnia prawidłowy przebieg procesu oceny i wyboru operacji. W toku oceny operacji dba o to, by kryteria wyboru były jednolicie rozumiane przez członków Rady i wyjaśnia rozbieżności w ich rozumieniu, czuwa nad tym, by ocena operacji była dokonywana zgodnie z zatwierdzonymi kryteriami.

Ponadto pracę Rady wspiera elektroniczny system: Platforma Oceny Platforma Obsługi Projektów (POP), za pośrednictwem, której przeprowadzany jest nabór, dokonywana jest ocena operacji i inne czynności związane z obsługą operacji przewidziane w procedurach naboru,

Członkowie Rady obowiązani są do zachowania w tajemnicy wszelkich informacji i dokumentów ujawnionych i wytworzonych w trakcie oceny i wyboru operacji oraz do nie zatrzymywania kopii jakichkolwiek dokumentów otrzymanych w formie papierowej lub elektronicznej w trakcie oceny i wyboru operacji. Przed otrzymaniem dokumentacji członkowie Rady zobowiązani są do złożenia w LGD pisemnego oświadczenia o zachowaniu poufności. Oświadczenie o poufności może być podpisane na cały okres kadencji członka Rady. Złożenie oświadczenia o poufności obowiązuje także pracowników biura zapoznających się z wnioskami w celu przygotowania dokumentacji na posiedzenia Rady i może obowiązywać w całym okresie programowania PROW 2014-2020. Członek Rady ma także obowiązek wyłączyć się z procesu oceny i wyboru operacji, gdy jest powiązany z daną operacją lub beneficjentem. Wyłączenie z oceny i wyboru operacji następuje poprzez wypełnienie i złożenie przez członka Rady *Deklaracji bezstronności i poufności*, której wzór stanowi załącznik do Regulaminu Rady. Informację o wyłączeniach z oceny i wyboru operacji ze wskazaniem wniosków, których wyłączenie dotyczy, odnotowuje się w protokole, a protokół jest dokumentem jawnym, zamieszczanym na stronie internetowej po zanonimizowaniu danych wrażliwych.

1.7 DOKUMENTY REGULUJĄCE FUNKCJONOWANIE LGD

LGD działa w oparciu o przepisy polskiego prawa w zakresie stowarzyszeń, wytyczne PROW, Statut Stowarzyszenia oraz Regulaminy (**Regulamin Walnego Zebrania, Regulaminu Zarządu, Regulamin Komisji Rewizyjnej, Regulaminu Rady**). Do obsługi administracyjnej i organizacyjnej Stowarzyszenia powołane jest biuro Stowarzyszenia.

PODSTAWOWE DOKUMENTY REGULUJĄCE ZASADY DZIAŁANIA LGD PRZYJAZNA DOLINA RABY I CZARNEJ ORAWY:

Statut LGD jest najważniejszym ustrojowym dokumentem Stowarzyszenia regulującym jego funkcjonowanie. Określa m.in. kompetencje i zasady reprezentatywności Rady oraz reguluje zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji (w tym przesłanki wyłączenia z oceny operacji). Statut stanowi o kompetencji Walnego Zebrania Członków, jako organu LGD, który uchwała LSR i jej aktualizacje, a także uchwała kryteria wyboru operacji. Statut reguluje także zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach. Wskazuje marszałka województwa małopolskiego, jako organ nadzoru. Jest on zatwierdzany i aktualizowany (zmieniany) w drodze uchwały przez Walne Zebranie Członków (WZC);

Regulamin Walnego Zebrania Członków reguluje m.in. kwestie zwoływania posiedzeń WZC, prowadzenia głosowania, podejmowania uchwał, wymaganego kworum oraz protokołowania WZC; Regulamin przyjmowany jest uchwałą Walnego Zebrania Członków, który ma kompetencje do jego zmiany zwykłą większością głosów.

Regulamin Zarządu m.in. określa zadania, organizację pracy Zarządu, sposób zatrudniania pracowników Biura, podział obowiązków. Uchwały Zarządu podejmowane są zwykłą większością głosów w obecności co najmniej połowy członków. Każdy członek Zarządu w przypadku sprzeciwu w stosunku do podjętej uchwały ma prawo do obligatoryjnego zaprotokołowania swojego stanowiska w protokole. Regulamin jest uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków zwykłą większością głosów.

Regulamin Rady reguluje prace kluczowego organu decyzyjnego w LGD, do jego wyłącznej kompetencji należy wybór i ocena operacji w ramach LSR. Regulamin zawiera szczegółowe rozwiązania dotyczące wyłączenia z oceny operacji (sposób wyłączenia członka organu z oceny), szczegółowe zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji (ocena wniosków, sposób podziału wniosków do oceny pomiędzy członków organu, zasady preselekcji operacji, zasady dokumentowania oceny, wzory dokumentów, itp.) zasady protokołowania posiedzeń organu decyzyjnego oraz zasady wynagradzania członków (diety). Regulamin jest uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków zwykłą większością głosów.

Regulamin Komisji Rewizyjnej reguluje m.in. zasady zwoływania posiedzeń Komisji, zadania Komisji oraz sposób prowadzenia dokumentacji i sprawozdawczości. Regulamin jest uchwalany i aktualizowany przez Walne Zebranie Członków zwykłą większością głosów.

Regulamin Pracy Biura Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy określa zasady wewnętrznej organizacji i ramowy zakres działania Biura. Regulamin organizacyjny biura ustala i przyjmuje swoją uchwałą Zarząd, który ma także kompetencje do jego aktualizacji. Regulamin zawiera opisy stanowisk pracy, podział zadań oraz procedury funkcjonowania w tym procedury naboru pracowników na wolne miejsca pracy.

Organizacją biura zajmuje się Zarząd Stowarzyszenia, a w momencie zatrudnienia Dyrektora on odpowiada za pracę biura. Do jego kompetencji należy ustalanie formy i sposobu pracy biura LGD. Struktura organizacyjna Biura przedstawia się następująco: oprócz Dyrektora są jeszcze, Specjalista ds. projektów, Specjalista ds. finansowo – księgowych, Specjalista ds. promocji i aktywizacji. Prowadzenie spraw finansowo-księgowych, usług prawnych oraz innych usług specjalistycznych może być zlecane osobom lub specjalistycznym firmom, posiadającym stosowne uprawnienia w tym zakresie. Warunki zatrudnienia Dyrektora oraz pozostałych pracowników ustala Zarząd.

Dyrektor Biura jest odpowiedzialny za prawidłowe zarządzanie sprawami Stowarzyszenia w ramach posiadanych uprawnień i kompetencji, niezastrzeżonych przez inne organy Stowarzyszenia. Szczegółowy zakres obowiązków, uprawnień, odpowiedzialności został opisany w procedurze naboru pracowników oraz warunków funkcjonowania Biura LGD, które są załącznikami do Regulaminu. Dyrektor Biura wnioskuje do Zarządu Stowarzyszenia o zatrudnienie pracowników Biura, jeśli jest vacat (zgodnie z procedurą naboru pracowników).

Specjalista ds. projektów jest odpowiedzialny za kompleksową obsługę potencjalnych beneficjentów, przygotowywanie projektów, realizację i rozliczenie procesu dotyczącego projektów. **Specjalista ds. promocji i aktywizacji** zajmuje się realizacją działań służących aktywizacji społeczności lokalnej, przygotowanie i realizowanie zadań związanych z promocją działalności stowarzyszenia, obsługa wniosków grantowych. Specjalista ds. finansowo - księgowych jest odpowiedzialny za prowadzenie obsługi finansowo-księgowej Stowarzyszenia oraz m.in. wszystkich spraw związanych z płacami.

Dla zwiększonej efektywności działań związanych z obsługą potencjalnych beneficjentów i beneficjentów w zakresie doradztwa określono **sposób pomiaru jakości udzielanego doradztwa (procedura doradztwa)**, poprzez zastosowanie ankiety pomiaru jakości udzielonego doradztwa. Ponadto będzie badana efektywność doradztwa związana ze złożeniem konsultowanego projektu do konkursu. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń przewiduje się świadczenie usług doradczych telefonicznie, lecz bez pomiaru efektywności. **Pomiar efektywności działań w zakresie animacji i współpracy** ze społecznością dokonuje się podczas podsumowywania i oceny zrealizowanych działań, w tym komunikacyjnych oraz na etapie prowadzonej ewaluacji.

2 PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

2.1 DANE Z KONSULTACJI SPOŁECZNYCH PRZEPROWADZONYCH NA OBSZARZE OBJĘTYM LSR, KTÓRE WYKORZYSTANE ZOSTAŁY DO OPRACOWANIA LSR

W całym procesie partycypacji wzięło udział łącznie ponad 822 osoby, które reprezentują wszystkie 3 sektory: publiczny, społeczny, jak i gospodarczy. Spotkania otwarte organizowane były dla mieszkańców, którzy nie kwalifikowali się do poszczególnych sektorów. Ze względu na zasięg i rozmach prowadzonego procesu partycypacyjnego, zastosowanie nowatorskich metod i technik, a także bardzo dużą aktywność LGD w mediach społecznościowych i w Internecie można uznać, że w tworzenie LSR na lata 2014-2020 była skutecznie i licznie włączona społeczność lokalna, a działania można uznać za nowatorskie i innowacyjne.

- Dane wyjściowe do rozpoczęcia procesu konsultacji społecznych LSR stanowiły **podsumowanie poprzedniego okresu** (Ewaluacja LSR 2007-2013 oraz sprawozdania i dobre praktyki), a także przygotowany „**Plan włączenia społeczności lokalnej w przygotowanie LSR**”, zawierający 5 kluczowych etapów.
- Zlecono także wykonanie **ekspertyznej diagnozy obszaru**, w wyniku której powstał „Raport z diagnozy społeczno-gospodarczej obszaru LGD”. Odbywały się także spotkania otwarte i sektorowe z wieloma grupami mieszkańców.
- Powołany został **Zespół roboczy**, a w nim utworzyły się grupy tematyczne. W reprezentatywnym dla społeczności lokalnej zespole została przeprowadzona analiza problemów metodą zadawania pytań: „Kogo dotyczy problem? Na czym polega problem? Jakie są przyczyny problemu? Jakie są następstwa problemu?” - powstało tzw. drzewo problemów. Wykorzystano na tym etapie także wstępne wyniki ankiet mieszkańców.

ETAP DEFINIOWANIA POTRZEB I PROBLEMÓW (TZW. PARTYCYPACYJNA DIAGNOZA)

W tym etapie prac nad przygotowaniem LSR brali udział przedstawiciele wszystkich sektorów, związanych z LGD tj. przedstawiciele sektora społecznego, publicznego, gospodarczego i mieszkańców, na równych zasadach i przy w miarę zachowanych proporcjach. Między innymi opracowano i szeroko konsultowano analizę SWOT.

Spotkania otwarte, zorganizowano w **każdej gminie**. Byli na nie zapraszani wszyscy mieszkańcy poprzez przekaz informacyjny kierowany ogólnie. Na spotkaniach wykonywano analizy SWOT potencjału obszaru w podziale na grupy, starając się, by w każdej grupie była reprezentacja wszystkich sektorów. Zebrano także informacje o oczekiwanych obszarach wsparcia w ramach LSR;

Spotkania sektorowe ze zdefiniowanymi grupami, dotychczasowymi partnerami LGD (KGW, NGO, LKS, parafie, LKS itd.), ale także z grupami, które narażone są na wykluczenie (niepełnosprawni, młodzi ludzie) organizowano w celu doprecyzowania oczekiwań i pomysłów na rozwiązania problemów;

Badania ankietowe mieszkańców poprowadzono metodą CAVI (w tym etapie było rozpoczęcie prac badawczych);

Badania bezpośrednie (spacer badawczy), polegające na prowadzeniu rozmów przez pracowników biura z mieszkańcami na ulicach miejscowości należących do LGD zorganizowano w celu zebrania opinii na temat możliwości niwelowania barier dla osób niepełnosprawnych, a także konsultowano ważne założenia LSR takie jak: cele, działania, kryteria dostępu do środków itp. Wypracowano m.in. pomysły na ścieżki rekreacyjne przyjazne dla niepełnosprawnych, które mogłyby stać się rekreacyjną infrastrukturą promującą obszar, jako miejsce wypoczynku dla ludzi z różnymi dysfunkcjami;

Badanie ankietowe w grupach sektorowych zostało przeprowadzono także w kluczowych dla LGD grupach: przedsiębiorców i rolników, pracowników kultury, organizacji pozarządowych oraz pracowników pomocy społecznej (powstały raporty z badań). Na mniejszej próbie wykonano także badanie turystów.

Punkt konsultacyjno-doradczy uruchomiono w siedzibie LGD, a dyżury członków Zarządu i pracowników odbywały się we wszystkich gminach;

Punkty informacyjne były uruchamiane przy okazji większych imprez.

Internet i media społecznościowe były wykorzystywane, jako standardowe już środki komunikacji z mieszkańcami. Przez cały okres przygotowania LSR informacja była na bieżąco aktualizowana, zamieszczone zostały ankiety do badań, a także karty projektowe;

Media publiczne i prywatne - istotne dla osiągnięcia sukcesów komunikacyjnych, podczas procesu partycypacyjnego podawały informacje przekazywane przez LGD.

Informacja w urzędach gmin. Urzędnicy pierwszego kontaktu w gminach z obszaru posiadali wiedzę na temat LSR i udzielali informacji mieszkańcom na temat działań LGD.

ETAP OKREŚLENIA CELÓW I USTALANIA ICH HIERARCHII

W tym etapie pracowały zespoły tematyczne i Zespół roboczy. Praca polegała na przełożeniu problemów na cele, zobrazowanych graficznie w postaci drzewa celów, które definiowało cele ogólne i szczegółowe oraz rezultaty projektu. Formułując cele zwracano uwagę, by były one zgodne z metodą SMART, czyli: Specyficzne (konkretne) - jasno i przejrzysto zdefiniowane; Mierzalne (policzalne) – możliwe do zmierzenia; Realne – ich osiągnięcie jest możliwe, Adekwatne - ich osiągnięcie jest możliwe w danych warunkach; Terminowe - określone w czasie. Kolejnym etapem było wykonanie matrycy logicznej, czyli tabelarycznego opisu poszczególnych celów. W kolumnach znajdowały się działania oraz efekty (produkty, rezultaty, oddziaływanie) oraz związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy nimi. W matrycy zamieszczono także „założenia”, czyli czynniki, które stanowią potencjalne ryzyko osiągnięcia celów. Hierarchizacja celów i budowanie matrycy logicznej były to etapy, podczas których poszukiwano rozwiązań dla zdefiniowanych problemów.

Pod koniec etapu odbyło się **spotkanie z sektorem publicznym**. Metoda spotkania to **badanie fokusowe** przeprowadzone według przygotowanego wcześniej scenariusza. Odbyło się w Lipnicy Wielkiej. Miało na celu zweryfikowanie przyjętych wstępnych priorytetów LSR w kontekście planów rozwojowych gmin z obszaru. Kontynuowano: badania ankietowe, punkty informacyjne mobilne i stałe, aktywność w Internecie i mediach społecznościowych.

ETAP POSZUKIWANIA ROZWIĄZAŃ STANOWIĄCYCH SPOSOBY REALIZACJI STRATEGII

Etap poszukiwania rozwiązań, stanowiących sposoby realizacji strategii oparty był o niezwykle rzetelnie przeprowadzone analizy wszystkich powstałych dotychczas Raportów (z badań ankietowych mieszkańców i grup sektorowych, z analizy fiszek projektowych, z notatek ze spotkań z mieszkańcami i zgłaszanymi przez nich postulatami).

Wszystkie powyższe działania prowadzone były przez Zespół Roboczy oraz członków Zarządu i pracowników Biura. Elementy LSR były wywieszane na stronach internetowych i na FB, z prośbą do mieszkańców o wzięcie udziału w konsultacjach. Uwagi były spisywane, a następnie odbywało się spotkanie prowadzone przez członków Zespołu Roboczego lub Zarządu. Podczas takich spotkań wykorzystywano metody rekomendowane przez portal decydujmyrazem.pl. Zgodnie z intencją Zarządu spotkania takie miały mieć również charakter edukacyjny dla samych uczestników. Na każdym spotkaniu wyznaczano prowadzącego kolejne spotkanie. Jego zadaniem było przygotowanie i zaprezentowanie nowatorskiego prowadzenia zebrania, zgodnie z wybraną techniką. I tak na tym etapie odbyło się Forum lokalne oraz Warsztaty konsultacyjne. Podsumowano wstępnie ankiety. Wyniki tego etapu przełożyły się na znacząco na kształt przedsięwzięć oraz beneficjentów poszczególnych konkursów.

ETAP FORMUŁOWANIA WSKAŹNIKÓW REALIZACJI LSR

Każdemu celowi przypisane zostały wskaźniki sukcesu, które podlegały konsultacjom członków zespołu roboczego i zarządu (przeprowadzonych on-line). Przyjęto założenie, iż należy wykorzystać jak najwięcej wskaźników z podręcznika, a następnie uzupełniać je o specyficzne dla LSR wskaźniki lokalne. Na tym etapie cele zostały skonkretyzowane w formie postulatu osiągnięcia żądanych wartości wskaźników w przyszłości, ujętych w budżecie. Zespół roboczy spotkał się także z prawnikiem w sprawie dokumentów ustrojowych Stowarzyszenia. Spotkanie było prowadzone metodą warsztatu/spotkania konsultacyjnego.

ETAP IDENTYFIKACJI GRUP DOCELOWYCH STRATEGII

LGD posiada zidentyfikowane aktywne środowisko na obszarze LGD – poszczególne grupy, które stanowić będą – i w tym okresie programowania – podstawowe grupy docelowe działań LGD. To w tych grupach powstawała identyfikacja problemów i potrzeb. Podczas warsztatów otwartych zidentyfikowane zostały grupy defaworyzowane. Wskazywali je uczestnicy, a następnie zespół roboczy analizował ich rzeczywiste potrzeby m.in. poprzez porównanie opinii ludzi z badaniami statystycznymi¹, danymi z miejskiego i gminnych ośrodków pomocy społecznej, danymi z wszystkich dokumentów

¹ Raport z diagnozy społeczno- gospodarczej obszaru, opracowany w 2015 r. na zlecenie LGD

strategicznych samorządów z obszaru LGD. Wybór grup docelowych potwierdzony został także w badaniach ankietowych, w których ankietowani wskazywali swoje preferencje. Spośród kilkunastu zdefiniowanych grup defaworyzowanych LGD wzięła pod uwagę: **młodych bez pracy, niepełnosprawnych i ich rodziny oraz młodych rodziców**.

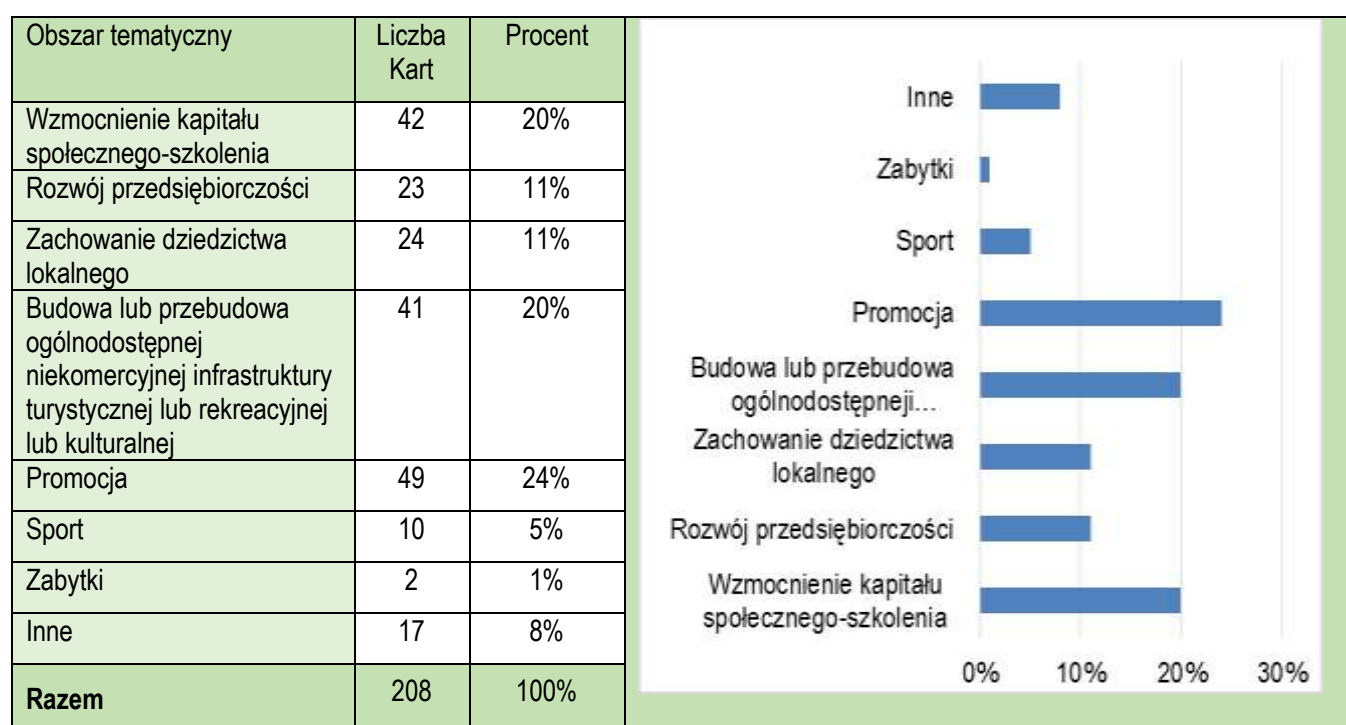
W tym etapie wykorzystano – oprócz metod już wcześniej stosowanych – **metodę badania bezpośrednie (spacer badawczy)**, podczas którego wypracowano m.in. pomysły na ścieżki rekreacyjne przyjazne dla niepełnosprawnych, które mogłyby stać się rekreacyjną infrastrukturą promującą obszar, jako miejsce wypoczynku dla ludzi z różnymi dysfunkcjami.

Dyskusja nad planem komunikacji była przygotowana przez pracowników Biura i przeprowadzona została metodą Democs (deliberative meetings of citizens), podczas której tematem do dyskusji były propozycje działań komunikacyjnych opisane na przygotowanych wcześniej kartach informacyjnych. Zastosowana technika pozwoliła na wyjątkowo ożywioną dyskusję, na temat pozornie – jak się początkowo wydawało prosty. Szczególnie interesujący wydawał się temat przygotowania LGD do sytuacji zaistnienia problemów z wdrażaniem LSR lub konfliktów w partnerstwie. Przygotowanie planu naprawczego powinno – jak sugerowano być przyjmowane uchwałą Zarządu.

Wszystkie elementy LSR, na każdym etapie jej tworzenia były konsultowane. Większość była zamieszczana - do szerokiej konsultacji społecznej - na stronie www i w mediach społecznościowych (w końcowym etapie procedury aktualizacji LSR, monitoringu i ewaluacji, a także plan komunikacji). Niektóre elementy były konsultowane w wybranych grupach (np. ze stowarzyszeniami i przedstawicielami środowisk osób niepełnosprawnych, czy młodych ludzi). Wszystkie podejmowane decyzje wypracowywane były w konsensusie najpierw w grupach tematycznych, a następnie w zespole roboczym. Podsumowano wstępnie ankiety oraz złożone opisy projektów na fiskach projektowych. Powstały wstępne raporty.

Analiza fiszek projektowych. LGD zebrała 208 kart projektowych. Analiza polegała na tematycznym pogrupowaniu kart.

Wykres 4 Tabela 2 Projekty zgłoszone przez mieszkańców w podziale na obszary tematyczne

Źródło: dane własne LGD

2.2 PARTYCYPACYJNE METODY KONSULTACJI WYKORZYSTANE NA KAŻDYM KLUCZOWYM ETAPIE PRAC NAD OPRACOWANIEM LSR

Na każdym etapie procesu partycypacyjnego wykorzystywano metody i techniki (w tym rekomendowane przez portal decydujmyrazem.pl) Były to m.in.: spotkania otwarte i sektorowe, warsztat konsultacyjny, forum lokalne, badanie fokusowe, badania bezpośrednie (spacer badawczy), punkt informacyjny i konsultacyjno-doradczy, metoda Democs (deliberative meetings of citizens). Ponadto prowadzone były badania ankietowe, przekazywano informacje do mediów, informacja udzielana była w urzędach gmin, a LGD było aktywne na w mediach społecznościowych. Mieszkańcy składali fiszki z pomysłami na projekty.

2.3 WYNIKI PRZEPROWADZONEJ ANALIZY WNIOSKÓW Z KONSULTACJI

Wnioski, propozycje i rekomendacje z poszczególnych etapów prac nad strategią analizowane były przez Zespół roboczy, w tym członków Zarządu. Łącznie w formie ustnej, pisemnej oraz internetowej zgłoszono 208 wniosków projektowych. Niektóre z nich miały charakter marginalny i dlatego nie zostały uwzględnione ani w dalszych pracach nad LSR, ani nie zostały poddane szerszym konsultacjom społecznym. Odrzucenie wniosków było decyzją wspólną Zespołu Roboczego, podejmowaną w dyskusji, po analizie „za i przeciw” i jej uzasadnianiu.

W ramach spotkań z mieszkańcami pojawiło się bardzo wiele ciekawych pomysłów na projekty (*Źródło: Protokoły ze spotkań*). Część ciekawych propozycji niemożliwych do zrealizowania przez LGD w ramach LSR została już zaprezentowana i przekazana wójtom i burmistrzowi na spotkaniu w Lipnicy Wielkiej i być może zostanie zrealizowana we współpracy z samorządami. Wnioski są archiwizowane.

Reasumując podczas tych spotkań, warsztatów, badań, konsultacji określono listę problemów i propozycje ich rozwiązań. Wypracowano procedury kryteriów oceny operacji, przeanalizowano poziomy dofinansowania dla różnych grup beneficjentów, określono wysokość środków na realizację poszczególnych działań. Wskazano na zasadność promowania projektów **realizowanych w partnerstwie** obejmujących cały obszar oraz integrujących lokalne zasoby. Wyniki badań z mieszkańcami i ankiet zbieranych podczas konsultacji społecznych zostały uwzględnione przy formułowaniu celów i przedsięwzięć LGD. Na spotkaniach ustalono także zasady realizacji projektów grantowych, jako narzędzia aktywizacji mieszkańców obszaru LSR, wskazując wstępnie, że projekty te powinny przede wszystkim dotyczyć wzmocnienia kapitału społecznego, w tym przez integrację lokalnej społeczności, podnoszenie wiedzy w zakresie ochrony środowiska i zmian klimatycznych, także z wykorzystaniem rozwiązań innowacyjnych oraz zachowania dziedzictwa lokalnego. Wypracowano podejście do innowacyjności. Innowacyjność została uwzględniona w kryteriach wyboru operacji wraz z przedstawieniem zasad jej oceny. Określono zakres przedsięwzięć odnoszących się do infrastruktury turystycznej rozszerzając planowany zakres działań możliwych do finansowania. Kryteria wyboru będą promować projekty generujące miejsca pracy i odnoszące się do wskaźników LSR.

Rozpropagowaniem informacji o spotkaniach konsultacyjnych zajmowali się pracownicy biura LGD i członkowie zespołu do spraw opracowania LSR. W całym okresie programowania LSR funkcjonowało biuro LGD gdzie potencjalni wnioskodawcy zgłaszali swoje propozycje i zapytania odnośnie operacji planowanych do realizacji w ramach LSR. Odbywały się również spotkania indywidualne w biurze LGD. Strona internetowa LGD wykorzystywana była do zamieszczania komunikatów, ogłoszeń nt. aktualności pracy nad LSR. W ramach realizacji planu włączenia społeczności lokalnej organizowano pracę biura w taki sposób, aby możliwe było spotkanie wnioskodawcy z pracownikiem i rzeczowa dyskusja o planowanych projektach. Ponadto w celu identyfikacji grup docelowych LSR dokonano analizy ankiet (papierowych i internetowych). W badaniu internetowym mieszkańcy wskazywali na zasadność wprowadzenia do lokalnej strategii LGD programów skoncentrowanych na osobach młodych do 35 r.ż., osobach bezrobotnych oraz młode samotne matki. Pracownicy biura LGD odbierali telefony od potencjalnych wnioskodawców wyjaśniając zasady i możliwości planowanego wsparcia w ramach LSR. LGD wykorzystywało szeroki dobór partycypacyjnych metod konsultacji z grupami docelowymi LSR, w szczególności mieszkańcami obszaru LSR na każdym etapie programowania LSR. Zmiana kryteriów wyboru operacji również będzie poddawana konsultacjom społecznym. Dodatkowe informacje - dane z konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR, które wykorzystane zostały do opracowania LSR - zawarto w poszczególnych Rozdziałach LSR.

2.4 PODSTAWOWE INFORMACJE DOTYCZĄCE PRZEPROWADZONYCH KONSULTACJI LSR ZE SPOŁECZNOŚCIĄ LOKALNĄ

W konsultacjach społecznych uczestniczyło 822 osoby (uczestnicy spotkań, wywiadów oraz osoby które złożyły karty projektowe oraz ankiety konsultacyjne).

Spotkania Zarządu (07.05.2015 oraz 22.06.2015) dotyczyły prac nad LSR. Miały charakter warsztatowy (temat: harmonogram prac, terminy spotkań gminnych i sektorowych, plan działania). W pracach wzięli udział przedstawiciele gmin Jabłonka i Lipnica Wielka, które dołączyły do obszaru tworzonego przez Rabę Wyżną, Rabkę-Zdrój i Spytkowice. Liczba osób na warsztatach: 8.

Dyżury w gminach pełnili pracownicy oraz członkowie zarządu LGD: na liście konsultacyjnej wpisało się **93 osoby**.

- W gminie Lipnica Wielka we czwartki w godzinach: 11:30 -13:30 (Dom Ludowy);
- W gminie Jabłonka we czwartki w godzinach: 9:00–11:00 (Urząd Gminy Jabłonka);
- W gminie Rabka Zdrój we czwartki w godzinach: 9:00–11:00 (Urząd Miasta Rabka-Zdrój);

- W gminie Spytkowice w poniedziałki w godzinach: 9:00–11:00 (Urząd Gminy Spytkowice);
- W gminie Raba Wyżna we wtorki w godzinach 9:00-11:00 (Urząd Gminy Raba Wyżna).

Spotkania otwarte, spotkania sektorowe, badanie fokusowe: wykaz spotkań oraz osób uczestniczących w spotkaniach przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3 Wykaz spotkań z mieszkańcami

Nazwa Gminy	Data	Liczba uczestników
Gmina Jabłonka	27.07.2015 godz. 16:00	23
Gmina Raba Wyżna	29.07.2015 godz. 9:00	8
Gmina Spytkowice	29.07.2015 godz. 13:00	7
Gmina Lipnica Wielka	06.08.2015 godz. 10:00	27
Gmina Rabka Zdrój	19.08.2015 godz. 13:00	17
Gmina Raba Wyżna	19.08.2015 godz. 17:00	10
Gmina Rabka Zdrój	31.08.2015 godz. 11:00	14
Gmina Jabłonka	31.08.2015 godz. 13:00	27
Gmina Spytkowice	10.09.2015 godz. 17:30	17
Gmina Lipnica Wielka	30.09.2015 godz. 11:00	20

Źródło: Dane własne LGD

Spacer badawczy (14.12.2015) r. był możliwością bezpośredniego kontaktu ze społecznością lokalną. **50 osób.**

Podczas spotkań **zespołu roboczego ds. opracowania LSR** (10.11.2015, 02.12.2015) w pełnym składzie wypracowano wstępne projekty analizy SWOT, celów LSR, ustalono ich hierarchię oraz zidentyfikowano grupy docelowych dla poszczególnych celów. Łącznie obecnych było **26 osób**. Ponadto Zespół roboczy pracował w trybie ciągłym prowadząc **konsultacje mailowe** i telefoniczne.

Fiszki projektowe były zawieszane na stronie od początku I etapu prac. Łącznie zebrano 208 kart.

Ostateczny kształt dokumentu Strategii opracowany został przez Zespół ds. opracowywania LSR. W skład Zespołu wchodziło **26 osób**. Zadaniem Zespołu poza systematyzowaniem zebranych informacji było dostosowanie dokumentu do uwarunkowań prawnych, weryfikacja z założeniami *Poradnika dla Lokalnych Grup Działania w zakresie opracowywania Lokalnych Strategii Rozwoju na lata 2014–2020* oraz wypracowanie ostatecznej wersji. Na wszystkich etapach prac pilnie śledzono wyjaśnienia Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a także Urzędu Marszałkowskiego Województw Małopolskiego.

Proces partycypacyjny przygotowania LSR był niezwykle ważny także w kontekście wdrażania LSR. Wypracowano nowe kontakty, uzupełniono bazy danych, uaktualniono oczekiwania mieszkańców. Część tego dorobku przekazano samorządom gminnym, które być może wykorzystają te pomysły lub znajdą środki na realizację niektórych interesujących projektów, które nie zostaną wsparte w ramach LSR. Najważniejszym efektem było jednak stworzenie dobrej aury do współpracy, pobudzenie aktywności i pomysłowości mieszkańców i uzyskanie aprobaty do wspólnych działań na rzecz rozwoju obszaru LGD.

Aktywność mieszkańców będzie oczekiwana nie tylko przy naborach, ale także przy wszystkich konsultacjach przeprowadzanych przez LGD, badaniach opinii społecznej oraz przy zmianach zapisów w dokumentach LGD, które będą przeprowadzane zgodnie z procedurą aktualizacji LSR (zał. nr. 1)

3 DIAGNOZA OBSZARU – OPIS OBSZARU I LUDNOŚCI

3.1 GRUPY ISTOTNE Z PUNKTU WIDZENIA LSR

Mieszkańcy obszaru znani są z serdeczności, gościnności i pracowitości. Obecnie na obszarze obserwuje się niekorzystne procesy demograficzne oraz emigrację młodych. Wielu liderów, działaczy oraz twórców ludowych we współpracy z instytucjami takimi jak GOKi czy organizacje pozarządowe stara się animować życie mieszkańców, ale na co dzień widoczny jest marazm i bierność. Imprezy masowe przyciągają tłumy, ale systematyczne działania są domeną tylko małej grupy ludzi. Poszukiwanie sposobów na uaktywnienie szerszego grona mieszkańców i przekonywanie ich do podejmowania różnych działań, w tym wolontaryjnych jest jednym z wyzwań LGD. A ponadto:

- Mieszkańcy oczekują podniesienia jakości życia między innymi poprzez **poprawę infrastruktury** kultury, rekreacji, sportu i turystyki. Służy społeczności lokalnej, a także zwiększa atrakcyjność obszaru dla przyjezdnych - to zaś leży w interesie branży turystycznej.
- Mieszkańcy powinni podnosić swoją wiedzę w zakresie **ochrony środowiska** i zmian klimatu. Jest wiele przykładów postaw i zachowań, które szkodzą otoczeniu. Życie na obszarze o wyjątkowych walorach przyrodniczych niesie z sobą ograniczenia, ale ochrona dziedzictwa przyrodniczego jest obowiązkiem każdego.
- Mieszkańcy z różnych przyczyn są **mało aktywni** także w obszarze działań charytatywnych. Jednak „akcje” pomocy uruchamiają lawinę dobroci wzajemnej. Nie ma jednak mechanizmów pozwalających rozciągnąć akcję na systematyczne działania codzienne. W LSR oczekuje się pomysłów na systemowe wykorzystanie dobrej energii mieszkańców i skierowanie jej do ludzi potrzebującej takiej pomocy.

Liderami Lokalnymi w każdej gminie są członkowie OSP, KGW, LKS, twórcy ludowi. Są aktywni zarówno w sprawach swoich organizacji jak i uczestniczą w spotkaniach związanych ze sprawami mieszkańców. Byli beneficjentami Lidera i w dalszym ciągu chcą kontynuować współpracę z LGD także w celu realizacji zadań statutowych swoich organizacji.

Twórcy Ludowi, to liczna grupa artystów lokalnych uczestniczących w festynach, targach i pokazach. Nie zawsze w parze z talentem idzie przebojowość i przedsiębiorczość, więc potrzebują wsparcia, by móc tworzyć, także w celu komercjalizacji swoich wytworów.

Uczniowie są grupą, która potrzebuje więcej zajęć sportowych i rekreacyjnych stanowiących alternatywę dla „komputera”. Oferta gmin jest zdecydowanie zbyt mała ze względu na ograniczenia finansowe. Uczniowie powinni także mieć możliwość uczestniczenia w codziennej aktywności rekreacyjnej i sportowej, a także w zdrowej rywalizacji na zawodach i turniejach.

Producenci produktów lokalnych to nie jest grupa rozwijająca się, ze względu na brak ekonomicznych podstaw dla ich działalności. I choć jest zapotrzebowanie na produkt lokalny, to brak jest organizacji systemu dystrybucji i sprzedaży, a także spójnej promocji. Tylko nieliczne produkty lokalne są skomercjalizowane.

Przedsiębiorczość na obszarze nie jest najwyższa w Małopolsce. Trzeba wspierać zarówno prowadzących działalność gospodarczą, jak i tych, którzy chcą podjąć ryzyko założenia swojej firmy. Pod warunkiem tworzenia miejsc pracy w LSR zaplanowano wsparcie na tworzenie i rozwój MŚP. Na szczególne preferencje mogą liczyć pomysły biznesowe związane z turystyką i produktem lokalnym.

GRUPY DEFAWORYZOWANE:

Niepełnosprawni, (grupa defaworyzowana) mają na terenie LGD dużo organizacji pozarządowych, które im pomagają. Organizacjom brakuje jednak środków na rozwój oraz na przystosowywanie otoczenia dla potrzeb niepełnosprawnych. Chcieliby także edukować społeczność pod kątem wspierania niepełnosprawnych i rozwoju wolontariatu. Wsparcia wymaga stworzenie systemu, który umożliwiałby łączenie ludzi chcących pomagać z tymi, którzy tej pomocy potrzebują. Proponują, by Rabka dała początek „specjalizacji” obszaru, jaką byłaby dostępność atrakcji turystycznych dla niepełnosprawnych.

Planowane interwencje i preferencje:

LGD zamierza stworzyć platformę służącą łączeniu wolontariuszy z potrzebującymi, a także inicjować szkolenia w ramach przedsięwzięcia: II.1.5. Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu osób z grup defaworyzowanych. Kryteria wyboru operacji premiuje projekty likwidujące bariery dla niepełnosprawnych (techniczne i społeczne).

Młodzi ludzie bez pracy (do 35 roku życia) (grupa defaworyzowana) Wszystkie badania pokazują, iż młodzi ludzie są coraz lepiej wykształceni, lecz nie mogą znaleźć zatrudnienia na rynku pracy. Przyczyną są m.in. nieadekwatne do potrzeb wykształcenie.

Tymczasem

z pozyskanych na obszarze informacji istnieją profesje, które dają możliwość stałego lub sezonowego zatrudnienia na obszarze LGD. Są to animatorzy kulturalni poszukiwani w sezonie turystycznym, a także trenerzy i instruktorzy sportowi i rekreacyjni, którzy mogliby prowadzić zajęcia sportowo-rekreacyjne na obszarze LGD.

Planowane interwencje i preferencje:

Przewiduje się konkursy na profesjonalne szkolenia animatorów sportu i rekreacji, trenerów sportowych itp. w ramach przedsięwzięcia: II.1.5. Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu osób z grup defaworyzowanych.

Starsi ludzie (po 50 roku życia) (grupa defaworyzowana) Starsi ludzie powinni mieć szeroką ofertę zajęć podnoszących jakość ich życia, a z drugiej strony powinni dzielić się z młodymi swoim doświadczeniem i w ten sposób czuć się potrzebnymi. Inicjatywy w zakresie dziedzictwa kulturowego, rekreacji, ale także innowacyjnych rozwiązań społecznych będą zmierzać do budowania modelu pomocy starszym z równoczesnym wykorzystywaniem ich pokoleniowej pamięci.

Planowane interwencje i preferencje:

Przewidziano preferencyjne kryteria. Potencjalne działania w przedsięwzięciach II.1.2. Działania oparte na kultywowaniu tradycji lokalnych, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego; II.1.4. Promowanie aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia

Młodzi rodzice, a szczególnie młode matki, w tym matki samotne (do 35 roku życia) (grupa defaworyzowana) Potrzebują wsparcia

w codziennym życiu, tak, by wychowywanie dziecka nie wykluczało ich z uczestnictwa w życiu kulturalnym, w szkoleniach, a także w rekreacji i uprawianiu sportu. Potrzebne im są także zajęcia z podnoszenia kompetencji ogólnych, by po okresie wychowywania dzieci mieli większe szanse na rynku pracy.

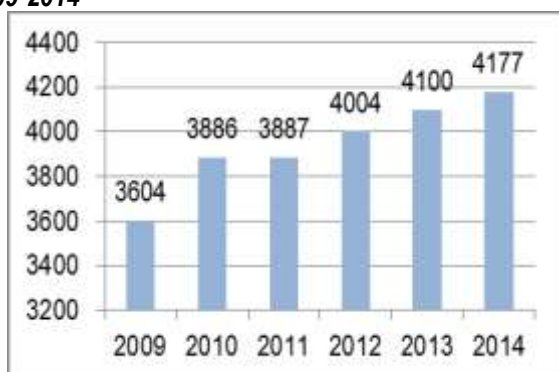
Planowane interwencje i preferencje:

Przewidziano preferencyjne kryteria. Potencjalne działania w przedsięwzięciach związanych z rekreacją, edukacją i kulturą w ramach przedsięwzięć: II.1.2 Działania oparte na kultywowaniu tradycji lokalnych, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz II.1.4. Promowanie aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia.

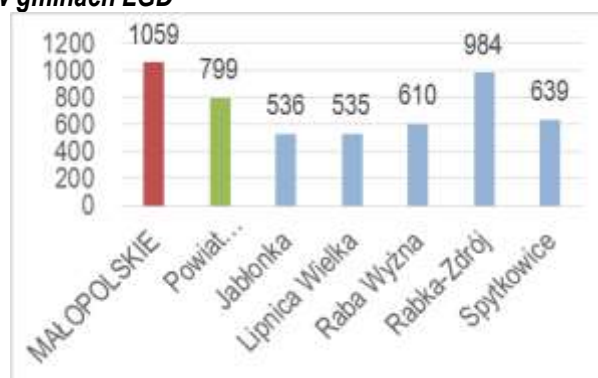
3.2 CHARAKTERYSTYKA GOSPODARKI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI

W 2009 roku liczba podmiotów gospodarczych w gminach obszaru LGD wynosiła 3604. Na koniec roku 2014 działało już 4177 podmiotów gospodarczych. W stosunku do 2009 roku liczba ta zwiększyła się o 13,7%. W 2014 r. największa liczba podmiotów prowadzących działalność gospodarczą spośród gmin z obszaru LGD zarejestrowana była w Rabce-Zdrój (1714), następnie w Jabłoncu (972), Rabie Wyżnej (888) i Lipnicy Wielkiej (319). Najmniej, bo 284 podmioty gospodarcze zarejestrowane były w Spytkowicach. Szczegółowe dane dotyczące liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminach z obszaru LGD prezentują wykresy poniżej.

Wykres 5. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na terenie LGD w latach 2009-2014

Wykres 6. Liczba podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON na 10 tys. mieszkańców w 2014 r. w gminach LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Jak wynika z zestawionych danych, największa liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców spośród gmin z obszaru LGD występowała w Gminie Rabka-Zdrój (984), przy czym we wszystkich gminach wskaźnik ten nie przekroczył średniej dla województwa małopolskiego, która wyniosła 1059 podmiotów gospodarczych na każde 10 tys. mieszkańców. Najmniejsza liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców występowała w gminach Jablonka i Lipnica Wielka – odpowiednio 536 i 535 podmiotów.

Duży udział w strukturze podmiotów gospodarki narodowej prowadzących działalność na obszarze LGD „Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy” miały firmy z sekcji handlu hurtowego i detalicznego (24%), z sekcji budownictwa (19%), stosunkowo wysoki udział zanotowały również podmioty z sekcji przetwórstwa przemysłowego (13%). Najwyższy udział dotyczył tzw. pozostałej działalności usługowej, który wyniósł 28%. Branże wiodące z dużą tradycją: budowlana, drzewna i turystyka.

Należy podkreślić istotną rolę uzdrowiska w rozwoju nie tylko tej samej gminy Rabka-Zdrój, ale i sąsiednich. Do największych podmiotów świadczących usługi sanatoryjne należą: Uzdrowisko Rabka S.A., Instytut Gruźlicy i Chorób Płuc Oddział Terenowy im. Jana i Teresy Rudników w Rabce-Zdrój, Śląskie Centrum Rehabilitacyjno-Uzdrowiskowe im. Dr Adama Szebesty w Rabce-Zdroju Sp. z o.o. W efekcie w Rabce-Zdrój mamy ponadprzeciętną liczbę lekarzy specjalistów oraz innego wykwalifikowanego personelu w zawodach związanych z opieką zdrowotną i rehabilitacją oraz rozwijające się firmy „około sanatoryjne”.

Dominującą grupą podmiotów gospodarczych w całym powiecie nowotarskim są firmy zatrudniające do 9 pracowników (95%), zatrudniające od 10-49 pracowników stanowiły 3,8%, zatrudniające od 50 do 249 0,5%, zatrudniające od 250-999 0,04%. Zdecydowana większość lokalnych firm to firmy jednoosobowe, rodzinne lub spółki.²

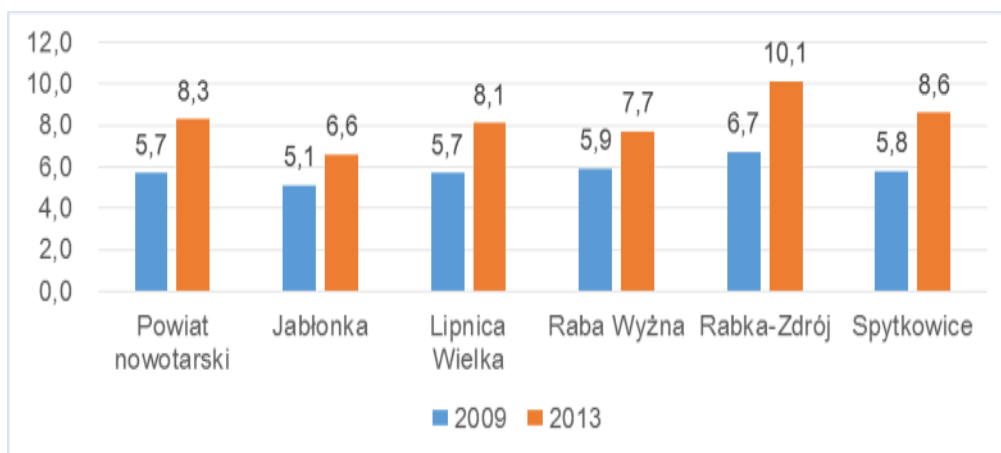
Liczba przedsiębiorstw w powiecie pod względem ilości zatrudnionych pracowników (wg REGON), to jeden z istotnych elementów odzwierciedlających funkcjonalność gospodarczą obszaru. W wyniku prowadzonego stałego monitoringu można wskazać,

że liczba tych przedsiębiorstw od 2009 r. sukcesywnie wzrasta i na koniec 2013 r. wynosiła 14 810 jednostek gospodarczych i w relacji do 2012 r. nastąpił wzrost o 1,6%. Dominującą grupą podmiotów gospodarczych w powiecie są firmy zatrudniające do 9 pracowników (95%), zatrudniające od 10-49 pracowników stanowiły 3,8%, zatrudniające od 50 do 249 0,5%, zatrudniające od 250-999 0,04%. Zdecydowana większość lokalnych firm to firmy jednoosobowe, rodzinne lub spółki.³

3.3 OPIS RYNKU PRACY

Na koniec 2013 roku na obszarze LGD było zarejestrowanych 3069 bezrobotnych, a w powiecie nowotarskim było 9939 osób bezrobotnych. W stosunku do 2012 liczba bezrobotnych wzrosła o 9%. Wzrost bezrobocia wystąpił we wszystkich grupach, ale w największym stopniu dotyczył: osób bez prawa do zasiłku - o 12%, mężczyzn - o 11%, mieszkańców wsi oraz osób poprzednio pracujących - po 9%. Poziom bezrobocia w gminach wynosił

Wykres 7 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminach LGD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy w 2009 r. i w 2013 r.

Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wynosił średnio dla gmin obszaru Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy **8,22% w 2013 r.** W stosunku do powiatu nowotarskiego wartość wskaźnika była podobna (8,3%), natomiast w stosunku **do średniej woj. małopolskiego (7,3%) była znacznie wyższa.**

Największy odsetek bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnych jest w Rabce-Zdrój i wynosi 10,1%. Jest to więcej niż w każdej z gmin oraz więcej niż średnia dla powiatu nowotarskiego. Warto nadmienić, że odsetek ten wzrósł w stosunku do roku 2009 (z 5,7%).

² http://www.zasoby-ludzkie.wup-krakow.pl/powiat-12-powiat_nowotarski.html

³ http://www.zasoby-ludzkie.wup-krakow.pl/powiat-12-powiat_nowotarski.html

W 2013 roku osoby w wieku przedprodukcyjnym (0-17 lat) stanowiły 23,2% populacji gmin LGD, podczas gdy w 2009 roku odsetek ten równy był 24,9%. Zmiana liczby ludności w wieku produkcyjnym (18-59/64 lat) w analizowanym okresie była stosunkowo niewielka (0,9%), natomiast nastąpił wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym (60+/65+) z 13,7% do 14,7%.

Natomiast rok 2014 przyniósł pozytywne zmiany na rynku pracy w całej Małopolsce. W części branż zwiększyło się zatrudnienie. Wzrosła też liczba ofert pracy, i to zarówno dostępnych w urzędach pracy, jak i upowszechnianych innymi kanałami. Jednocześnie zmniejszyła się skala zwolnień. Potwierdzeniem tego był spadek liczby zgłaszanych i realizowanych zwolnień grupowych oraz mniejsza liczba osób rejestrujących się w powiatowych urzędach pracy, które zostały zwolnione z przyczyn leżących po stronie pracodawcy. Po raz pierwszy od 5 lat w Małopolsce zmniejszyła się też liczba bezrobotnych.⁴

Wzrost zatrudnienia względem 2013 roku był także widoczny w branży usług biznesowych, w przypadku rynku nieruchomości, w transporcie i gospodarce magazynowej oraz w przetwórstwie przemysłowym, co jest dobrym sygnałem na kolejne miesiące, wskazuje bowiem na pozytywne trendy w całej gospodarce. Spadki zatrudnienia zanotowano w budownictwie, branży turystycznej oraz w usługach administrowania i działalności wspierającej, a w mniejszym zakresie – również w handlu.

W 2014 roku powiatowe urzędy pracy (PUP) miały do dyspozycji więcej ofert pracy niż w roku 2013. Wzrost był widoczny w drugiej połowie roku, szczególnie zaś we wrześniu, gdy do PUP zgłoszono o ponad 50% więcej ofert niż w tym samym miesiącu 2013 roku. Wzrost ogólnej liczby ofert wynikał z większej dostępności zarówno zatrudnienia subsydiowanego, jak i niesubsydiowanego. We wszystkich miesiącach 2014 roku liczba ofert pracy przewyższała tę z analogicznego miesiąca roku 2013. Większy napływ ofert pracy niesubsydiowanej do urzędów był szczególnie widoczny w drugiej połowie roku. Liczba ofert pracy subsydiowanej związana jest z dostępnością środków do dyspozycji urzędów pracy – w pierwszym kwartale jest ich zwykle najwięcej.⁵

Tabela 4: Dane dotyczące ludności i zatrudnienia w gminach wchodzących w skład LGD (2013 r.)

Nazwa Gminy/JST	Ludność w wieku nie produkcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	Pracujący [osoba]	Udział pracujących w ogólnej populacji [%]	Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców
Powiat nowotarski	59,1	23674	12,48%	125
Jabłonka	61,5	2110	11,71%	117
Lipnica Wielka	61,0	283	4,76%	48
Raba Wyżna	57,9	831	5,72%	57
Rabka Zdrój	61,4	3572	20,45%	204
Spytkowice	60,9	548	12,53%	125
OBSZAR LGD	Średnio: 72,36	Razem: 31018	Średnio: 13,53	Średnia: 135,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na obszarze LGD jest jeszcze spory udział w rynku tradycyjnych dla regionu Podhala rodzajów działalności gospodarczej i rzemieślniczej, w zakresie: kuśnierstwa, krawiectwa, przetwórstwa drewna i wyrobów drewnianych, stolarstwa budowlanego i meblowego oraz przetwórstwa produktów rolnych. Główna koncepcja rozwoju powiatu nowotarskiego oparta jest na rodzimym kapitale oraz dostępnych zasobach ludzkich.

Analiza zawodów deficytowych i nadwyżkowych w powiecie wskazuje, że najczęściej występujące zawody wśród bezrobotnych to: sprzedawca, robotnik budowlany, kucharz małej gastronomii, flisak-retman, robotnik gospodarczy, stolarz, krawiec, murarz. Zawody te charakteryzują się m.in: krótkookresowym zatrudnieniem i niskim poziomem wykształcenia. Rośnie liczba osób długotrwale bezrobotnych przede wszystkim w grupach: robotnik gospodarczy, krawiec, obuwnik przemysłowy, szwaczka, sprzątaczką biurowa, kuśnier (przekracza 50%). Pogorszyła się sytuacja osób z zawodami z grupy specjalistów (liczba ofert pracy spadła o 20%). Oferty pracy dotyczyły głównie zawodów związanych z edukacją.

⁴ Ocena sytuacji na rynku pracy województwa małopolskiego w 2014 r. - Załącznik 1 do Uchwały Sejmiku WM nr VII/125/15

⁵ tamże

Lista zawodów deficytowych, która występuje wśród zawodów wymagających, co najmniej średniego wykształcenia. Należą do nich m.in.: asystent nauczyciela przedszkola, pracownik do spraw osobowych, grafik komputerowy, technik prac biurowych, a także **animatorzy rodzinni, trenerzy i instruktorzy sportowi**.

3.4 SEKTOR SPOŁECZNY, ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO.

Organizacje pozarządowe częstokroć są partnerem do prowadzenia projektów prorozwojowych i płaszczyzną dla wzmocnienia się kapitału społecznego, a ich powstawanie jest wynikiem oddolnych inicjatyw, wskazujących na zaangażowanie mieszkańców w życie lokalnej społeczności. Na terenie obszaru LGD funkcjonowało w 2013 r. 101 organizacji pozarządowych, w tym tylko 6 miało status opp uprawnionych do pobierania 1% podatków.

Najwięcej organizacji w przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców działa w Rabce-Zdroju (37), a najmniej w Spytkowicach (14). Średnia dla całej LGD wynosi 20 i odbiega *in minus* od średniej dla powiatu nowotarskiego (26) i dosyć znacznie od średniej wojewódzkiej, wynoszącej 33 organizacji na 10 tysięcy mieszkańców.

Duże znaczenie dla integrowania społeczności lokalnych mają ochotnicze straże pożarne, koła gospodyń wiejskich, lokalne kluby sportowe oraz organizacje charytatywne. Podmioty te były także aktywne w realizacji projektów ze wsparciem Lidera w poprzednim okresie, a także w przygotowaniach LSR 2014-2020, deklarując realizację wielu ciekawych pomysłów z pomocą środków LSR. Trzeba także wyróżnić aktywność grupy organizacji prężnie działających w środowisku ludzi niepełnosprawnych we wszystkich grupach wiekowych, a mających ciekawe pomysły na usprawnienie infrastruktury rekreacyjnej pod kątem niepełnosprawnych, szczególnie przyjezdnych.

W przeprowadzonych analizach SWOT na spotkaniach konsultacyjnych zawsze podkreślano niewystarczające zaangażowania mieszkańców w życie społeczności lokalnej. Próba zdiagnozowania przyczyn sprowadzała się przede wszystkim do: niedostatecznie dobrej informacji, braku czasu, a także pieniędzy i połączeń komunikacyjnych. Jednym ze wskaźników aktywności ludzi może być udział w wyborach. Dla obszaru LGD był to wskaźnik poniżej średniej krajowej w wyborach parlamentarnych w 2011 r. (42,3%, 48,9%) i nieco wyższy od średniej krajowej w wyborach samorządowych w 2014 r. (49,3%, 46,6%). Za każdym razem było to jednak poniżej 50%.

Konsultacje pokazały ogromny potencjał społeczny drzemący w mieszkańcach, przy braku systemowego budowania wolontariatu.

LGD zamierza wykorzystać potencjał organizacji pozarządowych poprzez ogłaszanie konkursów kierowanych do trzeciego sektora. Będą oni – jak się sądzi po zgłoszonych fiszkach projektowych – beneficjentami działań zarówno inwestycyjnych jak i „miękkich”: warsztatów, szkoleń, imprez, turniejów itp.

3.5 PROBLEMY SPOŁECZNE NA OBSZARZE LSR

Bezrobocie - częściej niż przeciętnie – ma bardzo istotne czynniki wpływające w niekorzystny sposób na zasięg ubóstwa zarówno w Polsce jak i w Unii Europejskiej. Grupa zagrożoną ubóstwem są przede wszystkim dzieci.

Stopa ubóstwa wśród osób w wieku 0-17 lat wyniosła w Polsce w 2013 r. ok. 23%, co oznacza wartość o ok. 6 p. proc. wyższą niż średnia dla całego kraju. Sytuacja dzieci w Polsce jest pod tym względem nieco gorsza niż przeciętnie w Unii Europejskiej, gdyż wskaźnik dla wszystkich 28 krajów wyniósł w omawianym roku ok. 20%. W 2013 r. około 44% osób bezrobotnych w Polsce, w wieku 18 lat i więcej, żyło w gospodarstwach domowych, które doświadczały ubóstwa. Niemal co druga osoba bezrobotna żyła poniżej granicy ubóstwa relatywnego.⁶

We wszystkich gminach obszaru Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy działają ośrodki pomocy społecznej, których zadaniem jest m.in. udzielanie pomocy społecznej osobom i rodzinom w trudnej sytuacji, w szczególności z powodu: ubóstwa, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, alkoholizmu, narkomanii, zdarzenia losowego itp. Wsparcie koncentruje się głównie na pomocy finansowej, której wartość w ostatnich latach systematycznie wzrastała.

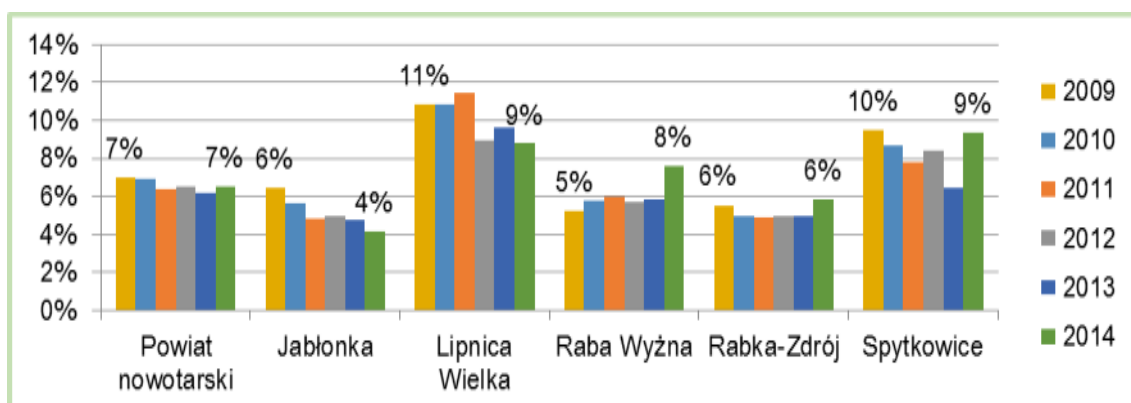
Wskaźnik „odsetek liczby mieszkańców, którzy korzystają z usług pomocy społecznej” jest jednym z tych, które charakteryzujących jakość życia w gminach. W 2013 r. na obszarze LSR z pomocy społecznej skorzystało 3436 beneficjentów,

⁶ Europejskie badania dochodów i warunków życia (EU-SILC)

co stanowiło 6,4% ludności: w Lipnicy Wielkiej było to 10% mieszkańców; w Spytkowicach i w Rabie Wyżnej 6%, a w Rabce-Zdroju i w Jabłonce - po 5. W powiecie nowotarskim pomocą społeczną było objęte 6% ludności.

Wykres 8. Udział osób objętych pomocą społeczną w liczbie ludności ogółem w latach 2009 – 2014 w gminach wchodzących w skład Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Najwięcej korzystających z pomocy społecznej, czyniło to z powodu ubóstwa i bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, jednak warto odnotować kilkunastoprocentową poprawę sytuacji w stosunku do 2009 roku. Wzrosła o prawie ¼ liczba osób potrzebujących wsparcia w związku z bezrobociem. Dużą grupę stanowią niepełnosprawni, długotrwale lub ciężko chorzy, gdzie odnotowano nieznacznie większą liczbę potrzebujących, niż w 2009 roku. Znacznie wzrosła liczba świadczeń klasyfikowanych w kategorii „potrzeba ochrony macierzyństwa” - o 108%, oraz „wielodzietność” - o 112%. Zmiana tych parametrów związana jest m.in. z pojawieniem się „Karty dużej rodziny”, realizacją programu rządowego „Pierwszy dzwonek”. Grupą najczęściej narażoną na ubóstwo są bezrobotni oraz ich dzieci. Stopa ubóstwa wśród osób w wieku 0-17 lat wyniosła w Polsce w 2013 r. ok. 23%. Najczęściej zagrożone ubóstwem są dzieci z rodzin wielodzietnych i niepełnych. W gospodarstwach domowych dwóch osób dorosłych z przynajmniej 3 lub więcej dziećmi na utrzymaniu, ubóstwa doświadczało w 2013 r. ok. 37% osób. Wśród osób zamieszkujących gospodarstwa składające się z samotnej osoby dorosłej z dziećmi na utrzymaniu wskaźnik ubóstwa relatywnego wyniósł natomiast niemal 30%. Ze względu na podeszły wiek i jego konsekwencje, takie jak stopniowa utrata sprawności czy też ograniczone możliwości zwiększania dochodów gospodarstwa domowego poprzez pracę. Grupą, na którą należy zwracać szczególną uwagę w analizach dotyczących zasięgu ubóstwa są osoby starsze, w wieku 65 lat i więcej. W Polsce w 2013 r. stopa ubóstwa relatywnego osiągnęła w tej grupie wiekowej ok. 12%, (o prawie 2 p. proc. niższą niż średnia dla Unii Europejskiej).⁷

Mieszkańcy hołdują tradycyjnym wartościom i wychowaniu. Niestety rodziny dotąd wielopokoleniowe zmieniają się z powodu migracji młodych, mniejszej dzietności kobiet i później niż przed laty podejmowanymi decyzjami o posiadaniu dzieci. Wyjazdy za granicę osób młodych i całych rodzin są odczuwalne. W gminach Jabłonka i Lipnica Wielka, skąd do Wiednia jest tylko 400 km w dni powszednie jest znacznie mniej mieszkańców, niż w weekend. I tak rodziny pozostają często w rozłące. Młode mamy nie zawsze mają wsparcie w wychowaniu dzieci i to nie z powodów finansowych, ale „logistycznych”. Chciałyby móc choć kilka razy w tygodniu zadbać o siebie i rozwijać się zawodowo. Podobny problem mają opiekunowie osób niepełnosprawnych, ciężko chorych, czy wymagających opieki ze względu na starość. Brakuje miejsca, w którym można byłoby z takiego wsparcia skorzystać. Ponadto w wielu miejscowościach są duże braki w infrastrukturze społecznej.

Kultura. O dostępności kultury w skali lokalnej decyduje liczba instytucji kultury definiowanych jako domy i ośrodki kultury, kluby i świetlice oraz liczba mieszkańców przypadająca na 1 placówkę. W każdej gminie należącej do Stowarzyszenia funkcjonuje samorządowa instytucja kultury, która organizuje i wspiera działalność kulturalną dla społeczności lokalnej. Na jedną publiczną instytucję kultury na obszarze LGD w 2013 roku przypadło 12064 mieszkańców, podczas gdy średnio w powiecie było to 6772, a w Małopolsce - 7815. Gminy z obszaru LSR Stowarzyszenia wypadają zatem niekorzystnie zarówno na tle powiatu, jak i regionu.

Imprezy. W 2013 roku na obszarze gmin należących do Stowarzyszenia zorganizowano 495 imprez kulturalnych, w których wzięło udział 124815 osób. Pod względem liczby organizowanych imprez i ich frekwencji przoduje Rabka-Zdrój, gdzie w 2013

⁷ Na podst. Europejskiego badania dochodów i warunków życia (EU-SILC)

roku odbyło 268 imprez, które zgromadziły 83700 uczestników. Na 1000 mieszkańców Rabki-Zdroju w imprezie uczestniczą średnio 4792 osoby, co świadczy o ogromnym udziale turystów/kuracjuszy w organizowanych przedsięwzięciach. Należy zaznaczyć, że na terenie gmin organizowane są również imprezy nieewidencjonowane przez GUS, które są równie liczne i przyciągają wielu mieszkańców obszaru, gości i turystów.

Biblioteki. W 2013 roku na terenie gmin wchodzących w skład Stowarzyszenia znajdowało się 12 bibliotek, z których skorzystało 8178 czytelników (GUS). W całym powiecie nowotarskim funkcjonuje 57 bibliotek. Na jedną bibliotekę na obszarze LGD przypadało średnio 7125 osób i jest to wynik gorszy, niż średnia Małopolski (4308), i ponad dwukrotnie gorszy, niż średnia powiatu nowotarskiego (3327). Najbogatszy księgozbiór w stosunku do liczby mieszkańców posiada Raba Wyżna (3561 woluminów na 1000 ludności), a najskromniejszy - Rabka-Zdrój (738).

Edukacja. W roku szkolnym 2013/2014 w gminach LGD działało 38 szkół podstawowych (GUS): Jabłonka - 14, Lipnica Wielka - 5, Raba Wyżna - 8, Rabka-Zdrój - 8, Spytkowice - 3. Oraz 48 placówek wychowania przedszkolnego, w tym 14 przedszkoli (GUS): Rabka-Zdrój - 15 placówek (w tym 7 przedszkoli), Jabłonka - 12 (1), Raba Wyżna - 11 (4), Lipnica Wielka - 6 (1), Spytkowice - 4 (1). W ostatnich latach odnotowano tendencję wzrostową w liczbie dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Obecnie jest 62 na 100 dzieci w wieku 3-6 lat (w powiecie nowotarskim 67, w Małopolsce 75).

Sport. Na obszarze gmin LGD działa 21 klubów sportowych (włączając uczniowskie i wyznaniowe), w których trenuje ponad 1200 osób. Aż 10 klubów funkcjonuje w Rabie Wyżnej i korzysta z nich ponad pół tysiąca sportowców. Finansowanie działalności sportowej biorą na siebie gminy. Środków nie starcza na dodatkowe zajęcia, treningi, czy też aktywność amatorską różnych grup wiekowych. Problemem jest niemożność zapewnienia rozwoju zdolnym sportowcom w „indywidualnych” dziedzinach.

Organizacje społeczne pomagające niepełnosprawnym. Na obszarze LGD jest bardzo aktywna grupa organizacji pozarządowych zajmujących się osobami z różnymi dysfunkcjami. Organizacje te pozyskują środki z wielu źródeł i mają plany działania i rozwoju na przyszłość. Zwracają uwagę, iż należałoby uczynić obszar LGD przyjazny nie tylko turystom i kuracjuszom, ale także niepełnosprawnym. Postulują, by infrastruktura społeczna, poprzez pozbawienie jej barier mogłaby dodatkowo sprzyjać przyjazdowi większych grup osób z niepełnosprawnościami. Zwracają uwagę na konieczność wspierania wolontariatu w każdej grupie wiekowej, gdyż nie ma systemowego rozwiązania wolontariatu w żadnej z gmin obszaru.

Zagrożenia dla środowiska. Na obszarze LGD nie wyeliminowane zostały jeszcze zjawiska palenia śmieci, dzikich wysypisk, czy niekontrolowanej wycinki drzew. Istnieje także duży problem niskiej emisji (smog).

LGD zamierza wspierać – wraz z organizacjami pozarządowymi – działania związane z ograniczeniami barier dla niepełnosprawnych poprzez kryterium lokalne dotyczące inwestycji. Działając przeciw wykluczeniu kulturowemu LGD preferuje przy wyborze projektów te, które zapewnią udział niepełnosprawnych oraz młodych matek z dziećmi. W celu przekazania kolejnym pokoleniom tradycji lokalnych LGD wspierać będzie działania mające na celu kultywowania tradycji i zwyczajów ludowych LGD. Działając na rzecz zdrowego trybu życia LGD zaplanowała działania dla popularyzowania sportu i rekreacji na obszarze. Dla zwiększenia świadomości proekologicznej mieszkańców LGD zaplanowała m.in. wydarzenia popularyzujące prośrodowiskowe zachowania.

3.6 WEWNĘTRZNA SPÓJNOŚĆ OBSZARU LSR

Układ przestrzenny, zagospodarowanie, ograniczenia wynikające z położenia obszaru

W opisie układu przestrzennego obszaru LSR wyróżnić należy dwa podobszary, których charakter - choć spójny ekonomicznie i kulturowo w wymiarze przestrzennym, w tym przede wszystkim środowiskowym - każe przeprowadzić opis z uwzględnieniem podziału na część orawską (Orawa - nazwa geograficzno-historyczna krainy), z gminami Jabłonka i Lipnica Wielka oraz część określaną w geografii nazwą Kotliny Rabczańskiej, gdzie położone są gminy Raba Wyżna, miasto Rabka-Zdrój oraz Spytkowice. Obszar strategiczny LGD skupia w swych granicach cenne elementy naturalnego środowiska przyrodniczego, co stanowi o wyjątkowości i specyfice obszaru LSR. Wśród mocnych stron obszaru LSR niewątpliwie podstawowe znaczenie posiadają walory środowiska przyrodniczego. Przy odpowiednim zagospodarowaniu, pozwalają one na rozwój wielu form ruchu turystycznego, rozkładającego się na wszystkie w zasadzie pory roku, a zatem pozwalającego na intensywne i efektywne wykorzystanie tworzonej bazy materialnej turystyki.

Obszar posiada korzystne warunki środowiskowe. Jest pozbawiony sąsiedztwa większych zakładów przemysłowych odznacza się dogodnymi warunkami czystości powietrza, a także klimatem akustycznym. Jest prawnie chroniony jako obszar chronionego krajobrazu. Stosunkowo niewielki procent objęcia mieszkańców systemem zbiorowego odprowadzania ścieków (tylko 53% mieszkańców odprowadza ścieki do oczyszczalni) i zaopatrywania w wodę może w pewnym stopniu ujemnie oddziaływać na środowisko przyrodnicze. Dlatego też ważne wydaje się, iż dalszy rozwój obszaru powinien opierać się na rozwoju infrastruktury w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami oraz edukacji ekologicznej. Jest tutaj wiele cenne elementów naturalnego środowiska przyrodniczego. Oznacza to, że obszar ten podlega zagospodarowaniu w sposób zapewniający uzyskanie pożądanego stanu równowagi w przyrodzie. Jego znaczna część należy do terenów prawnie chronionych, co niewątpliwie ogranicza pola wyborów możliwych kierunków rozwoju. Biorąc pod uwagę istniejące uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego i przestrzennego obszaru LSR, a jednocześnie koncentrując się jedynie na dziedzinach rozwoju o mnożnikowych właściwościach nakręcania koniunktury gospodarczej, wskazać można trzy podstawowe kierunki rozwoju obszaru LSR, a mianowicie:

1. Rozwój ekologicznie czystego rolnictwa.
2. Inicjatywy miejscowej ludności w zakresie pozarolniczych form aktywności gospodarczej.
3. Rozwój turystyki, w tym uzdrowiskowej.

Pomimo istnienia zapotrzebowania na eko-produkty, eko-gospodarstwa, w końcu eko-wakacje itp. działalność taka nie rozwija się z powodu wielu ograniczeń prawnych. Przede wszystkim dotyczy to przepisów eliminujących osoby prowadzące gospodarstwa rolne, ale nieubezpieczone w KRUS. Nie mogą oni liczyć na wsparcie z PROW, w rozwoju produkcji ekologicznej. Jest to też sporym ograniczeniem komercjalizacji produktu lokalnego.

Infrastruktura komunalna

Gmina Jabłonka - Bardzo wysoki odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej (2014 r. 72%), a także – w nieco mniejszym stopniu – z sieci wodociągowej (52,6% mieszkańców) Gmina Jabłonka uczestniczy w Projekcie Polsko – Szwajcarskim „Demontaż i bezpieczne składowanie materiałów zawierających azbest z terenu Województwa Małopolskiego”. W 2013 roku z terenu Gminy Jabłonka usunięto łącznie 1088,18 Mg materiałów zawierających azbest, a w 2014 roku odpowiednio 623.66 Mg, co daje łącznie 1711,84 Mg.

Gmina Lipnica Wielka - Większość mieszkańców korzysta z gazu w butlach, gdyż brak jest sieci gazowej. Gmina nie dysponuje systemem wodociągowym zaopatrującym w wodę pitną wszystkich mieszkańców, ale wyposażona jest w grupowe i indywidualne ujęcia wodne, do których podłączonych jest 90% gospodarstw. W Gminie Lipnica Wielka szczególny nacisk w ostatnich latach położono na zakończenie prac związanych z rozwojem infrastruktury kanalizacyjnej, która obecnie obejmuje większość mieszkańców gminy – trwa dalsza rozbudowa sieci. Modernizowana jest i rozbudowywana sieć energetyczna

Gmina Raba Wyżna - Odsetek ludności korzystający z instalacji wodociągowej wynosi 21%. Pozostali mieszkańcy korzystają z indywidualnych lub zbiorowych ujęć wodnych (studni). Odsetek ludności korzystający z kanalizacji to 16,1%. W większości miejscowości gminy gospodarka wodno-ściekowa jest nieuregulowana, co ogranicza możliwość wykorzystania wód powierzchniowych, jako źródła wody dla wodociągów zbiorczych oraz zagraża już istniejącym ujęciom wody na tym obszarze. Instalację gazową posiada 37,3% gospodarstw domowych w gminie. Duże różnice wzniesień są utrudnieniem do budowy gazociągów (w powiecie nowotarskim z instalacji gazowych korzysta jedynie 9,5% ludności). Mieszkańcy korzystają z czterech oczyszczalni ścieków.

Miasto i gmina Rabka-Zdrój - Sieć wodociągowa i kanalizacyjna nie jest wystarczająca i dlatego jest rozbudowywana. W infrastrukturę wodno-kanalizacyjną najlepiej wyposażony jest obszar miasta. Liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej jest znacznie niższa od średniej dla województwa. Obecnie 48,9% mieszkańców korzysta z wodociągu (Małopolska: 76,4%). Odsetek ludności korzystający z kanalizacji to 50,2%. Oczyszczalnia ścieków jest z 1999 r. Odbiornikiem oczyszczonych ścieków jest rzeka Raba. Rabka-Zdrój czerpie wodę wyłącznie z powierzchniowych ujęć wody. Całość systemu wodno-ściekowego Rabki-Zdroju wymaga dalszej rozbudowy, a istniejące elementy częściowej modernizacji. W ostatnich latach stopniowo wzrasta zużycie gazu w mieście, co może świadczyć o wprowadzaniu alternatywnych, do tradycyjnych, form ogrzewania budynków. Zmiana systemów grzewczych na mniej inwazyjne dla środowiska powinna stać się działaniem priorytetowym w inwestycjach zmierzających do rozwoju Miasta i Gminy. Czystość powietrza i zasobów naturalnych stanowi podstawowy atut Rabki-Zdrój i wymaga specjalnego traktowania. Z gazu w Rabce-Zdrój korzysta około 30,4% ludności, przy czym średnia dla województwa wynosi 62,8%. Przy ewentualnym wzroście liczby mieszkańców konieczna będzie modernizacja i rozbudowa istniejącego systemu zaopatrywania w gaz. Gospodarka odpadami na terenie gminy odbywa się zgodnie z obowiązującymi przepisami ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz aktami prawa miejscowego. Głównie

odpady segregowane trafiają do Sortowni Surowców Wtórnych zlokalizowanej przy ul. Zaryte w Rabce-Zdroju, która funkcjonuje od kwietnia 2008 roku. Do sortowni przekazuje się około 19,8 ton surowców wtórnych. W związku z wprowadzonym w mieście systemem selektywnej zbiórki odpadów można stwierdzić, że liczba odpadów będzie systematycznie malała, zaś coraz więcej surowców wtórnych będzie trafiało do sortowni.

Gmina Spytkowice - Zaopatrzenie w wodę odbywa się z lokalnych ujęć wody i sieci wodociagowych (61,3%) oraz z indywidualnych studni kopanych. Sieciowy system odprowadzenia ścieków sanitarnych istnieje tylko w niepełnym zakresie we wschodniej i środkowej części gminy (50 km) i jest oparty wyłącznie na kanałach grawitacyjnych. Ścieki odprowadzane są do Oczyszczalni Gminnej w Spytkowicach. Skanalizowanie gminy kształtuje się na poziomie prawie 41,4% gospodarstw. Na pozostałych terenach nie ma zbiorczego sieciowego systemu odprowadzania ścieków. Znaczna ilość nieszczelnych szamb oraz utylizacja ścieków poprzez wywożenie na użytki zielone, jest przyczyną zanieczyszczenia wód powierzchniowych, przez co ograniczone są możliwości wykorzystania wód powierzchniowych, jako źródła wody dla wodociągów zbiorczych oraz zagraża ujęciom wody pitnej na tym obszarze. Powoduje również zanieczyszczenie wód rzeki Skawa. 100% mieszkańców objętych jest systemem zbiórki odpadów. Cały obszar gminy jest zgazyfikowany, a długość sieci wynosi ok. 55 km, co stanowi ok. 12,6% ogólnej sieci rozdzielczej w powiecie. Gmina zaliczana jest do średnio zgazyfikowanych – 39% domów posiada przyłącza gazowe.

Infrastruktura transportowa

Szkielet komunikacyjny obszaru LSR Stowarzyszenia LGD „Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy” tworzą drogi krajowe: nr 7: Gdańsk - Warszawa - Kraków - Rabka – Chyżne; nr 28: Wadowice - Rabka - Przemyśl (krótki odcinek na terenie Rabki-Zdroju); nr 47: Rabka – Zakopane; Układ podstawowy tworzą również drogi wojewódzkie; Nr 957 - Białka - Zawoja - Jabłonka - Czarny Dunajec - Nowy Targ; Nr 958 - Chabówka - Czarny Dunajec - Chochołów – Zakopane.

Istotnym uzupełnieniem sieci drogowej obszaru są drogi powiatowe: nr 1662 Raba Wyżna – Klikuszowa; nr 1664 Harkabuz – Piekelnik; nr 1665 Skawa – Raba Wyżna; nr 1666 Ponice – Rdzawka; nr 1667 Rabka – Zdrój (ul. Podhalańska) – Ponice; nr 1668 Rabka (ul. Sąddecka – Rynek – ul. Kilińskiego) – Skawa – Naprawa; nr 1669 Jordanów – Spytkowice; nr 1675 Jabłonka – Lipnica Mała; nr 1676 Lipnica Wielka – Przywarówka; nr 1677 Zubrzyca Górna – Sidzina – Bystra – Łętownia; nr 1678 Raba Wyżna – Podwilk; nr 1681 Baza ZUM – Kościół w m. Skawa nr 1682 Podszkle – Podwilk. Drogi główne są w dobrym stanie, jednak niezadawalający jest stan dróg peryferyjnych, ograniczający rozwój niektórych miejscowości.

Najważniejszym elementem infrastruktury kolejowej jest stacja kolejowa Rabka-Chabówka. Przewidywana jest modernizacja tej linii kolejowych i podniesienie prędkości. Planuje się również połączenie linią kolejową uzdrowisk: Rabka-Zdrój, Krynica-Zdrój, Piwniczna-Zdrój, Muszyna, Żegiestów-Zdrój. Będzie to możliwe wyłącznie wtedy, kiedy PKP Polskie Linie Kolejowe zdecydują się na budowę połączenia kolejowego Podłęże – Piekiełko (w ramach sieci TEN-T) wraz z modernizacją istniejących linii.

Euroregion „Tatry”. Obszar LGD przynależy do Euroregionu Tatry - transgranicznego stowarzyszenia samorządów lokalnych polsko-słowackiego pogranicza. Obszar, który swymi granicami obejmuje Euroregion należy do typowo górskich. Jest też jednym z najbardziej urokliwych i zróżnicowanych geograficznie, przyrodniczo i krajobrazowo regionów. W jego sercu położone są Tatry, które górują nad rozciągającymi się wokół nich historyczno-geograficznymi krainami: Orawą, Podhalem, Spiszem, Liptowem, Pieninami i ziemią sądecką. Korzyści ze współpracy są wymierne, gdyż Euroregion ma dedykowane unijne środki na rozwój.

3.7 OPIS DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I ZABYTKÓW

Dziedzictwo kulturowe obejmuje materialne dobra kultury, naszą pamięć i tożsamość. Można wskazać na przewagi konkurencyjne wynikające nie tylko z lepszej rozpoznawalności miejsc dziedzictwa, ale z atrakcyjności turystycznej miast historycznych i wpływu dziedzictwa kulturowego na jakość życia. Na terenie objętym LSR znajduje się bardzo wiele obiektów mających ogromne znaczenie w kontekście dziedzictwa kulturowego całego regionu. Znaczna część z tych obiektów ma charakter sakralny i związana jest ze wczesnym rozwojem osady wiejskiej. Drugą grupę stanowią obiekty o charakterze uzdrowskim i są pozostałością po działalności uzdrowskiej na przestrzeni XIX i XX wieku. Z pośród obiektów mających szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego należy wymienić:

Podobszar Orawa – Jabłonka, Lipnica Wielka

Kościół parafialny pw. św. Jana Chrzyciela w Orawce, z XVII w.; Kościół parafialny pw. Przemienienia Pańskiego w Jablonce, z początku XIX w.; Kościół parafialny pw. św. Marcina w Podwilku, z 1767 r., Farbiarnia w Orawce z XVIII w., Cmentarz Żydowski w Podwilku, Dwór Moniaków w Orawskim Parku Etnograficznym, Typowe budownictwo orawskie w Lipnicy Wielkiej, Kościół parafialny pochodzący z 1769 roku (Lipnica Wielka), kilka kamiennych figur z tzw. „biało – potockiej szkoły” z XVIII

wieku jako relikwiarz zwyczajstwa kontrreformacji, figura kamienna z 1738 r. usytuowana w miejscu zbójnickiej szubienicy, tzw. „dzwonniczki loretańskie”, zabytkowe tablice itd.

Podobszar Kotliny Rabczańskiej – Raba Wyżna, Rabka-Zdrój, Spytkowice

Kościół pw. Św. Marii Magdaleny w Rabce-Zdroju z pocz. XVII w., Kościół pw. Św. Krzyża "na Obidowej" w Rdzawce z II. poł. XVIII w., Kościół pw. Św. Antoniego Padewskiego w Sieniawie z I. poł. XVIII w., Kościół parafialny pw. św. Stanisława Biskupa z XVII w. W granicach gminy Rabka-Zdrój znajduje się jeszcze kilkanaście obiektów zabytkowych: wille uzdrowiskowe, budynki kościelne i świeckie, kapliczki cmentarne, zespoły osiedlowe z przełomu XIX i XX wieku oraz zespół dworca kolejowego. W gminie Raba Wyżna: kaplica III upadku Chrystusa, kaplica cmentarna rodziny Zduniów, zespół dworsko-parkowy z XIX w., figura św. Jana Nepomucena, park dworski w Rokicinach Podhalańskich, zespół parkowo-dworski z XVII w. Sieniawie.

Nie wszystkie zabytki na obszarze są dobrze oznakowane, brakuje informacji dojazdowej, nie ma spójnej wizualizacji, która pozwoliłaby na identyfikację terenu objętego LSR. Z tym wiąże się brak systemowej, zintegrowanej promocji najciekawszych miejsc i całego obszaru, który pozwalałby na „odsyłanie” turysty do kolejnego obiektu. W infrastrukturze odnotowuje się także braki w parkingach, chodnikach i oświetleniu wokół obiektów dziedzictwa kulturowego. Brakuje lokali gastronomicznych i noclegowych w różnym standardzie. LGD zaplanowało środki na infrastrukturę turystyczną.

3.8 OBSZARY ATRAKCYJNE TURYSTYCZNE

Głównym walorem turystycznym Orawy, który podnosi jej atrakcyjność jest sąsiedztwo Babiogórskiego Parku Narodowego z najwyższym szczytem Beskidów Diablakiem (1725m n.p.m.). Walory przyrodnicze Babiej Góry i okolic powodują, że gminy Jabłonka i Lipnica Wielka mogą stać się rajem dla zbieraczy jagód, grzybów i ziół oraz wędrowców, myśliwych a także fotografów i filmowców. Babiogórski Park Narodowy został zaliczony przez UNESCO do światowych rezerwatów biosfery. Pasma Babiogórskie znakomicie nadaje się do uprawiania turystyki pieszej oraz zimowych wędrówek narciarskich, a także do uprawiania turystyki narciarskiej. W granicach gminy znajduje się także część sztucznego Jeziora Orawskiego, które posiada stosunkowo niewielkie znaczenie rekreacyjne ze względu na częste wahania lustra wody. Oprócz w/w obiektów zabytkowych na terenie objętym LSR Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy znajduje się bardzo wiele innych atrakcji turystyczne:

Orawski Park Etnograficzny – skansen regionalny otwarty w 1955 roku w Zubrzycy Górnej prezentuje dzieje, architekturę, kulturę materialną, społeczną i duchową regionu Górnej Orawy. Ekspozycja jest szczególnie interesująca ze względu na oryginalność regionalnej kultury powstałej w wyniku połączenia dorobku dwóch fal osadniczych – pasterzy wołoskich przepędzających tu swoje stada z terenów Karpat Wschodnich oraz rolników napływających od północy (z Małopolski). Współzałożycielką i pierwszą dyrektorką parku była urodzona we Lwowie polska etnolog Wanda Jostowa. Orawski Park Etnograficzny był plenerem kilku filmów, kręcono tutaj m. in. *Janosika* oraz *Ogniem i Mieczem*.

Szlak bursztynowy - międzynarodowy program ekoturystyczny realizowany wzdłuż cennego przyrodniczo i kulturowo traktu historycznego: Budapeszt - Bańska Szczawnica - Kraków, a docelowo także Doliną Wisły po Morze Bałtyckie. Szlakiem tym przewożono cenny bursztyn na południe Europy. Współczesny Szlak Bursztynowy to międzynarodowy szlak rowerowy oraz lokalne pętle tematyczne; promuje ciekawe miejsca zabytkowe, przyrodę i przedsięwzięcia lokalne. Na trasie szlaku, wzdłuż granicy terenu gmin Jabłonka i Lipnica Wielka znajdują się: Babiogórski Park Narodowy, Orawski Park Etnograficzny, hale pasterskie i bacówki, schrony turystyczne, źródelka siarczkowe.

Szlak solny - dawny trakt kupiecki łączący Polskę z Węgrami, przy którym zachowało się dużo XVIII-wiecznych figur kamiennych i zabytków architektonicznych. Szlak został wyznaczony na terenie Gminy Jabłonka wzdłuż miejscowości: Podwilk - Orawka - Jabłonka - Chyżne. Co roku odbywa się Festyn Szlakiem Solnym przez Orawę.

Transbeskidzki Szlak Konny - PTTK wytyczył Transbeskidzki Szlak Konny, który liczy 600 km i jest to najdłuższy w Polsce górski szlak jeździecki. Prowadzi od Brennej w Beskidzie Śląskim do Wołosatego leżącego na krańcu Bieszczad.

Szlak Architektury Drewnianej - Szlak Architektury Drewnianej w Małopolsce ma długości 1500 km i obejmuje 237 obiekty budownictwa drewnianego Na terenie Polskiej Orawy szlak ten objął 2 cenne obiekty: Muzeum Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej, kościół pw. Jana Chrzciciela w Orawce.

Jednym z głównych produktów turystycznych obszaru strategicznego LSR jest **turystyka uzdrowiskowa**. W ramach swojej oferty „Uzdrowisko Rabka” S.A. oferuje pobyty turystyczne z leczeniem klimatycznym. W czasie takiego pobytu realizowane są też wycieczki z przewodnikiem po Rabce-Zdrój w oparciu o lokalne atrakcje. W Rabce-Zdroju otwarte zostały cztery ścieżki

rowerowe. Poszczególne trasy rowerowe mają różny stopień trudności a ich przebiegi są bardzo urozmaicone. Dzięki dogodnej lokalizacji Rabki-Zdrój w kotlinie Gorców, stanowi ona bardzo dobrą bazę wypadową na piesze wycieczki górskie.

Główne szlaki PTTK:

- **Czerwony** - Główny Szlak Beskidzki im. Kazimierza Sosnowskiego. Do Rabki-Zdrój prowadzi on od wschodu z Jordanowa przez Skawę oraz podnóża Birtalowej i Zbójeckiej Góry. Z Rabki-Zdrój kieruje się w Gorce, gdzie przez Maciejową i Stare Wierchy wyprowadza na Turbacz.
- **Niebieski** – szlak długodystansowy prowadzący z Łopusznej do Brzeźnicy. Do Rabki prowadzi od zachodu z Turbacza przez Koninki. Z Rabki-Zdrój poprzez przełęcz pomiędzy Banią, a Grzebieniem oraz Rabkę Zaryte wyprowadza na Luboń Wielki.
- **Zielony** - Szlak Papieski łączący centrum miejscowości ze szczytem Lubonia Wielkiego.
- **Żółty** - szlak prowadzący na Krzywoń, Piątkową Górę i Rabską Górę do Raby Wyżnej.

Gmina Spytkowice, warto zobaczyć: Barokowy zespół kościoła Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny z 1758 r. w Spytkowicach, z jedną z najpiękniejszych w Polsce drewnianych dzwonnicy. Dawna karczma przygraniczna z XVIII w. w Spytkowicach. Liczne, przydrożne, zabytkowe figury religijne z XIX w.

Gmina Raba Wyżna ze względu na położenie, warunki klimatyczne i przyrodnicze ma wybitnie turystyczno - wypoczynkowy charakter. Przez teren gminy prowadzą piesze szlaki turystyczne w kierunku na Turbacz i Babią Górę. Planowane jest uzupełnienie dotychczas istniejących szlaków nowymi przeznaczonymi dla potrzeb turystyki pieszej, ale również turystyki rowerowej, oraz wycieczek konnych (np. hipoterapia - korzystając z bliskości dziecięcego uzdrowiska, jakim jest Rabka-Zdrój). Część szlaków na obszarze wymaga modernizacji. Warunki przyrodnicze: rzeźba terenu, klimat, wody, szata roślinna, krajobraz gminy są bardzo korzystne dla rozwoju funkcji turystycznej i rekreacyjnej. Specyfika przyrodnicza terenu sprzyja szczególnie rozwojowi turystyki i czynnych form rekreacji dzięki możliwości wyznaczenia dogodnych tras turystyki pieszej, górskich tras rowerowych, konnych, narciarskich - biegowych i śladowych, terenów rekreacyjnego narciarstwa zjazdowego.

Spośród dziedzin „wypoczynku aktywnego”, największą obecnie rolę na terenie objętym strategią LGD odgrywa **narciarstwo zjazdowe rekreacyjne**. Jest to głównie następstwem uruchomienia wyciągów narciarskich w Spytkowicach (BESKID), na stokach Maciejowej, w Zarytem, Chabówce i na stoku Krzywonia. Dość dynamicznie rozwija się górską turystykę rowerową. Wybitnie elitarny charakter ma w okolicach Rabki turystyczne narciarstwo biegowe, uprawiane przez nielicznych, przeważnie starszych wiekiem i stażem narciarzy. Szansa rozwoju rysuje się przede wszystkim dla wypoczynku aktywnego, szczególnie, że w parku zdrojowym powstała tężnia solankowa i *pijalni wód mineralnych*, które to obiekty stanowią idealne uzupełnienie form aktywnego wypoczynku. Ze względu na charakter uzdrowiska brakuje przyjaznych dla niepełnosprawnych tras i wytyczonych szlaków rekreacyjnych, które mogłyby przyciągnąć nową grupę odpoczywających.

Muzeum Etnograficzne im. Władysława Orkana. W Muzeum zgromadzone są eksponaty przedstawiające kulturę ludową górali, a także znajduje się tutaj największy w Polsce zbiór świątków ludowych. Większość eksponatów wykonanych jest przez twórców ludowych z okolic, z terenu Podhala, Orawy i Gorców.

Tężnia Solankowa i Pijalnia Wód Mineralnych. Na obrzeżach Parku Zdrojowego znajduje się kompleks Pijalni Wód Mineralnych i Tężni Solankowej. Składa się z sali, w której dostępny jest szeroki wybór wód leczniczych oraz ogólnodostępnej tężni – inhalatorium na wolnym powietrzu. Przenikające przez błony śluzowe dróg oddechowych i skórę mikroelementy korzystnie wpływają na układ odpornościowy.

Park Zdrojowy i pomnik Jana Pawła II. W centrum Rabki-Zdrój położony jest piękny i rozległy (150 ha) Park Zdrojowy. Teren Parku przecinają liczne ścieżki spacerowe wśród zieleni i kwiatów. Spacerując po Parku, można zobaczyć okazy 110-letnich drzew,- Ozdobą parku są piękne fontanny, przy których można usiąść i odpocząć przy szumie wody. Na najmłodszych czekają dobrze urządzone place zabaw: huśtawki, zjeżdżalnie, piaskownice itp. Na terenie Parku istnieje możliwość aktywnego spędzenia czasu na ścieżce zdrowia oraz w miasteczku rowerowym, w którym działa wypożyczalnia rowerów. Chętni mogą

z kortów tenisowych, wypożyczalni rakiet i piłek tenisowych, a także mogą zagrać w kręgle i siatkówkę.

Skansen Taboru Kolejowego w Chabówce. W oddalonej 2 kilometry od Rabki-Zdrój, w Chabówce, na terenie dawnej parowozowni otwarty został w 1994 roku Skansen Taboru Kolejowego. Gromadzenie eksponatów rozpoczęto już w połowie lat 80. Na kilku torach urządzono ekspozycję składającą się wycofanych z ruchu parowozów, lokomotyw elektrycznych i spalinowych oraz pługów, żurawi itp., które poddano rewitalizacji. Rokrocznie Skansen w Chabówce odwiedza kilkadziesiąt tysięcy osób z kraju i zagranicy. Wielką atrakcją są organizowane przejażdżki pociągami retro!

Rodzinny Park Rozrywki „Rabkoland”, na terenie którego mieszczą się m.in.: Muzeum Orderu Uśmiechu i Muzeum Rekordów i Osobliwości.

Ponadto w Rabce – Zdrój znajdują się jeszcze inne interesujące miejsca, m.in.: Pracownia Ceramiki A. Kościelniaka, Galeria „Pod Aniołem” - siedziba Miejskiego Ośrodka Kultury, Galeria Autorska Ewy Łaczek - Daleki w Chabówce Plac z Pomnikiem Św. Mikołaja, Źródło Poczestna Woda.

AGROTURYSTYKA. Charakterystyczna dla rolnictwa gminy specyfika górską z dużym udziałem nieuprzemysłowionej hodowli w małych gospodarstwach jest atrakcyjną podstawą dla rozwoju **agroturystyki**. Na obszarze znajduje się około 120 gospodarstw agroturystycznych. Istnieje duży potencjał dla rozwoju gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych.

TURYSTYKA – STATYSTYKA. Na obszarze LGD jest 46 turystycznych obiektów noclegowych (w Małopolsce 1397, w powiecie nowotarskim 199). Ogólna liczba miejsc noclegowych na obszarze LGD wynosi 1937 (w Małopolsce **83797**, w powiecie nowotarskim 8510). Liczba udzielonych noclegów w turystycznych obiektach noclegowych w 2013 r. wyniosła na obszarze LGD 199770 (w Małopolsce 9678888, w powiecie nowotarskim 745804).⁸

Pomiar rozwoju funkcji turystycznej jest dokonywany za pomocą różnych wskaźników, wśród których najpopularniejszym jest **wskaźnik Schneidera**, wyrażony liczbą turystów korzystających z noclegów, przypadającą na 100 mieszkańców stałych. W 2013 r. wyniósł on dla Polski: 60,8, dla Małopolski: 106,3, dla powiatu nowotarskiego 93,4, a dla obszaru LGD **70,4**.

Na spotkaniach i warsztatach mieszkańcy zgłaszali wiele pomysłów na projekty związanych z modernizacją infrastruktury turystycznej. Potrzeby są ogromne: odnowienie szlaków, mała architektura, czy też wytyczenie nowych tras rowerowych, narciarskich czy tematycznych, przyrodniczych.

3.9 PRODUKTY LOKALNE, TRADYCYJNE I REGIONALNE

SOLANKI, RABCZAŃSKIE KOSMETYKI SOLANKOWE: Uzdrowisko Rabka-Zdrój od stuleci słynie ze swych bogactw naturalnych, jakim są solanki jodowo-bromowe bogate w min. biopierwiastki i mikroelementy takie jak: sód, brom, jod, bor, mangan i wapń oraz aniony wodorowęglanowe i chlorkowe-wykazują działanie oczyszczające, przeciwzapalne, antybakteryjne. Dobroczynne działanie solanek wykorzystywane jest w leczeniu dolnych i górnych dróg oddechowych, problemów dermatologicznych i alergicznych. Uzdrowisko wykorzystuje skarby natury proponując swoim klientom naturalne kosmetyki na bazie solanki.

Produkt jest skomercjalizowany, sprzedaż odbywa się w sklepach stacjonarnych, internetowych oraz w obiektach hotelowych. Promocja: forma tematyczne, Internet, targi - również zagraniczne (w Bolonii).

MIÓD. Na obszarze jest wiele pasiek. Bliskość łąk, nieużytków, parku Zdrojowego i dużej ilości lip, lasów liściastych, świerkowych i jodłowych sprzyja pozyskiwaniu: miodu wielokwiatowego (V-VI); miodu malinowego (VI); miodu lipowego (VI-VII); miodu ze spadzi liściastej bądź iglastej (VI-IX)

GARNCARSTWO. Kontynuacją silnego niegdyś rabczańskiego garncarstwa ludowego są wykonywane dzisiaj dzbany, flakony, kufle, misy, donice - odtwarzane dawne wzory naczyń codziennego użytku. Charakterystyczne dla regionów Górców są też banie ceramiczne (umieszczane na szczytach dachów kapliczek). Istnieje możliwość wzięcia się udziału w warsztatach garncarskich.

W Rabce-Zdroju działają dwa tradycyjne warsztaty garncarskie, jedyne na terenie Małopolski. Są chętnie odwiedzane przez turystów, którzy na miejscu mogą przypatrywać się, jak na specjalnym kole glinianym bryłom nadaje się kształty mis, talerzy, dzbanków, kubków, kufli, dzwonków, a potem wypala w piecu i zdobi.

KONNE AKCESORIA RYMARSKIE (uprzęże i chomąta, siodła i uzdy konne, lustra ozdabiane uprzężą), ręcznie wyrabiane wyroby sprzedawane najczęściej na targowiskach i targach.

KORBACZE, rodzaj sera góralskiego produkowany z mleka krowiego. Kształtem przypomina długie nitki makaronu, najczęściej splecione w warkocz lub wiązki.

TKACTWO, A TAKŻE PRZĘDZENIE I FARBOWANIE WEŁNY w Rabie Wyżnej. Czynności związane z przygotowaniem wełny do tkania (tj. kilkakrotne pranie, suszenie, gręplowanie, przędzenie) a także dalszą część prac, czyli tkanie. Praca przynosi

⁸ Turystyka w woj. małopolskim w 2013 r.; Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2014 r.

wspaniałe efekty w postaci niezliczonej liczby kilimów, toreb pasterskich. Wyszywanie haftem krzyżkowym, ścięciem wodnym, wypełniającym oraz Richelieu - obrusy, poszewki, serwetki, obrazy.

KWAŚNICA NA WĘDZONYM ŻEBERKU, wykonywana z żeberek, kapusty i włoszczyzny. Kapusty dodaje się tyle, by kwaśnica była wystarczająco kwaśna. W latach powojennych żeberko było świątecznym rarytasem, w związku z czym za omastę służyły skwarki albo sadło, którego przygotowywanie było na Podhalu wielkim wydarzeniem. „*U powały wisi sadło, dejże Boże aby spadło - podzielimy się.*”

MOSKOLE, przygotowywane z ziemniaków i mąki, lekko posolone, w postaci placków pieczone na blasze z jednej i drugiej strony. Można je jeść z mlekiem słodkim lub kwaśnym lub same.

RZEPIANE (ziemniaczane) KLUSKI mają taki przepis: zetrzeć rzepe (5-6 rzepów) na tarle, dobrze wycisnąć i chodzić po łódźce do wrzącej łosolonej wody. Piyc ze 40 minut i potem dosypać mąki cornej kielo wlezie i jesce piyc pół godziny. Najlepi piyc to na śpencie w zeleźnioku. *Najlepiej przygotowywać potrawy w tradycyjny sposób - na piecu opalanym drewnem.* KOLACZ Z SEREM, to drożdżowy placek z serem. Ciasto rozkłada się na blasze. Na środek wykłada się ser. Z reszty ciasta formuje się warkocz i układa go na brzegach. Piecze się 1 godzinę.

WYSZYWANIE GORSETÓW GÓRALSKICH oraz SZYDEŁKOWANIE I HAFTOWANIE chust, pantofli, czapek, serwet, obrusów jest kulturowane w Spytkowicach

Na Orawie są cztery zarejestrowane produkty tradycyjne. Nie są one dostępne, na co dzień w żadnym miejscu, choć LGD „Stowarzyszenie Rozwoju Orawy” poprzednim okresie bardzo o to zabiegało. Produkty można natomiast zamówić z kilkudniowym wyprzedzeniem w niektórych orawskich restauracjach:

ORAWSKIE ZAWIJAŃCE WESELNE pojawiły się na Orawie na początku XX w. Zawijańce pierwotnie pieczono jako ciastka na wesele były one dawane weselnikom jako podziękowanie za przyniesione na wesele produkty spożywcze, które służyły do urządzania poczęstunku weselnego.

SALATA PO ORAWSKU była przez lata podawana głównie w okresie letnim. W ten sposób gospodynie urozmaicały dietę domowników sałatą gotowaną na maślanie lub kwaśnym mleku. Sałatę po orawsku podaje się bowiem jako zupę i dodatek do łupionej rzepy (ziemniaków upieczonych na piecu w lupinach i obranych) maszczoną zasmażaną cebulą na maśle. Sałata po orawsku może też być podawana jako przystawka do ziemniaków na kolację, a dawniej nawet na śniadanie. Jeszcze przed wojną wysiewano na tym terenie ogromne ilości tej sałaty.

KRZONÓWKA PO ORAWSKU ma na Orawie kilka odmian. Podawana w Wielki Piątek nazywana jest potocznie „gorzkimi żalami”. To wersja gotowana na mleku lub serwatce (podbijanej jajkiem). Dodaje się do niej święconkę. Specyficzna dla rejonu Zubrzyca Górnej jest krzonówka podawana w Wielką Niedzielę jako „najbogatsza wersja” krzonówki.

CHLEB PO ORAWSKU NA LIŚCIU KAPUSTY ma długą historię, sięga początków osadnictwa tych terenów. Do wypieku chleba zwykle stosowano mąkę żytnią najgorszego gatunku. Biedniejsi łączyli różne zboża - żyto, owies i jęczmień – i mielili je na chleb. To co wyróżnia ten chleb to przede wszystkim ziemniaki. Chleb ten piecze się na liściu kapusty.

Przed wszystkim ze względu na brak ekonomicznych podstaw, ale także brak systemu wsparcia, wielu twórców i producentów produktów lokalnych nie może swoich wytworów i dzieł uczynić źródłem swoich znaczących dochodów, a nie tylko hooby. LGD podejmie próbę zorganizowania działań w kierunku skomercjalizowania kilku produktów

3.10 ROLNICTWO I RYNEK ROLNY

Powiat nowotarski jest regionem o charakterze rolniczo-turystycznym. Specyficzne warunki klimatyczno - glebowe ukształtowały główne kierunki rozwoju i produkcji rolniczej, jakimi są chów bydła i owiec oraz agroturystyka, jako dodatkowe źródło dochodu w gospodarstwach. Wynika to ze znacznego udziału użytków zielonych w strukturze użytków rolnych oraz tradycji i zamilowania rolników do tych gałęzi produkcji. Gospodarowanie na terenach górskich wymaga w pewnej mierze stosowania zasad nieco innych od obowiązujących na nizinach. Wynika to głównie z odmiennych warunków przyrodniczo - ekonomicznych rejonu górskiego, na które składają się: znaczne wzniesienie nad poziom morza; większa ilość opadów atmosferycznych; niższa średnia temperatura powietrza; krótszy okres wegetacji; gleby płytsze, bardziej kamieniste, trudne do uprawy i pielęgnowania, narażone na erozję; trudności transportowe przy pokonywaniu znacznych różnic poziomów. Średnia powierzchnia gospodarstwa wg obszaru ogółem wynosi w powiecie nowotarskim 4,85 ha, natomiast średnia wg

użytków rolnych wynosi 3,38 ha. Ogromnym problemem rolników jest duże rozdrobnienie działek w gospodarstwach (nawet do kilkuset małych działek u jednego rolnika).⁹

Wykres 9. Rolnictwo w gminach wchodzących w skład Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy udział powierzchni rolnej w powierzchni gminy ogółem oraz średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego, prowadzącego działalność rolniczą w 2010 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Udział powierzchni gospodarstw rolnych w powierzchni gmin obszaru LGD ogółem wynosi średnio 42% i jest równy średniej w Małopolsce. Procent ten jest znacząco niższy niż w całym powiecie nowotarskim. Według spisu rolnego z 2010 r. na obszarze LGD było łącznie 5683 gospodarstw rolnych, z czego najwięcej było o powierzchni od 1 do 5 ha (63%). Tylko 1% gospodarstw ma powyżej 15 ha – jest ich łącznie 33, z czego 27 znajduje się w gminie Jabłonka, a 6 w Rabie Wyżnej. Najwięcej gospodarstw znajduje się w Rabie Wyżnej (1650), Jabłonce (470). Najmniej gospodarstw znajduje się w Lipnicy Wielkiej (447).

Liczba podmiotów gospodarczych wpisanych w 2014 r. do rejestru w dziale „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” wyniosła na obszarze LGD 92 (2%). Ten sam wskaźnik dla powiatu nowotarskiego wyniósł 204 (1%), dla Małopolski 4038 (1%). Natomiast zatrudnienie według sekcji PKD w sektorze „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” wyniosła ponad 40%.

Cały region Orawy objęty LSR znajduje się na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania w rozumieniu Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 29 czerwca 2004 r. w sprawie szczegółowych warunków trybu udzielania pomocy finansowej na wspieranie działalności rolniczej na obszarach niekorzystnych warunkach gospodarowania objętej planem rozwoju obszarów wiejskich (Dz. U. nr 73 poz. 657 z późn. zm). Teren gmin Jabłonka i Lipnica Wielka został przedmiotowym rozporządzeniem zaliczony do kategorii ONW na obszarze górskim. W konsekwencji 100% użytków rolnych znajduje się na obszarze o niekorzystnych warunkach gospodarowania.

Natomiast Raba Wyżna zaliczana jest do gmin o charakterze rolniczym. Dominują gospodarstwa indywidualne o roślinnym i zwierzęcym profilu. Zdecydowanie najliczniejsze powierzchnie gruntów należących administracyjnie do gminy Raba Wyżna zagospodarowane są przez osoby fizyczne. Drugą wielkość stanowi część gruntów należących do Skarbu Państwa, a także grunty wspólnot gruntowych.

Tradycyjnym zajęciem na obszarze LGD było pasterstwo, zanikające w ostatnich latach z powodów ekonomicznych. Uruchamianych jest wiele projektów mających na celu przywrócenie tego tradycyjnego zajęcia i odbudowanie tradycyjnych terenów wypasowych. Natomiast pszczelarstwo, które także ma wielowiekową tradycję kultywowane jest przez wielu pszczelarzy, a miód jest produktem lokalnym.

Rolnictwo na obszarze jest w zaniku. Próby odtworzenia pasterstwa dadzą zapewne efekt za kilkanaście lat. Potrzebne są działania komercjalizujące produkty lokalne i organizujące sieci dystrybucyjne. LGD zamierza pilotażowo zrealizować takie projekty.

⁹ <http://www.modr.pl/zp.php?pid=11&mb=146&t=74>

4 ANALIZA SWOT

EWALUACJA LSR → DIAGNOZA → SWOT

Analiza SWOT została przeprowadzona na wszystkich spotkaniach z mieszkańcami oraz z grupami sektorowymi (przedsiębiorcy, instytucje i organizacje kultury, instytucje pomocy społecznej, organizacje pozarządowe). Poprzedzona została opracowaniem *Raportu z diagnozy społeczno-gospodarczej*, obejmującej ostatnie 5 lat. Kolejnym elementem było podsumowanie (ewaluacja) poprzedniego okresu wdrażania LSR 2007-2013. Wszystkie te elementy zostały w Zespole Roboczym scalone i powstało zestawienie cech słabych i mocnych obszaru oraz szans i zagrożeń dla obszaru LGD.

MOCNE STRONY

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA, ZASOBY NATURALNE, ŚRODOWISKO, INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I TURYSTYCZNA	Odniesienie do diagnozy
Dobra dostępność komunikacyjna obszaru, który przecinają dwie drogi krajowe (w kierunkach na Zakopane i na Chyżne) prowadzące do granicy państwa.	III.6
Bliskość Tatr oraz Babiej Góry i Gorców, znakomite walory przyrodniczo-krajobrazowe, naturalne góryste ukształtowanie terenu, bogactwo flory i fauny.	III.6 i III.8
Rabka-Zdrój, jako markowe uzdrowisko. Źródła wód mineralnych, szpitale i sanatoria. Obszar o turystycznym i leczniczym charakterze.	III.6
Duża powierzchnia lasów i terenów zielonych, obfitość owoców runa leśnego, pomniki przyrody	III.6, III.8
Obszary chronione (w tym Natura 2000), czyste powietrze, woda, cisza i spokój.	III.6, III.8
Rozwinięta infrastruktura turystyczna, wytyczone szlaki turystyczne, edukacyjne, rowerowe, piesze, konne, tematyczne, letnie i zimowe.	III.8
Systematyczny wzrost odsetka mieszkańców objętych systemem wodociągów, kanalizacji i gazyfikacji	III.6

MOCNE STRONY

GOSPODARKA (PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, ROLNICTWO, TURYSTYKA) i RYNEK PRACY	Odniesienie do diagnozy
Potencjał specjalistów, doświadczenia i dobrych praktyk w zakresie usług uzdrowiskowych.	III.2
Rozwinięte branże: drzewna, budowlana i – przede wszystkim – turystyczna.	III.2, i III.8
Systematycznie wzrastająca liczba przedsiębiorstw na obszarze, świadcząca o przedsiębiorczości mieszkańców	III.2
Prawie 30% podmiotów gospodarczych łącznie działających w branży przetwórstwa przemysłowego i budownictwa świadczących o tradycji głównie przemysłu drzewnego	III.2
Tradycje rolnictwa i pasterstwa.	III.10
Tradycje pszczelarstwa	III.10
Prężnie działające gospodarstwa agroturystyczne, duży potencjał rozwojowy	III.6
Rozwinięta sieć usług handlowych, branża handlowa to ¼ działalności gospodarczej obszaru	III.2
Region o uznanych markach np.: „Rabka-Zdrój”, „Orawa”	III.8
Dobrze rozwinięta infrastruktura rekreacyjno-sportowa (orliki, boiska wielofunkcyjne, sale, świetlice, place zabaw, itd.).	III.5
Wytyczone szlaki turystyczne, rowerowe, narciarskie także łączące Polskę i Słowację.	III.8

Międzynarodowe szlaki nawiązujące do historycznych szlaków handlowych (Bursztynowy, Transbeskidzki), przynależność do Euroregionu Tatry	III.8, III.6
---	--------------

MOCNE STRONY

DZIEDZICTWO KULTUROWE I SPOŁECZNOŚĆ	Odniesienie do diagnozy
Dziedzictwo materialne zabytki świeckie i sakralne, kapliczki, przydrożne figury, stare cmentarze.	III.8
Niematerialne dziedzictwo kulturowe, kultywowane przez mieszkańców – tradycje, zespoły regionalne, orkiestry dęte OSP, twórcy ludowi, lokalne muzea, izby regionalne itd.	III.5
Ponadlokalne, rozpoznawalne imprezy o charakterze kulturalnym i sportowym wzbudzające zainteresowanie mediów lokalnych i ogólnokrajowych.	III.5
Gościnność mieszkańców, tradycyjna otwartość i przyjazne relacje z turystami. Mieszkańcy wykształceni, wychowani w tradycyjnych rodzinach	III.1
Wysoki dodatni przyrost naturalny (wyższy niż średnio w powiecie, jak i województwie). Lepsze od średnich w kraju prognozy i wskaźniki demograficzne.	I.2
Rozwinięta współpraca transgraniczna – członkostwo w „Euroregionie Tatry” oraz Stowarzyszeniu Gmin Babiogórskich.	III.6
Produkty Tradycyjne wpisane na Listę Produktów Lokalnych MRiRW.	III.9
Dużo organizacji pozarządowych. Zainteresowanie społeczności lokalnych sprawami i pomocą innym. Wiele organizacji charytatywnych i zajmujących się niepełnosprawnymi na obszarze.	III.4
Wysoki poziom zabezpieczenia przeciwpożarowego, dzięki dobrze działającym jednostkom OSP. Wysoki poziom poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców.	III.4
Duża aktywność sportowa na obszarze przejawiająca się istnieniem klubów sportowych	III.5
Marka uzdrowiskowa, wody lecznicze,	III.2
Wysoka dostępność do edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej oraz oferty przedszkolnej.	III.5
Wiele działających klubów sportowych.	III.4
Dobrze zorganizowana instytucjonalna pomoc społeczna i opieka medyczna	III.5
Dobrze rozwinięta, współpraca transgraniczna, przynależność do Euroregionu	III.6

SŁABE STRONY

POŁOŻENIE GEOGRAFICZNE, DOSTĘPNOŚĆ KOMUNIKACYJNA, ZASOBY NATURALNE, ŚRODOWISKO, INFRASTRUKTURA TECHNICZNA I TURYSTYCZNA	Odniesienie do diagnozy
Ukształtowanie terenu oraz tereny chronione powodujące ograniczenia oraz wysokie koszty budowy i utrzymania infrastruktury	III.8
Niewykorzystany potencjał rozwoju turystycznego obszaru. Brak jednolitej wizualizacji turystyczno-rekreacyjnej obszaru. Brak systemowego i spójnego rozwiązania w zakresie i promocji obszaru, wspólnego marketingu regionalnego.	III.8
Słabo rozwinięta infrastruktura ochrony środowiska – niski odsetek korzystających z instalacji kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków.	III.6
Słabo doinwestowane szlaki, trasy i ścieżki, w tym rowerowe, wymagające modernizacji, podniesienia poziomu bezpieczeństwa, oznakowania, promocji, sieciowania, itp.).	III.8
Słabo rozwinięta mała architektura turystyczno-rekreacyjna, mało urządzonych miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych, źle oznakowane miejsca, nieodnowione oznakowanie, niesieciowane	III.7

Niezadowalający rozwój infrastruktury gastronomicznej i noclegowej, także campingów i innych obiektów noclegowych w tym o wysokim standardzie.	III.7
Niski stopień skanalizowania obszaru, sieci wodociągowej i gazowej. Problemy z nieszczelnymi szambami.	III.6
Niewystarczająca świadomość i wrażliwość społeczna w zakresie ekologii, (wypalanie traw, wycinanie drzew, ingerencja w krajobraz, problem dzikich wysypisk śmieci, itp.).	III.5
Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych na obszarze, brak parkingów „turystycznych”, brak wielu chodników i oświetlenia ulicznego.	III.7

SŁABE STRONY

GOSPODARKA (PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ, ROLNICTWO, TURYSTYKA) i RYNEK PRACY	Odniesienie do diagnozy
Mała w stosunku do średniej wojewódzkiej liczba podmiotów gospodarczych, działających na terenie obszaru. Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców	III.2
Mała ilość miejsc pracy i niewielkie wpływy do budżetu. Niskie płace proponowane na rynku pracy.	III.3
Bezrobocie wyższe od średniej wojewódzkiej. Wysokie bezrobocie wśród osób młodych (do 35 roku życia). Znaczny odsetek osób długotrwale bezrobotnych, wzrost liczby bezrobotnych bez prawa do zasiłku.	III.3
Niekorzystne warunki glebowe, rozdrobnienie gospodarstw, niewielka liczba gospodarstw o pow. ponad 15 ha	III.10
Niskie płace, brak atrakcyjnych ofert pracy oraz niedostosowane wykształcenie osób poszukujących zatrudnienia do potrzeb rynku pracy.	III.3
Nieopłacalność produkcji rolnej – likwidujące się gospodarstwa. Zanikające tradycje rolnicze, dużo ugorów i niewykorzystanych pól i łąk.	III.10
Niewykorzystany należycie potencjał agroturystyk. Zbyt mała współpraca. Nieskoordynowana promocja.	III.8

SŁABE STRONY

DZIEDZICTWO KULTUROWE I SPOŁECZNOŚĆ	Odniesienie do diagnozy
Niewystarczająca baza i środki na kultywowanie tradycji oraz zbyt mało wykorzystywany na potrzeby rozwoju gospodarczego potencjał „żywej” kultury. Dostępność do kultury mniejsza niż średnia w Małopolsce	III.5
Niska obywatelskość mieszkańców liczona liczbą organizacji pozarządowych oraz frekwencją w wyborach. Stosunkowo niski poziom zaangażowania mieszkańców w życie społeczności lokalnej	III.4
Niekorzystne wskaźniki migracji. Wysokie wskaźniki ubóstwa i liczba osób objętych świadczeniami pomocy społecznej.	III.5
Wzrost ludzi w wieku poprodukcyjnym. Wzrost ludzi starszych, samotnych.	I.2
Duże braki w infrastrukturze do uprawiania aktywnych form spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i turystów	III.5
Niewielka komercjalizacja produktu lokalnego. Zanikanie tradycji wytwórczych i rzemieślniczych. Niewykorzystany potencjał związany z produktami lokalnymi i twórczością lokalnych artystów i rzemieślników.	III.9
Nierozwijający się wolontariat. Brak systemu pomocy wzajemnej - brak platformy współpracy pomiędzy potrzebującymi a osobami chcącymi pomagać (wolontariuszami)	III.4
Niewystarczające środki na aktywność sportową wszystkich grup wiekowych. Brak środków na dodatkowe godziny treningów i innych zajęć sportowych	III.5

SZANSE I ZAGROŻENIA

SZANSE	Odniesienie do diagnozy	ZAGROŻENIA	Odniesienie do diagnozy
Środki unijne na rozwój z perspektywy 2014-2020, w tym z PROW	LSR	Złe prognozy demograficzne starzenie się społeczeństwa	I.2
Zwiększające się możliwości finansowania zewnętrznego dla ngo	II.4	Ograniczenia rozwojowe spowodowane terenami ochronnymi	III.8
Coraz więcej programów pomocowych dla rodzin otoczonych potrzebujących pomocy społecznej	III.5	Zagrożenie ubóstwem szczególnie dla dzieci z rodzin biednych i wielodzietnych	III.5
Euroregion Tatry jako szansą na pozyskanie środków na nowe projekty	III.6	Emigracja młodych rodzin lub tylko jednego z rodziców (eurosieroctwo)	III.5
Moda na narciarstwo i turystykę górską, w tym rowerowa	III.6	Brak bliskich perspektyw rozbudowy systemu rozbudowy infrastruktury kolejowej i drogowej udrażniającej dostęp do obszaru	III.6
Walory obszaru szansą na współpracy ponadlokalna i transgraniczną	III.8	Międzynarodowe szlaki turystyczne, konne szansą na promocje i współpracę	III.6
Rozwój uzdrowisk, stabilne finansowanie z NFZ.	III.6	Konkurencja innych regionów	III.6

5 CELE I WSKAŹNIKI

5.1 OPIS CELÓW OGÓLNYCH, CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH I PRZEDSIĘWZIĘĆ

Analiza wyników SWOT była spójna i dopełniająca dane uzyskane w Raporcie z diagnozy społeczno-gospodarczej. Potwierdziły się również wybory grup defaworyzowanych. Kolejnym etapem było więc definiowanie celów strategicznych dla LSR.

EWALUACJA LSR → DIAGNOZA → SWOT → IDENTYFIKACJA GRUP DEFAWORYZOWANYCH → CELE → WSKAŹNIKI

Najbliższe lata w rozwoju obszaru Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy będą związane z następującymi zjawiskami:

- rozbudowa kluczowych ciągów komunikacyjnych (Pogram Budowy Dróg Krajowych, transport samochodowy i kolejowy) w południowej części Województwa Małopolskiego (trasa S-7 Kraków – Rabka oraz dojazdy do Zakopanego i przejścia granicznego Kraków-Chyżne), mająca wpływ na drożność układu komunikacyjnego oraz wzrost zainteresowania inwestycjami w pasie sąsiadującym z trasą; zagrożenie marginalizacją obszarów tranzytowych i dewaluacją zasobów naturalnych;
- promocja i rozwój oferty turystycznej Województwa Małopolskiego, ze szczególnym potraktowaniem obszaru południowego, należącego (po Krakowie) do najbardziej atrakcyjnych terenów inwestycji branży przemysłu turystycznego;
- możliwość korzystania ze środków w ramach Programu Współpracy Transgranicznej, w takim samym stopniu jak z innych PO oraz RPO WM 2014-2020;
- postępujące procesy specjalizacji w skali sub-regionalnej, ze względu na tradycje społeczno-kulturalne oraz specyfikę lokalnej przedsiębiorczości, poszukiwanie silnych marek regionalnych dla identyfikacji zasobów.

Wpisanie się w każdy z powyższych kierunków rozwoju może stanowić dla społeczności obszaru LGD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy, ważny impuls dokonania zmian i tworzenia projektów dostosowanych do procesów regionalnych i makroregionalnych (np. w ramach współpracy z regionami słowackimi lub współpracy Małopolski i Śląska). Kontekst regionalny stwarza dodatkowo możliwość pełnej oceny konkurencyjności obszaru w stosunku do terenów sąsiadujących (region podhalański, babiogórski, pieniński itp.) tak, by umiejętnie opracowywać działania z zachowaniem oryginalności, a jednocześnie wykorzystać silne strony wskazywane przez partnerów i osoby z zewnątrz. Zjawiska (ograniczenia rozwojowe) zachodzące np., w rejonie Podhala (Zakopanego) mogą doprowadzić do wzrostu zainteresowania innymi lokalizacjami dla przedsięwzięć gospodarczych z różnych sektorów i branż. Strategia działania polegająca na współpracy ponadgminnej zapisana w LSR

powinna wesprzeć zidentyfikowane inicjatywy społeczne oraz wykorzystać szanse wywołane trendami w skali, co najmniej regionalnej.

Powiązanie zdefiniowanego celu I z diagnozą:

Cel główny Zrównoważony rozwój gospodarki, turystyki oraz rekreacji obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy

↓↓↓↓↓↓

Poprzez realizację przedsięwzięć:

- Inwestycje w ogólnodostępną i niekomercyjną infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną; Tworzenie i modernizacja turystycznych i rekreacyjnych szlaków, tras, miejsc, ścieżek; Działania promocyjne obszaru LGD i produktów lokalnych; Tworzenie przedsiębiorstw na obszarze LGD w tym w turystyce; Rozwój przedsiębiorstw w tym poprzez zastosowanie nowych technologii przyjaznych środowisku; Zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach

↓↓↓↓↓↓

W celu ogólnym I: Wykorzystywane są zdiagnozowane potencjały krajobrazowo-kulturowe oraz specyficzne (uzdrowiskowe i obszary chronione) poprzez wzmocnienie rozwoju infrastruktury rekreacyjno-turystycznej w celu rozwoju gospodarczego obszaru (wsparcie przedsiębiorczości i tworzenie miejsc pracy) , z uwzględnieniem innowacji i technologii przyjaznych środowisku. Zrealizowane zostaną pilotażowe projekty wspierające promocję produktu lokalnego.

Powiązanie celu II z diagnozą:

Cel główny: Wspieranie i integrowanie mieszkańców obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy

↓↓↓↓↓↓

Poprzez realizację przedsięwzięć:

- Poprawa infrastruktury społecznej służącej kultywowaniu tradycji, renowacja zabytków; Działania oparte na kultywowaniu tradycji lokalnych, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego; Poprawa infrastruktury społecznej służącej rozwijaniu aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia; Promowanie aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia; Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu osób z grupy defaworyzowanej

↓↓↓↓↓↓

W celu ogólnym II: Aktywizowanie mieszkańców w każdym wieku, działania przeciwko wykluczeniu różnych grup z życia społecznego, a także propagowanie zdrowego trybu życia. Ponadto działania na rzecz osób z grup defaworyzowanych LGD, by wesprzeć ich w życiu i na rynku pracy. Ostatnie wymienione przedsięwzięcie jest bezpośrednią **odpowiedzią na wniosek środowisk osób niepełnosprawnych**, które postulowały utworzenie platformy kontaktującej osoby szukające pomocy z tymi, które chcą taką pomoc ofiarować (np. *towarzyszenie osobie niewidomej w drodze do lekarza*). LGD potraktowała to jako innowację społeczną, która w dłuższej perspektywie może przyczynić się do rozwoju – tak bardzo potrzebnego – wolontariatu.

Uzasadnienie sformułowania celów w oparciu o konsultacje społeczne

Podstawowe problemy obszaru wynikają z diagnozy społeczno-ekonomicznej dla gmin wchodzących w skład LGD oraz ze zidentyfikowanych słabych stron i zagrożeń. Niewątpliwie za najważniejsze zagadnienia należy uznać:

- tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości w celu ograniczenia zjawisk marginalizacji grup społecznych (bezrobocie, ubóstwo, brak perspektyw i poczucia stabilności), dla tworzenia nowych miejsc pracy i lepszego wykorzystania potencjału społecznego i gospodarczego obszaru;
- inicjowanie przedsięwzięć w sektorze kultury, budowy tożsamości lokalnej, edukacji i zapobiegania wykluczeniom we współpracy z różnymi środowiskami, posiadającymi warunki i kompetencje do podnoszenia wrażliwości społecznej;
- wielowątkowe działania na rzecz ochrony i waloryzacji zasobów naturalnych, także w kontekście ich wykorzystania dla tworzenia wysokiej jakości oferty turystycznej i rekreacyjnej;
- umiejętne czerpanie z tradycji i zachowanych elementów kultury materialnej – np. poprzez wykorzystanie doświadczeń w zakresie lecznictwa (Rabka Zdrój), rzemiosła i drobnej wytwórczości, tworzenie „rynku” dla produktów typowych dla regionu;
- wzmacnianie opiniotwórczej roli LGD przy budowaniu i realizacji projektów partnerskich;

- inicjowanie działań (programów) w perspektywie wieloletniej, mających długofalowy i trwały wpływ na procesy zachodzące na terenie LGD;
- poprawa „jakości życia” mieszkańców obszaru LGD poprzez inicjatywy gospodarcze, integracyjne i edukacyjne, skierowane przede wszystkim do zagrożonych grup społecznych: dzieci i młodzież, osoby starsze, niepełnosprawni, rodziny wielodzietne.

Wskaźnikiem odzwierciedlającym skuteczność podejmowanych działań powinny być informacje z lokalnego rynku pracy i wyniki rozwoju lokalnej przedsiębiorczości. Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy może być znakomitym narzędziem monitorowania zmian na swoim terenie i inicjatorem podejmowanych kierunkowych interwencji. Do zadań LGD należeć będzie koordynacja podejmowanych inicjatyw, w celu zwiększenia i optymalizacji zaangażowania „społecznego” w realizowane przedsięwzięcia.

Brak interwencji w wymienionych obszarach powodować będzie pogłębianie się niekorzystnych zjawisk takich jak wzrost bezrobocia, ubóstwa i rozwarstwienie społeczne, emigrację mieszkańców i powolne wyludnianie się obszaru, spadek atrakcyjności turystycznej i osadniczej obszaru, stopniowe zanikanie tożsamości lokalnej. Zebrane opinie, rekomendacje i oczekiwania lokalnej społeczności w porównaniu z informacjami płynącymi z diagnozy obszaru i analizy SWOT wskazują na konieczność rozwoju obszaru w dwóch głównych kierunkach, tj. Zrównoważony rozwój gospodarki, turystyki oraz rekreacji obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy, Wspieranie i integrowanie mieszkańców obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy.

Zakres sformułowanych celów i przedsięwzięć w LSR pozwala na rozwiązanie zidentyfikowanych problemów obszaru LGD oraz zniwelowanie ich niekorzystnych następstw (malejąca atrakcyjność obszaru, emigracje zarobkowe, stopniowe wyludnianie się obszaru i zanikanie lokalnej tożsamości, rosnące bezrobocie i ubóstwo) dzięki wykorzystaniu atutów obszaru LGD, i zidentyfikowanych szans przy jednoczesnym wzmocnieniu słabych stron oraz unikaniu lub przeciwdziałaniu pojawiającym się zagrożeniom – zidentyfikowanym w analizie SWOT. Przedsięwzięcia odpowiadają na oczekiwania mieszkańców zgłaszanych podczas konsultacji społecznych.

Niewątpliwie poziom „ optymizmu” społecznego i stworzenie na obszarze LGD dobrych perspektyw dla życia, pracy i rozwoju lokalnych społeczności, stanowić będzie największe wyzwanie w perspektywie okresu 2014-2020.

Schemat celów głównych, szczegółowych i przedsięwzięć:

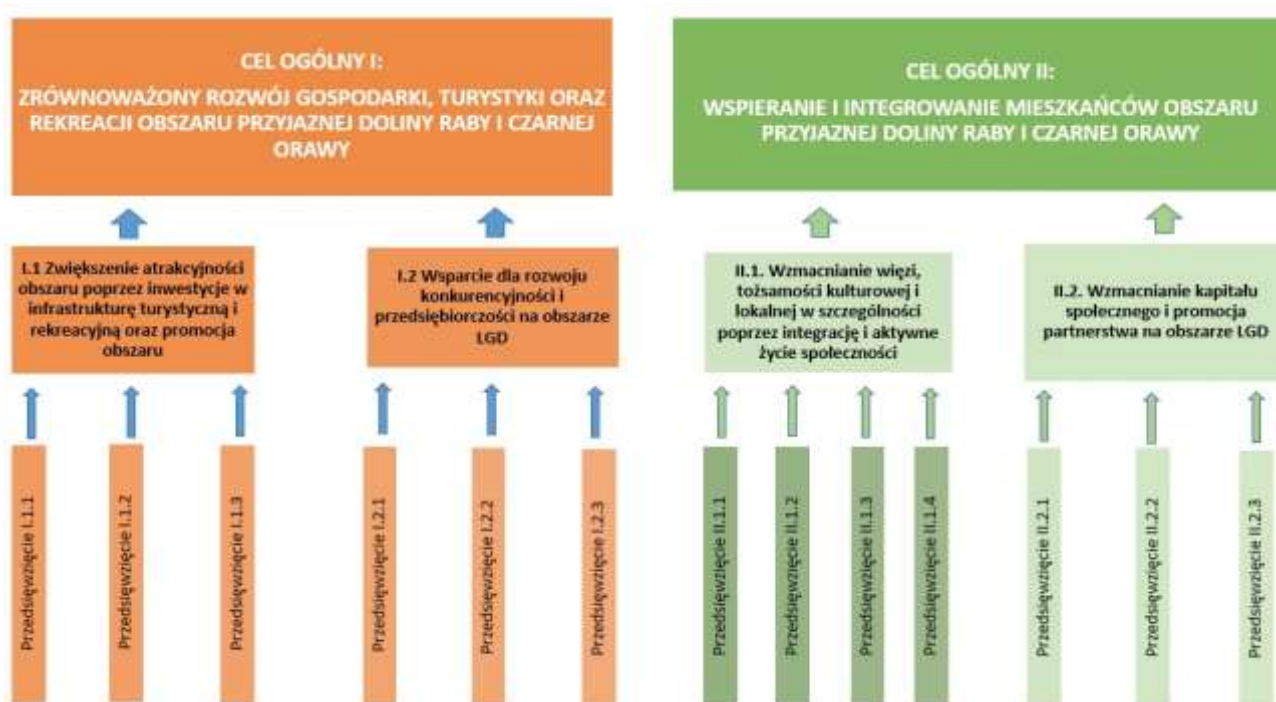

Tabela dla celu ogólnego I

I.0		Cel ogólny I: ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARKI, TURYSTYKI ORAZ REKREACJI OBSZARU PRZYJAZNEJ DOLINY RABY I CZARNEJ ORAWY				
I.1		CELE SZCZEGÓŁOWE				
I.2		I.2 Wsparcie dla rozwoju konkurencyjności i przedsiębiorczości na obszarze LGD				
Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru	
Wo.I.0/1	Wzrost liczby hoteli i innych obiektów noclegowych na obszarze (Suma: obiekty hotelowe i inne obiekty noclegowe) o 1%	Sztuka	84	85	Dane statystyczne GUS	
Wo.I.0/2	Wzrost liczby firm w systemie REGON o 1%	Sztuka	4100	4141	Dane statystyczne GUS	
Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	Stan początkowy	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru	
Wr. I.1/1	I 1. Zwiększenie atrakcyjności obszaru poprzez inwestycje w infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną oraz promocja obszaru	WZROST LICZBY OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z OBIEKTÓW INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ, (w tym ZMODERNIZOWANYCH LUB OZNAKOWANYCH TRAS, MIEJSC, ŚCIEŻEK I SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH)	osoba	Zgodnie z informacją od beneficjenta	Procentowy wzrost – 10% od wartości bazowej	Dokumentacja z przeprowadzonych badań przez beneficjentów, monitoring własny LGD
Wr. I.1/2		LICZBA OSÓB, KTÓRE KORZYSTAJĄ Z DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH	osoba	0	30000 (w tym 1000 z projektu współpracy)	Dokumentacja LGD, Monitoring i ewaluacja LGD
Wr. I.1/3		LICZBA OSÓB KTÓRE KORZYSTAJĄ Z DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH DOTYCZĄCYCH PRODUKTU LOKALNEGO	osoba	0	1000	Dokumentacja LGD, Monitoring i ewaluacja LGD
Wr. I.1/4		LICZBA WYSTAWCÓW BIORĄCYCH UDZIAŁ W TARGACH	podmiot/osoba	0	2x15 =30	Dokumentacja LGD
Wr. I.2/1	I.2 Wsparcie dla rozwoju konkurencyjności i przedsiębiorczości na obszarze LGD	LICZBA UTWORZONYCH MIEJSC PRACY	Sztuka	0	29	Dokumentacja z monitoringu LGD, dokumentacja beneficjenta, dokumentacja w ARiMR

Przedsięwzięcia dla celu głównego I

PRZEDSIĘWZIĘCIA		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźnik produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych / sposób pomiaru
						Początkowa 2016 rok	Końcowa 2023 rok	
I.1.1	I.1.1 Inwestycje w ogólnodostępną i niekomercyjną infrastrukturę turystyczną, rekreacyjną	Mieszkańcy, turyści Wnioskodawcy: NGO, przedsiębiorcy, osoby fizyczne	Konkurs (1700000 zł)	LICZBA NOWYCH LUB ZMODERNIZOWANYCH OBIEKTÓW INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ I REKREACYJNEJ	Sztuka	0	9	Dok. LGD
I.1.2	I.1.2 Tworzenie i modernizacja turystycznych i rekreacyjnych szlaków, tras, miejsc, ścieżek	Mieszkańcy, turyści Wnioskodawcy: NGO, przedsiębiorcy, osoby fizyczne	Konkurs grantowy (140 000 zł)	LICZBA NOWYCH LUB ZMODERNIZOWANYCH LUB OZNAKOWANYCH TURYSTYCZNYCH I REKREACYJNYCH SZLAKÓW, TRAS, MIEJSC I ŚCIEŻEK	Sztuka	0	7	Dok. LGD
I.1.3	I.1.3 Działania promocyjne obszaru LGD i produktów lokalnych	Mieszkańcy, turyści, przedsiębiorcy, wytwórcy produktów lokalnych Wnioskodawcy: NGO, osoby fizyczne	Konkurs grantowy (180 000zł)	LICZBA DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH OBSZARU	Sztuka	0	9	Dok. LGD
			Konkurs grantowy (60 000 zł)	LICZBA DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH DOTYCZĄCYCH PRODUKTU LOKANEGO	Sztuka	0	3	Dok. LGD
		Mieszkańcy, Turyści, Przedsiębiorcy, Wytwórcy lokalni	LGD (aktywizacja) 20 000 zł	LICZBA TARGÓW W KTÓRYCH BIERZE UDZIAŁ LGD	Sztuka	0	2	Dok. LGD

I.2.1	I.2.1 Tworzenie przedsiębiorstw na obszarze LGD w tym w turystyce	Mieszkańcy, turyści Wnioskodawcy: osoby fizyczne z obszaru LGD	Konkurs (1 360 000 zł)	LICZBA OPERACJI POLEGAJĄCYCH NA UTWORZENIU NOWEGO PRZEDSIĘBIORSTWA	Sztuka	0	17	Dok. LGD
			Konkurs (240 000 zł)	LICZBA OPERACJI POLEGAJĄCYCH NA UTWORZENIU NOWEGO PRZEDSIĘBIORSTWA W TURYSTYCE	Sztuka	0	3	Dok. LGD
I.2.2	I.2.2 Rozwój przedsiębiorstw w tym poprzez zastosowanie nowych technologii przyjaznych środowisku	Mieszkańcy, turyści Wnioskodawcy: przedsiębiorcy z obszaru LGD	Konkurs (1 200 000 zł)	LICZBA OPERACJI POLEGAJĄCYCH NA ROZWOJU ISTNIEJĄCEGO PRZEDSIĘBIORSTWA	Sztuka	0	6	Dok. LGD
			Konkurs (200 000 zł)	LICZBA OPERACJI POLEGAJĄCYCH NA ROZWOJU ISTNIEJĄCEGO PRZEDSIĘBIORSTWA PO PRZEZ ZASTOSOWANIE NOWYCH TECHNOLOGII PRZYJAZNYCH ŚRODOWISKU	Sztuka	0	1	Dok. LGD
I.2.3	I.2.3 Zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach	Mieszkańcy, turyści Wnioskodawcy: przedsiębiorcy z obszaru LGD	Konkurs (600000 zł)	LICZBA OPERACJI POLEGAJĄCYCH NA ROZWOJU ISTNIEJĄCEGO PRZEDSIĘBIORSTWA UKIERUNKOWANEGO NA INNOWACJE	Sztuka	0	2	Dok. LGD

Tabela dla celu ogólnego II

II.0	Cel ogólny II: Wspieranie i integrowanie mieszkańców obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy					
II.1	CELE SZCZEGÓŁOWE	II.1. Wzmacnianie więzi, tożsamości kulturowej i lokalnej w szczególności poprzez integrację i aktywne życie społeczności				
II.2		II.2. Wzmacnianie kapitału społecznego i promocja partnerstwa na obszarze LGD				
Wskaźnik oddziaływania dla celu ogólnego		Jednostka miary	Stan początkowy 2013 rok	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru	
Wo.II./1	Wzrost liczby organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD (średnia dla obszaru) o 25%	Sztuka	20 org. na 10 tys. mieszk.	25 org. na 10 tys. mieszk.	Dane statystyczne GUS	
Wo.II./2	Wzrost poczucia więzi i identyfikacji z obszarem o 10%	Procentowy wzrost	Badanie własne w 2016 r.	Wzrost o 10% w stosunku do 2016 r.	Badania własne. (wykonywane co roku)	
Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych		Jednostka miary	Stan początkowy	Plan 2023 rok	Źródło danych / sposób pomiaru	
Wr. II.1./1	II.1. Wzmacnianie więzi, tożsamości kulturowej i lokalnej w szczególności poprzez integrację i aktywne życie społeczności	WZROST LICZBY OSÓB ODWIEDZAJĄCYCH ZABYTKI I OBIEKTY	osoba	Zgodnie z informacją od beneficjenta	Procentowy wzrost – 3% od wartości bazowej	Dokumentacja beneficjenta oraz LGD,
Wr. II.1./2		LICZBA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W WYDARZENIACH, SZKOLENIACH, WARSZTATACH BAZUJĄCYCH NA DZIEDZICTWIE KULTUROWYM LUB PRZYRODNICZYM OBSZARU	osoba	0	31X 30 = 930	Dokumentacja beneficjenta oraz LGD
Wr. II.1./3		WZROST LICZBY OSÓB ODWIEDZAJĄCYCH OBIEKTY INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ	osoba	Zgodnie z informacją od beneficjenta	Procentowy wzrost – 3% od wartości bazowej	Dokumentacja beneficjenta oraz LGD
Wr. II.1./4		LICZBA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W WYDARZENIACH REKREACYJNO-SPORTOWYCH	osoba	0	13x 50 = 650	Dokumentacja beneficjenta oraz LGD

Wr. II.1./5		LICZBA OSÓB PRZESZKOLONONYCH, W TYM LICZBA OSÓB Z GRUP DEFAWORYZOWANYCH OBJĘTYCH WSPARCIEM	osoba	0	100	Dokumentacja szkoleniowa, w tym listy obecności i certyfikaty
Wr. II.1./6		LICZBA OSÓB Z GRUPY DEFAWORYZOWANEJ KTÓRE SKORZYSTAŁY Z UTWORZONEJ PLATFORMY WOLONTARIATU	osoba	0	50 / rok w kolejnym roku, po realizacji	Licznik zamieszczony na portalu
Wr. II.2./1	II.2. Wzmacnianie kapitału społecznego i promocja partnerstwa na obszarze LGD	LICZBA OSÓB, KTÓRE OTRZYMAŁY WSPARCIE PO UPRZEDNIM UDZIELENIU INDYWIDUALNEGO DORADZTWA W ZAKRESIE UBIEGANIA SIĘ O WSPARCIE NA REALIZACJĘ LSR ŚWIADCZONEGO W BIURZE LGD	osoba	0	100	Dokumentacja własna LGD, badanie, raport z badania skuteczności doradztwa w procesie ewaluacji
Wr. II.2./2		LICZBA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W SPOTKANIACH INFORMACYJNO-KONSULTACYJNYCH	osoba	0	(40x20) 800	Dokumentacja własna LGD, w tym listy obecności i zdjęcia
Wr. II.2./3		LICZBA OSÓB ZADOWOLONYCH ZE SPOTKAŃ PRZEPROWADZONYCH PRZEZ LGD	osoba	0	400	Dokumentacja własna LGD, w tym ankiety
Wr. II.2./4		LICZBA PROJEKTÓW WYKORZYSTUJĄCYCH LOKALNE ZASOBY -PRZYRODNICZE, KULTUROWE, HISTORYCZNE, TURYSTYCZNE, PRODUKTY LOKALNE	sztuka	0	1	Realizacja projektu współpracy – dokumentacja własna LGD i partnerów
Wr. II.2./5		LICZBA PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY SKIEROWANYCH DO NASTĘPUJĄCYCH GRUP DOCELOWYCH : MIESZKAŃCY, PRZEDSIĘBIORCY, TURYSŃCI, MŁODZIEŻ, DZIECI, OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH	sztuka	0	3	Realizacja projektu współpracy – dokumentacja własna LGD i partnerów
Wr. II.2./6		LICZBA ODBIORCÓW MATERIAŁÓW INFORMACYJNYCH DLA MIESZKAŃCÓW	osoba	0	17500	Dokumentacja własna LGD

						(liczone łączne nakłady 25 x 500 egz.)
Wr. II.2./7		LICZBA UCZESTNIKÓW INNYCH DZIAŁAŃ AKTYWIZUJĄCYCH(FESTYNY I IMPREZY PROMOCYJNE)	osoby	0	(36x20)=720	Dokumentacja własna LGD
Wr. II.2./8		LICZBA RAPORTÓW EWALUACYJNYCH	sztuka	0	3	Dokumentacja LGD_ Raporty
Wr. II.2./9		LICZBA ZREALIZOWANYCH ROCZNYCH BUDŻETÓW	sztuka	0	8	Sprawozdanie, wnioski o płatność

Przedsięwzięcia dla celu głównego II

PRZEDSIĘWZIĘCIA		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźnik produktu				
				Nazwa	Jednostka miary	Wartość		Źródło danych / sposób pomiaru
						Początkowa 2016 rok	Końcowa 2023 rok	
II.1.1	II.1.1. Poprawa infrastruktury społecznej służącej kultywowaniu tradycji, renowacja zabytków	Mieszkańcy, turyści	Konkurs (300000 zł)	LICZBA OPERACJI W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY KULTURALNEJ W WYNIKU WSPARCIA W RAMACH LSR	Sztuka	0	1	Dok. LGD
		Mieszkańcy, turyści	Konkurs grantowy (120 000 zł)	LICZBA ZABYTKÓW PODDANYCH PRACOM KONSERWATORSKIM W WYNIKU WSPARCIA W RAMACH LSR	Sztuka	0	6	Dok. LGD
II.1.2.	II.1.2. Działania oparte na kultywowaniu tradycji lokalnych, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	Mieszkańcy, turyści	Konkurs grantowy (390 000 zł)	LICZBA OPERACJI OBEJMUJĄCYCH WYPOSAŻENIE PODMIOTÓW DZIAŁAJĄCYCH W	Sztuka	0	26	Dok. LGD

		kultury, osoby fizyczne,		SFERZE KULTURY				
		Mieszkańcy, turyści Wnioskodawcy: NGO, instytucje kultury, osoby fizyczne,	Konkurs grantowy (310 000 zł)	LICZBA WYDARZEŃ WARSZTATÓW I SZKOLEŃ BAZUJĄCYCH NA DZIEDZICTWIE KULTUROWYM LUB PRZYRODNICZYM OBSZARU	Sztuka	0	31	Dok. LGD
II.1.3.	II.1.3. Poprawa infrastruktury społecznej służącej rozwijania aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia	Mieszkańcy, turyści Wnioskodawcy: NGO, osoby fizyczne, przedsiębiorcy	Konkurs (100000 zł)	LICZBA OPERACJI W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ SŁUŻĄCEJ ROZWIJANIU AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ I ZDROWEGO TRYBU ŻYCIA	Sztuka	0	2	Dok. LGD
II.1.4.	II.1.4. Promowanie aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia	Mieszkańcy, turyści Wnioskodawcy: NGO, instytucje kultury, osoby fizyczne	Konkurs grantowy (156 000 zł)	LICZBA WYDARZEŃ REKREACYJNO-SPORTOWYCH	Sztuka	0	13	Dok. LGD
II.1.5.	II.1.5 Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu osób z grupy defaworyzowanych	Grupy defaworyzowane oraz narażone na wykluczenie, mieszkańcy	Projekt własny, konkurs (100000 zł)	LICZBA SZKOLEŃ SKIEROWANYCH GŁÓWNIEM DO OSÓB NALEŻĄCYCH DO GRUP DEFAWORYZOWANYCH	Sztuka	0	20	Dok. LGD
		Grupy defaworyzowane oraz narażone na wykluczenie, mieszkańcy, NGO	Projekt własny/ konkurs (44 000 zł)	LICZBA UTWORZONYCH ELEKTRONICZNYCH PLATFORM DLA OSÓB NALEŻĄCYCH DO GRUP DEFAWORYZOWANYCH	Sztuka	0	1	Dok. LGD

II.2.1	II.2.1 Podnoszenie wiedzy i kompetencji LGD, oraz mieszkańców w zakresie LSR i RLKS	Mieszkańcy	LGD (aktywizacja)	LICZBA OSOBODNI SZKOLEŃ DLA PRACOWNIKÓW LGD	Sztuka	0	90	Dok. LGD
		Członkowie LGD	LGD (aktywizacja)	LICZBA OSOBODNI SZKOLEŃ DLA ORGANÓW LGD	Sztuka	0	270	Dok. LGD
		Mieszkańcy, potencjalni beneficjenci, wnioskodawcy	LGD (aktywizacja)	LICZBA PODMIOTÓW, KTÓRYM UDZIELONO INDYWIDUALNEGO DORADZTWA	Sztuka	0	500	Dok. LGD
		Mieszkańcy	LGD (aktywizacja)	LICZBA SPOTKAŃ INFORMACYJNO-KONSULTACYJNYCH LGD Z MIESZKAŃCAMI	Sztuka	0	40	Dok. LGD
		Mieszkańcy	LGD (aktywizacja)	LICZBA MATERIAŁÓW INFORMACYJNYCH DLA MIESZKAŃCÓW	Rodzaje (edycje)	0	25	Dok. LGD
		Mieszkańcy	LGD (aktywizacja)	LICZBA INNYCH DZIAŁAŃ AKTYWIZUJĄCYCH (FESTYNY I IMPREZY PROMOCYJNE)	Sztuka	0	36	Dok. LGD
		Mieszkańcy, turyści, inne LGD	LGD (współpraca) (144 000 zł)	LICZBA ZREALIZOWANYCH PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY, W TYM PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ	Sztuka	0	3	Dok. LGD
		Mieszkańcy, turyści, inne LGD	LGD (współpraca)	LICZBA LGD UCZESTNICZĄCYCH W PROJEKTACH WSPÓŁPRACY	Sztuka	0	10	Dok. LGD
II.2.3.	II.2.3. Efektywne i sprawne funkcjonowanie Biura	Mieszkańcy, turyści, inne LGD	LGD (funkcjonowanie) (1 260 000 zł)	Liczba rocznych budżetów związanych z bieżącym funkcjonowaniem LGD	Sztuka (roczne budżety)	0	8	Dok. LGD

		LGD	LGD (aktywizacja)	Liczba badań ewaluacyjnych	Sztuka	0	3	Dok. LGD
--	--	-----	-------------------	----------------------------	--------	---	---	----------

Tabela 5: Matryca logiczna powiązań diagnozy obszaru i ludności, analizy SWOT oraz celów i wskaźników

Cel Ogólny I: ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARKI, TURYSTYKI ORAZ REKREACJI OBSZARU PRZYJAZNEJ DOLINY RABY I CZARNEJ ORAWY		Odziaływanie Wzrost liczby hoteli i innych obiektów noclegowych na obszarze o 1 % Wzrost liczby firm w systemie REGON o 1%		
I.1 Zwiększenie atrakcyjności obszaru poprzez inwestycje w infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną oraz promocja obszaru				
1	2	3	4	5
Zidentyfikowane problemy/ wyzwania społeczne	Przedsięwzięcie	Produkty	Rezultat	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wyników
<p>Niewykorzystany potencjał rozwoju turystycznego obszaru. 39-46</p> <p>Brak jednolitej wizualizacji turystyczno-rekreacyjnej obszaru. Brak systemowego i spójnego rozwiązania w zakresie i promocji obszaru, wspólnego marketingu regionalnego.</p> <p>Słabo doinwestowane szlaki, trasy i ścieżki, w tym rowerowe, wymagające modernizacji, podniesienia poziomu bezpieczeństwa, oznakowania, promocji, sieciowania, itp.).</p>	P.I.1.1	Nowe lub zmodernizowane obiekty infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	Wzrost liczby osób korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej, (w tym zmodernizowanych lub oznakowanych tras, miejsc, ścieżek i szlaków turystycznych)	<p>Rozwija się gospodarka krajowa i europejska, nie ma kryzysów ekonomicznych na skalę kraju lub kontynentu;</p> <p>Procedury administracyjne sprzyjające inwestycjom;</p> <p>Mieszkańcy aktywni w zakresie składania wniosków;</p> <p>Instytucje krajowe i regionalne wspierają działalność turystyczną obszaru.</p>
	P.I.1.2	Nowe lub zmodernizowane lub oznakowane turystyczne i rekreacyjne szlaki, trasy, miejsca i ścieżki		
	P.I.1.3	Działania promocyjne obszaru	Osoby, które korzystają z działań promocyjnych	
		Działania promocyjne obszaru dotyczące produktu lokalnego	Liczba osób które korzystają z działań promocyjnych dotyczących produktu lokalnego	
		Liczba targów w których bierze udział LGD	Liczba wystawców biorących udział w targach	
I.2 Wsparcie dla rozwoju konkurencyjności przedsiębiorczości na obszarze LGD,				
1	2	3	4	5

Zidentyfikowane problemy/ wyzwania społeczne	Przedsięwzięcie	Produkty	Rezultat	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wyników
Mała w stosunku do średniej wojewódzkiej liczba podmiotów gospodarczych, działających na terenie obszaru. Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców. Mała ilość miejsc pracy i niewielkie wpływy do budżetu samorządów.	P.I.2.1	Operacje polegające na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	Utworzone miejsca pracy (ogółem)	Rozwija się gospodarka krajowa i europejska, nie ma kryzysów ekonomicznych na skalę kraju lub kontynentu, a ludzie mają środki na uprawianie turystyki; Przedsiębiorcy mają dobry klimat do inwestycji.
		Operacje polegające na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w turystyce		
	P.I.2.2	Operacje polegające na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa		
		Operacje polegające na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa po przez zastosowanie nowych technologii przyjaznych środowisku		
	P.I.2.3	Operacje polegające na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa ukierunkowanego na innowacje		
Cel Ogólny II: Wspieranie i integrowanie mieszkańców obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy		Odziaływanie: Wzrost liczby organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD o 25% Wzrost poczucia więzi i identyfikacji z obszarem o 10%		
II.1. Wzmacnianie więzi, tożsamości kulturowej i lokalnej w szczególności poprzez integrację i aktywne życie społeczności				
1	2	3	4	5
Zidentyfikowane problemy/ wyzwania społeczne	Przedsięwzięcie	Produkty	Rezultat	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wyników
Niewystarczająca baza i środki na kultywowanie tradycji oraz zbyt mało wykorzystywany na potrzeby rozwoju gospodarczego potencjał „żywej” kultury. Dostępność do kultury mniejsza niż średnia w Małopolsce	P.II.1.1.	Operacje w zakresie infrastruktury kulturalnej w wyniku wsparcia w ramach LSR	Wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty	Właściciele obiektów zabytkowych i kultury spełniają wymogi formalne i techniczne do przeprowadzanie inwestycji Instytucje kultury oraz organizacje pozarządowe działające w sferze kultury oraz
		Zabytki poddane pracom konserwatorskim w wyniku wsparcia w ramach LSR		

<p>Niska obywatelskość mieszkańców liczona liczbą organizacji pozarządowych oraz frekwencją w wyborach. Stosunkowo niski poziom zaangażowania mieszkańców w życie społeczności lokalnej Duże braki w infrastrukturze do uprawiania aktywnych form spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i turystów Niewystarczające środki na aktywność sportową wszystkich grup wiekowych. Brak środków na dodatkowe godziny treningów i innych zajęć sportowych Nierozwijający się wolontariat. Brak systemu pomocy wzajemnej - brak platformy współpracy pomiędzy potrzebującymi a osobami chcącymi pomagać (wolontariuszami)</p>	P.II.1.2.	Operacje obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	Wzrost liczby osób odwiedzających zabytki i obiekty	<p>ekologii i przyrody będą aktywne w przygotowaniu projektów, będą zdolne podjąć współpracę dla ich realizacji. Mieszkańcy i turyści będą uczestniczyć w działaniach;</p> <p>Organizacje zajmujące się sportem i rekreacją potrafią nawiązać współpracę i przygotować projekty poszerzające ofertę dla mieszkańców;</p> <p>Organizacje pozarządowe nakierowane na pomoc niepełnosprawnym podejmą współpracę w zakresie tworzenia wolontariatu.</p>	
			Wydarzenia, warsztaty i szkolenia bazujące na dziedzictwie kulturowym lub przyrodniczym obszaru		Osoby uczestniczące w wydarzeniach, szkoleniach, warsztatach bazujących na dziedzictwie kulturowym lub przyrodniczym obszarze
	P.II.1.3.	Operacje w zakresie infrastruktury społecznej służącej rozwijaniu aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia	Wzrost liczby osób odwiedzających obiekty infrastruktury społecznej		
	P.II.1.4.	Wydarzenia rekreacyjno-sportowe	Osoby uczestniczące w wydarzeniach rekreacyjno-sportowych		
	P.II.1.5	Szkolenia skierowane głównie do osób należących do grup defaworyzowanych	Osoby przeszkolone, w tym z grup defaworyzowanych objętych wsparciem		
		Utworzenie elektronicznej platformy dla osób należących do grup defaworyzowanych	Osoby z grupy defaworyzowanej które skorzystały z utworzonej platformy wolontariatu		
II.2. Wzmacnianie kapitału społecznego i promocja partnerstwa na obszarze LGD					
1	2	3	4	5	
Zidentyfikowane problemy/ wyzwania społeczne	Przedsięwzięcie	Produkty	Rezultat	Czynniki zewnętrzne mające wpływ na realizację działań i osiągnięcie wyników	
Konieczność podnoszenia wiedzy, umiejętności i kwalifikacji przez pracowników LGD, w celu prawidłowego	P.II.2.1	Szkolenia dla pracowników LGD	Osoby, które otrzymały wsparcie po uprzednim udzieleniu indywidualnego doradztwa w zakresie ubiegania się o	Aktywność ludzi i chęć działania w ramach proponowanych celów LSR.	
		Szkolenia dla organów LGD			

wdrażania LSR. Konieczność aktualizowania wytycznych kierowanych z Instytucji Wdrażającej oraz z Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi i implementowania ich do procedur LGD Konieczność przekazywania wiedzy i umiejętności mieszkańcom w zakresie Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność oraz w zakresie wypełniania wniosków, w tym myślenia projektowego.		Podmioty, którym udzielono indywidualnego doradztwa	wsparcie na realizację LSR świadczonego w biurze LGD	Skuteczne działania informacyjne i promocyjne wdrożone przez LGD. Angażowanie się i aktywność wszystkich partnerów. Instytucje partnerskie efektywnie wspierać będą dotarcie do potencjalnych beneficjentów Działania edukacyjne będą skuteczne. Skuteczne podnoszenie ich kwalifikacji.
		Spotkania informacyjno-konsultacyjne LGD z mieszkańcami	Osoby uczestniczące w spotkaniach informacyjno-konsultacyjnych oraz zadowolone ze spotkań przeprowadzonych przez LGD	
		Materiały informacyjne dla mieszkańców	Odbiorcy materiałów informacyjnych	
		Działania aktywizujące (festyny i imprezy promocyjne)	Osoby uczestniczące w działaniach aktywizujących(festyny i imprezy promocyjne)	
Konieczność podejmowania współpracy z innymi lokalnymi grupami działania z kraju i z zagranicy w celu wymiany doświadczeń oraz dobrych praktyk.	P.II.2.2		Projekty wykorzystujące lokalne zasoby przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne	Lokalne Grupy Działania, z którymi przygotowywane są projekty współpracy nie wycofają się z działań. Sytuacja ekonomiczna w Europie nie spowoduje perturbacji we współpracy na poziomie LGD.
		Zrealizowane projekty współpracy, w tym projekty współpracy międzynarodowej	Projekty skierowane do następujących grup docelowych: mieszkańcy, przedsiębiorcy, turyści, młodzież, dzieci, osoby niepełnosprawne.	
		Lokalne Grupy Działania uczestniczące w projektach współpracy		
Efektywne wdrażanie LSR wymaga dobrego funkcjonowania Biura i organów LGD.	P.II.2.3.	Roczne budżety związane z bieżącym funkcjonowaniem LGD	Zrealizowane roczne budżety	Firma ewaluatorska wykona badania w ramach posiadanych przez LGD środków
		Badania - ewaluacja	Wykonane raporty ewaluacyjne	

5.2 WYKAZANIE ZGODNOŚCI CELÓW LSR Z CELAMI PROGRAMÓW

LSR przyczynia się do realizacji celu głównego PROW 2014 – 2020, jakim jest „poprawa konkurencyjności rolnictwa, zrównoważone zarządzanie zasobami naturalnymi i działania w dziedzinie klimatu oraz zrównoważony rozwój terytorialny obszarów wiejskich” wdrażając określone w celach głównych kierunki interwencji: zrównoważony rozwój gospodarki, turystyki oraz rekreacji oraz wspieranie i integrowanie mieszkańców obszaru Przyjaznej Doliny Raby. W LSR podejmowane są tematy związane z ochroną środowiska i zmianami klimatu. Przewidziana jest ekologiczna edukacja mieszkańców, a ponadto w kryteriach wyboru operacji każdy wniosek oceniany jest pod kątem uwzględnienia elementów środowiskowych i innowacyjnych w zakresie planowanych działań. **Innowacyjność** transferowana na obszary wiejskie jest priorytetem PROW, w który wpisują się wszystkie działania LSR, gdyż ich realizacja będzie właśnie przez pryzmat innowacyjności oceniana. Rozwój przedsiębiorczości na obszarze będzie możliwy w ramach LSR tylko z zastosowaniem rozwiązań innowacyjnych.

Cele LSR są również komplementarne z celem głównym RLKS (LEADER), jakim jest „promowanie włączenia społecznego, zmniejszenia ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich”. Zaplanowane w LSR cele szczegółowe, a w szczególności: Tworzenie przedsiębiorstw na obszarze LGD w tym w turystyce oraz „Rozwój przedsiębiorstw w tym poprzez zastosowanie nowych technologii przyjaznych środowisku, Rozwój przedsiębiorstw poprzez innowacje wpisują się w rekomendacje RLKS, a przede wszystkim w „ułatwienie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw, a także tworzenia miejsc pracy”.

W LSR zakłada się wzmocnienie warunków sprzyjających poprawie warunków życia mieszkańców obszarów wiejskich oraz realizacji ich indywidualnych potrzeb i aktywności. Przewiduje się modernizację infrastruktury kultury, sportu, rekreacji i turystyki, co zwiększy możliwości urozmaicenia oferty czasu wolnego. Zaplanowano włączanie ludzi w proces kształtowania własnego otoczenia, wspieranie współpracy i organizowania się wokół wspólnych planów, a także zwiększenie obecności kultury i tradycji w życiu codziennym ludzi. Wszystkie te elementy są spójne z celami RLKS i wpisują się w „wspieranie lokalnego rozwoju na obszarach wiejskich”.

W kryteriach wyboru operacji uwzględniono najważniejsze elementy celów PROW i RLKS tj: innowacyjność, udział w realizowanych operacjach grup defaworyzowanych, ochronę środowiska i tworzenie miejsc pracy.

5.3 PRZEDSTAWIENIE CELÓW Z PODZIAŁEM NA ŹRÓDŁA FINANSOWANIA.

LSR dla obszaru LGD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy jest jednofunduszowa (EFROW), realizowana w ramach PROW.

5.4 PRZEDSIĘWZIĘCIA REALIZOWANE W RAMACH RLKS, A TAKŻE WSKAZANIE SPOSOBU ICH REALIZACJI

I.1.1. Inwestycje w ogólnodostępną i niekomercyjną infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną			
Przedsięwzięcie poprawia jakość życia na obszarach wiejskich. Będzie realizowane przez wszystkich uprawnionych beneficjentów, którzy złożą projekty na w/w zakres inwestycyjny.			
SPOSÓB REALIZACJI	BUDZET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Konkurs	1700000	Do 100%	Powyżej 50 tys. zł
I.1.2. Tworzenie i modernizacja turystycznych i rekreacyjnych szlaków, tras, miejsc ,ścieżek			
Przedsięwzięcie przyczynia się do rozwoju turystycznego obszarów wiejskich. Odpowiada na szeroko zgłaszane potrzeby na całym obszarze LGD.			
SPOSÓB REALIZACJI	BUDZET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Konkurs grantowy	140 000	Do 100%	Od 5 tys. zł
I.1.3 Działania promocyjne obszaru LGD i produktów lokalnych			
Zakłada się realizację wielu ciekawych pomysłów na promocję obszaru zgłaszanych jeszcze w czasie prac nad strategią. Warunkiem otrzymania wsparcia będzie współpraca międzysektorowa i szeroki zasięg odbiorców. W ramach tego przedsięwzięcia planuje się pilotażowe działania promujące produkty lokalne. W ramach operacji oczekuje się przygotowania działań marketingowych dla produktu, sieci dystrybucji (minimum jedno miejsce w każdej gminie) działań promocyjnych oraz podpisanych umów pomiędzy producentem a sprzedawcą, na co najmniej 2 lata współpracy.			
SPOSÓB REALIZACJI	BUDZET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Konkurs grantowy	240 000	Do 100%	Od 5 tys. zł
I.2.1. Tworzenie przedsiębiorstw na obszarze LGD w tym w turystyce			
Wpisując się w cele PROW i RLKS LSR wspierać będzie podejmowanie działalności gospodarczej w branżach „przyjaznych			

środowisku”. Przynajmniej w części wspierane będą inicjatywy turystyczne i przetwórcze, wykorzystujące lokalne zasoby. Uwzględnienie w projektach wykorzystywania energii odnawialnych lub innowacyjnych rozwiązań i nowoczesnych technologii będzie również dodatkowo punktowane.

SPOSÓB REALIZACJI	BUDŻET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Konkurs	1 600 000	100%	80 tys. zł

I.2.2 Rozwój przedsiębiorstw w tym poprzez zastosowanie nowych technologii przyjaznych środowisku

Zgodnie z PROW i RLKS, LSR wspierać będzie rozwój przedsiębiorstw warunkowany tworzeniem miejsc pracy. Inwestycje powinny być jak najbardziej innowacyjne i uwzględniające dbałość o środowisko. Uwzględnienie w projektach wykorzystywania energii odnawialnych lub innowacyjnych

SPOSÓB REALIZACJI	BUDŻET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Konkurs	1 400 000	70%	od 50 tys. zł do 200 tys. zł

I.2.3. Zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach

Wsparcie dla przedsiębiorstw wiązać się będzie z tworzeniem miejsc pracy. Tutaj także preferowane będą branże „przyjazne środowisku”, wykorzystujące lokalne zasoby. Oczekiwane są projekty związane z produkcją i sprzedażą produktów lokalnych na całym obszarze LGD. Ponadto uwzględnienie w projektach wykorzystywania energii odnawialnych lub innowacyjnych rozwiązań i nowoczesnych technologii będzie również dodatkowo punktowane.

SPOSÓB REALIZACJI	BUDŻET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Konkurs	600 000	70%	od 50 tys. zł do 300 tys. zł

II.1.1. Poprawa infrastruktury społecznej służącej kultywowaniu tradycji, renowacja zabytków

Wspierane będą projekty ogólnodostępne i niekomercyjne, poprawiające infrastrukturę społeczną. Preferowane będą w kryteriach te projekty, które zniwelują bariery dla niepełnosprawnych.

SPOSÓB REALIZACJI	BUDŻET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Konkurs	300 000	100%	Od 50 tys. zł
Konkurs grantowy (zabytki)	120 000	100%	Od 5 tys. zł

II.1.2. Działania oparte na kultywowaniu tradycji lokalnych, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego

Najbardziej oczekiwane przez organizacje pozarządowe i mieszkańców działania polegające na organizacji warsztatów, szkoleń, pokazów itp. związanych z kultywowaniem tradycji i zanikającymi zawodami.

SPOSÓB REALIZACJI	BUDŻET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Konkurs grantowy (wyposażenie)	390 000	100%	Od 5 tys. zł
Konkurs grantowy (warsztaty...)	310 000	100%	Od 5 tys. zł

II.1.3. Poprawa infrastruktury społecznej służącej rozwijaniu aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia

W ramach przedsięwzięcia mogą być zrealizowane projekty w zakresie ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury społecznej.

SPOSÓB REALIZACJI	BUDŻET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Konkurs	100 000	100%	Od 50 tys. zł

II.1.4. Promowanie aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia

W środowisku lokalnym oczekuje się wsparcia dla rozwoju rekreacji i sportu pozaszkolnego i zwiększenie oferty rekreacyjno-sportowej dla wszystkich grup mieszkańców.

SPOSÓB REALIZACJI	BUDŻET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Konkurs grantowy	156 000	100%	Od 5 tys. zł

II.1.5 Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu osób z grupy defaworyzowanych

Dla młodych zorganizowane będą kursy animatorów kulturalnych, a także trenerów i instruktorów rekreacyjnych. Rozwój kapitału ludzkiego musi być dostosowany do zmian, jakie zachodzą w strukturze społeczności lokalnych, związanych migracją młodych, zmniejszoną dzietnością i dłuższym życiem ludzi. Nie wystarczają już tradycyjne metody. Należy poszukiwać nowych innowacyjnych rozwiązań w tej sferze.

SPOSÓB REALIZACJI	BUDŻET	DOFINANSOWANIE	WARTOŚĆ OPERACJI
Operacja własna (szkolenia)	100 000	95%	Do 50 tys. zł
Operacja własna (platforma)	44 000	95%	Do 50 tys. zł

II.2.1 Podnoszenie wiedzy i kompetencji LGD oraz mieszkańców w zakresie LSR i RLKS

Zmieniające się otoczenie prawne, nowe wytyczne zmuszają do ciągłego aktualizowania wiedzy członków stowarzyszenia oraz szkolenia potencjalnych beneficjentów w celu realizacji jak najlepszych operacji ze środków Leader. Wszystkie działania będą wykonywane w ramach funkcjonowania Biura LGD (szkolenia, konsultacje, doradztwo, publikacje, materiały informacyjne)

II.2.2 Podejmowanie współpracy ponadlokalnej w tym wymiana doświadczeń i dobrych praktyk

Najbardziej efektywną formą uczenia się jest wymiana doświadczeń i dobrych praktyk, które zdobywa się we współpracy krajowej i zagranicznej.
LGD będzie realizować co najmniej 2 projekty współpracy, w tym jeden międzynarodowy.

5.5 SPECYFIKACJA WSKAŹNIKÓW, PRZYPISANYCH DO PRZEDSIĘWZIĘĆ, CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH I CELÓW OGÓLNYCH WRAZ Z UZASADNIENIEM WYBORU KONKRETNEGO WSKAŹNIKA W KONTEKŚCIE ICH ADEKWATNOŚCI DO CELÓW

Wskaźniki w LSR zostały sformułowane zgodnie z wytycznymi zawartymi w dokumentach programowych oraz w Poradniku do opracowania LSR. W logiczny sposób, wykorzystując zależności zdefiniowane w macierzy logicznej, tworzą ciąg przyczynowo skutkowy, ukierunkowany na rozwiązanie problemów poprzez osiągnięcie zakładanych rezultatów.

Dołożono staranności, by wskaźniki były proste, zrozumiałe i adekwatne do celów i przedsięwzięć oraz w zrozumiałym i prostym sposobie oddawały istotę mierzonych celów i przedsięwzięć.

Ponadto pozyskiwanie danych do pomiaru wskaźników także jest proste i na ogół bazuje na informacjach z dokumentów przechowywanych w LGD i u beneficjentów/grantobiorców (źródłem pozyskiwania danych do pomiaru wskaźników produktu i rezultatu są informacje pochodzące właśnie od beneficjentów).

Wskaźniki oddziaływania zostały oparte na informacjach pochodzących ze statystyki publicznej – wykorzystano tu ogólnodostępną bazę Bank Danych Lokalnych oraz na badaniach własnych.

Wszystkie wskaźniki zostały opracowane zgodnie z zasadami SMART, wszystkie też są adekwatne do celów i przedsięwzięć, do których są przypisane. LSR nie wyodrębnia wskaźników kluczowych. W zakresie obowiązkowych wskaźników PROW w LSR uwzględniono dwa z trzech wskaźników z turystyki oraz wszystkie wskaźniki z programów w zakresie Projektów współpracy, Kosztów bieżących, Przedsiębiorczości, Przedsięwzięć szkoleniowych i Innowacyjności. Sformułowane wskaźniki podane są m.in. w tabeli 7 (matryca logiczna)

Wskaźniki produktu

Na 28 zaplanowanych wskaźników produktu 15 jest z listy obowiązkowych wskaźników z PROW. Nie ulega wątpliwości, że w przypadku działań monitorowanych w skali kraju ich adekwatność w obszarach, w których są wskazywane jest niewątpliwa. Wskaźniki dodatkowe dotyczą działań promocyjnych i inwestycji turystycznych, a także działań za kresu sportu, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Wszystkie zaplanowane wskaźniki są adekwatne, spójne i wpisujące się w logikę interwencji.

I.1.1 Inwestycje w ogólnodostępną i niekomercyjną infrastrukturę turystyczną, rekreacyjną	LICZBA NOWYCH LUB ZMODERNIZOWANYCH OBIEKTÓW INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ I REKREACYJNEJ
I.1.2 Tworzenie i modernizacja turystycznych i rekreacyjnych szlaków, tras, miejsc, ścieżek	LICZBA NOWYCH LUB ZMODERNIZOWANYCH LUB OZNAKOWANYCH TURYSTYCZNYCH I REKREACYJNYCH SZLAKÓW, TRAS, MIEJSC I ŚCIEŻEK
I.1.3 Działania promocyjne obszaru LGD i produktów lokalnych	LICZBA DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH OBSZARU
	LICZBA DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH DOTYCZĄCYCH PRODUKTU LOKALNEGO
	LICZBA TARGÓW W KTÓRYCH BIERZE UDZIAŁ LGD
I.2.1 Tworzenie przedsiębiorstw na obszarze LGD w szczególności w turystyce w tym w turystyce	LICZBA OPERACJI POLEGAJĄCYCH NA UTWORZENIU NOWEGO PRZEDSIĘBIORSTWA
	LICZBA OPERACJI POLEGAJĄCYCH NA UTWORZENIU NOWEGO PRZEDSIĘBIORSTWA W TURYSTYCE
I.2.2 Rozwój przedsiębiorstw w tym poprzez zastosowanie nowych technologii przyjaznych środowisku	LICZBA OPERACJI POLEGAJĄCYCH NA ROZWOJU ISTNIEJĄCEGO PRZEDSIĘBIORSTWA
	LICZBA OPERACJI POLEGAJĄCYCH NA ROZWOJU ISTNIEJĄCEGO PRZEDSIĘBIORSTWA PO PRZEZ ZASTOSOWANIE NOWYCH TECHNOLOGII PRZYJAZNYCH ŚRODOWISKU

I.2.3 Zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach	LICZBA OPERACJI POLEGAJĄCYCH NA ROZWOJU ISTNIEJĄCEGO PRZEDSIĘBIORSTWA UKIERUNKOWANEGO NA INNOWACJE
II.1.1. Poprawa infrastruktury społecznej służącej kultywowaniu tradycji, renowacja zabytków	LICZBA OPERACJI W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY KULTURALNEJ W WYNIKU WSPARCIA W RAMACH LSR
	LICZBA ZABYTKÓW PODDANYCH PRACOM KONSERWATORSKIM W WYNIKU WSPARCIA W RAMACH LSR
II.1.2. Działania oparte na kultywowaniu tradycji lokalnych, dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego	LICZBA OPERACJI OBEJMUJĄCYCH WYPOSAŻENIE PODMIOTÓW DZIAŁAJĄCYCH W SFERZE KULTURY
	LICZBA WYDARZEŃ WARSZTATÓW I SZKOLEŃ BAZUJĄCYCH NA DZIEDZICTWIE KULTUROWYM LUB PRZYRODNICZYM OBSZARU
II.1.3. Poprawa infrastruktury społecznej służącej rozwijaniu aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia	LICZBA OPERACJI W ZAKRESIE INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ SŁUŻĄCEJ ROZWIJANIU AKTYWNOŚCI FIZYCZNEJ I ZDROWEGO TRYBU ŻYCIA
II.1.4. Promowanie aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia	LICZBA WYDARZEŃ REKREACYJNO-SPORTOWYCH
II.1.5 Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu osób z grupy defaworyzowanych	LICZBA SZKOLEŃ SKIEROWANYCH GŁÓWNIEM DO OSÓB NALEŻĄCYCH DO GRUP DEFAWORYZOWANYCH
	LICZBA UTWORZONYCH ELEKTRONICZNYCH PLATFORM DLA OSÓB NALEŻĄCYCH DO GRUP DEFAWORYZOWANYCH
II.2.1 Podnoszenie wiedzy i kompetencji LGD, oraz mieszkańców w zakresie LSR i RLKS	LICZBA OSOBODNI SZKOLEŃ DLA PRACOWNIKÓW LGD
	LICZBA OSOBODNI SZKOLEŃ DLA ORGANÓW LGD
	LICZBA PODMIOTÓW, KTÓRYM UDZIELONO INDYWIDUALNEGO DORADZTWA
	LICZBA SPOTKAŃ INFORMACYJNO-KONSULTACYJNYCH LGD Z MIESZKAŃCAMI
	LICZBA MATERIAŁÓW INFORMACYJNYCH DLA MIESZKAŃCÓW
	LICZBA INNYCH DZIAŁAŃ AKTYWIZUJĄCYCH(FESTYNY I IMPREZY PROMOCYJNE)
	LICZBA ZREALIZOWANYCH PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY, W TYM PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY MIĘDZYNARODOWEJ
	LICZBA LGD UCZESTNICZĄCYCH W PROJEKTACH WSPÓŁPRACY
II.2.3. Efektywne i sprawne funkcjonowanie Biura	LICZBA ROCZNYCH BUDŻETÓW ZWIĄZANYCH Z BIEŻĄCYCH FUNKCJONOWANIEM LGD
	LICZBA BADAŃ EWALUACYJNYCH

Wskaźniki rezultatu

Zaplanowano 20 wskaźników rezultatu, z czego 11 jest z listy obowiązkowych z PROW. Adekwatność do celów została zapewniona jeszcze na etapie tworzenia drzewa celów, problemów, a następnie matrycy logicznie. Zamieszczona w LSR matryca (tabela 7) pokazuje logikę interwencji pomocy z LSR i osiągnięcia rezultatów poprzez realizację przedsięwzięć. Wartości wskaźników wynikają natomiast z wyników całego procesu partycypacyjnego, a przede wszystkim zgłoszonych kart projektowych.

I 1. Zwiększenie atrakcyjności obszaru poprzez inwestycje w infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną oraz promocja obszaru	WZROST LICZBY OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z OBIEKTÓW INFRASTRUKTURY TURYSTYCZNEJ, (w tym ZMODERNIZOWANYCH LUB OZNAKOWANYCH TRAS, MIEJSC, ŚCIEŻEK I SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH)
	LICZBA OSÓB, KTÓRE KORZYSTAJĄ Z DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH
	LICZBA OSÓB KTÓRE KORZYSTAJĄ Z DZIAŁAŃ PROMOCYJNYCH DOTYCZĄCYCH PRODUKTU LOKALNEGO
	LICZBA WYSTAWCÓW BIORĄCYCH UDZIAŁ W TARGACH
I.2 Wsparcie dla rozwoju konkurencyjności	LICZBA UTWORZONYCH MIEJSC PRACY

i przedsiębiorczości na obszarze LGD	
II.1. Wzmacnianie więzi, tożsamości kulturowej i lokalnej w szczególności poprzez integrację i aktywne życie społeczności	WZROST LICZBY OSÓB ODWIEDZAJĄCYCH ZABYTKI I OBIEKTY
	LICZBA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W WYDARZENIACH, SZKOLENIACH, WARSZTATACH BAZUJĄCYCH NA DZIEDZICTWIE KULTUROWYM LUB PRZYRODNICZYM OBSZARU
	WZROST LICZBY OSÓB ODWIEDZAJĄCYCH OBIEKTY INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ
	LICZBA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W WYDARZENIACH REKREACYJNO-SPORTOWYCH
	LICZBA OSÓB PRZESZKOLONYCH, W TYM LICZBA OSÓB Z GRUP DEFAWORYZOWANYCH OBJĘTYCH WSPARCIEM
	LICZBA OSÓB Z GRUPY DEFAWORYZOWANEJ KTÓRE SKORZYSTAŁY Z UTWORZONEJ PLATFORMY WOLONTARIATU
II.2. Wzmacnianie kapitału społecznego i promocja partnerstwa na obszarze LGD	LICZBA OSÓB, KTÓRE OTRZYMAŁY WSPARCIE PO UPRZEDNIM UDZIELENIU INDYWIDUALNEGO DORADZTWA W ZAKRESIE UBIEGANIA SIĘ O WSPARCIE NA REALIZACJĘ LSR ŚWIADCZONEGO W BIURZE LGD
	LICZBA OSÓB UCZESTNICZĄCYCH W SPOTKANIACH INFORMACYJNO KONSULTACYJNYCH
	LICZBA OSÓB ZADOWOLONÝCH ZE SPOTKAŃ PRZEPROWADZONYCH PRZEZ LGD
	LICZBA PROJEKTÓW WYKORZYSTUJĄCYCH LOKALNE ZASOBY PRZYRODNICZE, KULTUROWE, HISTORYCZNE, TURYSTYCZNE, PRODUKTY LOKALNE
	LICZBA PROJEKTÓW WSPÓŁPRACY SKIEROWANYCH DO NASTĘPUJĄCYCH GRUP DOCELOWYCH: MIESZKAŃCY, PRZEDSIĘBIORCY, TURYSŃCI, MŁÓDZIEŻ, DZIECI, OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH
	LICZBA ODBIORCÓW MATERIAŁÓW INFORMACYJNYCH DLA MIESZKAŃCÓW
	LICZBA UCZESTNIKÓW INNYCH DZIAŁAŃ AKTYWIZUJĄCYCH(FESTYNY I IMPREZY PROMOCYJNE)
	LICZBA RAPORTÓW EWALUACYJNYCH
	LICZBA ZREALIZOWANYCH ROCZNYCH BUDŻETÓW

Wskaźniki oddziaływania

Dla dwóch celów ogólnych sformułowano 4 wskaźniki. Trzy z nich są dostępne w bazach danych Głównego Urzędu Statystycznego, a jeden będzie przedmiotem periodycznych badań ankietowych mieszkańców wykonywanych przez LGD

1. Wzrost liczby hoteli i innych obiektów noclegowych na obszarze (Suma: obiekty hotelowe i inne obiekty noclegowe) o 1%
2. Wzrost liczby firm w systemie REGON 1 %
3. Wzrost liczby organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD (średnia dla obszaru) o 25%
4. Wzrost poczucia więzi i identyfikacji z obszarem o 10%

Dwa pierwsze wskaźniki są adekwatne do celu I „Zrównoważony rozwój gospodarki, turystyki oraz rekreacji obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy. Założono tak bowiem rozwój gospodarczy w oparciu szczególnie o branżę turystyczną, a nowe podmioty, które powstaną w wyniku dotacji na tworzenie i rozwój przedsiębiorstw na obszarze mogą mieć oddziaływanie na wskaźnik o REGON.

Wzrost wartości wskaźnika badającego jakość partnerstwa, czyli poczucie więzi mieszkańców z obszarem będzie oddziaływaniem zrealizowanych projektów w zakresie poprawy jakości życia mieszkańców, dzięki wsparciu LSR.

5.6 ŹRÓDŁA POZYSKIWANIA DANYCH DO POMIARU

Wskaźniki produktu

Źródła pozyskiwania danych do pomiaru wskaźników produktu dostępne będą w dokumentacji konkursowej i projektowej LGD oraz u beneficjentów. Beneficjenci zobowiązani będą na etapie składania wniosków pokazania zarówno wskaźników, jak i sposobów pomiaru przyjętych przez nich wartości. Ponadto beneficjenci będą monitorowani za pomocą ankiety monitorującej, która będzie im dostarczana w okresie trwałości projektu.

Wskaźniki rezultatu

Na 16 zaplanowanych wskaźników rezultatu 3 są „dynamiczne”, natomiast pozostałe są „statyczne”. Miarą wykorzystania produktów zrealizowanych na poziomie przedsięwzięć są natychmiastowe efekty operacji, czyli zmiany, jakie nastąpiły w wyniku zrealizowanych projektów. Źródła pozyskiwania danych do pomiaru wskaźników rezultatu są związane właśnie z tymi efektami. Dlatego to beneficjenci będą zobowiązani, do określenia sposobu wykonania pomiaru rezultatów w swoich projektach.

W przypadku wskaźników statycznych np. „liczby uczestników imprez, turniejów, czy innych wydarzeń” trzeba określić sposób dokonywania pomiaru i wykonania raportu z tego pomiaru.

W przypadku wskaźników dynamicznych rola beneficjenta jest znacznie większa, gdyż musi dokonać pomiaru wstępnego, do którego odnosić będzie planowane rezultaty.

Wskaźniki oddziaływania

Źródła pozyskiwania danych do pomiaru wskaźników oddziaływania znajdują się w bazach Głównego Urzędu Statystycznego i są ogólnodostępne. Jeden ze wskaźników wymaga badań własnych LGD i źródłem wiedzy o wskaźnikach będą Raporty, które LGD będzie posiadała w swojej dokumentacji.

5.7 SPOSÓB I CZĘSTOTLIWOŚĆ DOKONYWANIA POMIARU, UAKTUALNIANIA DANYCH (PODANIE DOKŁADNEGO SPOSUBU LICZENIA WSKAŹNIKA, ALGORYTMÓW ITP.)

LGD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy planuje zakupienie systemu informatycznego wspomagającego nie tylko proces oceny naboru wniosków, ale ich oceny, monitorowania wdrażania, a następnie oceny realizacji. Taki system najbardziej przydatny będzie w realizacji procedury monitoringu i ewaluacji. Obowiązkiem LGD jest monitorowanie wdrażania LSR. Monitoring jest procesem ciągłym i w ten sposób monitorowane będą wszystkie wskaźniki. Ponadto LGD zaplanowała coroczną ocenę wdrażania LSR w powiązaniu ze sprawozdawczością do Instytucji Zarządzającej. Dokumentacja będzie archiwizowana w biurze LGD. Badanie ewaluacyjne, zaplanowane do wykonania przez zewnętrzną firmę będzie wykonywane raz na dwa lata. Pierwsze przewidziano na 2018 r.

Przewidziano łatwe i proste pozyskiwanie danych do pomiaru wskaźników. Bazuje ono na informacjach z dokumentów przechowywanych w LGD oraz danych od beneficjentów/grantobiorców. Wskaźniki oddziaływania zostały natomiast oparte na informacjach pochodzących ze statystyki publicznej – wykorzystano tu ogólnodostępną bazę Bank Danych Lokalnych.

Wskaźniki produktu, rezultatu i oddziaływania są wskaźnikami mierzalnymi, a ich pomiar jest prosty i racjonalny z finansowego punktu widzenia.

Sposób liczenia wartości wskaźników produktu: polega na sumowaniu w trakcie realizacji LSR fizycznych efektów rzeczowych operacji mieszczących się w zakresie danego przedsięwzięcia.

Sposób liczenia wartości wskaźników rezultatu. Wskaźnik będzie liczony przez beneficjenta w odniesieniu do przyjętych wartości początkowych (w przypadku wskaźników dynamicznych lub - w przypadku wskaźników statycznych - jako bezpośredni rezultat działania (np. liczba uczestników imprez).

Pomiar wskaźników jest opisany poprzez zastosowanie algorytmu w celu uporządkowania planowanych czynności. **Algorytm dla wskaźników dynamicznych** obliczany będzie jako suma wzrostów wskaźnika w badanych okresach ewaluacyjnych. **Algorytm dla wskaźników statycznych** obliczany będzie jako suma dokonanych przez beneficjentów (w tym LGD) pomiarów efektów zrealizowanych projektów przypisanych do danego wskaźnika rezultatu na poziomie celów szczegółowych. **Algorytm wyliczenia wskaźników z bazy GUS** uwzględnić będzie każdorazowo aktualizację danych zmiennych, dla określenia wartości docelowych. Do końcowego podsumowania rzeczywistej realizacji wskaźników produktu oraz rezultatu przyjęte zostały algorytmy polegające na zsumowaniu wartości stanu początkowego wskaźnika oraz wartości wskaźników w każdym z 3 okresów wdrażania.

Dokumentacja z monitoringu będzie archiwizowana w biurze LGD i będzie dostępna dla ewaluatorów i kontroli. Na stronie internetowej LGD promowane są realizacje operacji dzięki wsparciu z LSR i ten zwyczaj będzie kontynuowany. Najlepsze dobre praktyki będą promowane także poprzez ich rekomendację do ogólnokrajowych instytucji.

5.8 STAN POCZĄTKOWY WSKAŹNIKA ORAZ WYJAŚNIENIE SPOSOBU JEGO USTALENIA

Wartość początkowa wskaźników ogólnodostępnych odnosi się do 2013 r. i jest w spójności z diagnozą. Wskaźniki mają osiągnąć planowaną wartość (stan docelowy) w roku 2023, zgodnie z wytycznymi programu. Badania własne mają początek w 2016 r. Dla pomiarów produktu przyjęto wartość wskaźników początkowych 0 (zero). Źródłem finansowania przewidzianych w LSR operacji będą środki pochodzące z PROW oraz wkład własny wnioskodawców, zależny od rodzaju operacji.

Wskaźniki produktu

Wskaźniki produktu są tak skonstruowane, że dają wprost informację o postępach w realizacji przedsięwzięcia. Stan początkowy wszystkich wskaźników produktu opisany jest na poziomie „0”.

Wskaźniki rezultatu

W przypadku wskaźników o charakterze statycznym stan początkowy wskaźników rezultatu opisany jest także na poziomie „0”. W przypadku wskaźników dynamicznych wskaźnik rezultatu określony jest przez beneficjenta, natomiast LGD przewiduje wzrost na poziomie przyjętej wartości procentowej np.: „Wzrost liczby osób korzystających z obiektów (o 10%)”.

Wskaźnik oddziaływania

Stan początkowy wskaźników oddziaływania z baz GUS przyjęty został z roku 2013. Natomiast badanie własne LGD zostanie wykonane dopiero w II połowie 2016 r. i wtedy określona zostanie wartość początkowa wskaźnika, w stosunku, do której oczekiwany będzie przyrost do roku 2023 na poziomie określonym w LSR.

5.9 V.9. STAN DOCELOWY WSKAŹNIKA

Stany docelowe wskaźników określone są przede wszystkim na podstawie doświadczeń z wdrażania LSR 2007-2013. Ponadto w procesie partycypacji pozyskano szereg informacji, które miały wpływ na podział budżetu (m.in. oczekiwania mieszkańców zgłaszane w postaci fiszek projektowych i podczas spotkań i konsultacji). Ostateczne wartości docelowe wskaźniki przyjęły w korelacji z budżetem, z którego połowa środków przeznaczona została na utworzenie i utrzymanie miejsc pracy

6 WYBÓR I OCENA OPERACJI. KRYTERIA WYBORU.

6.1 VI.1 ROZWIĄZANIA FORMALNO-INSTITUCJONALNYCH

System zarządzania w LGD łączy w sobie nowoczesne formy organizacji pracy oraz zasady i wartości związane ze specyficznym profilem, związanym ze środkami publicznymi, z którymi ma do czynienia. Dlatego większość czynności związanych z wdrażaniem LSR jest sformalizowana poprzez przyjęte Regulaminy i procedury.

Procedury wyboru i oceny operacji zostały opracowane na podstawie Ustawy z dnia 20.02.2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz.U. 2015.378 z późn. zm.), oraz Ustawy w zakresie polityki spójności z dnia 11.07.2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020 (Dz.U. 2014.1146 z późn. zm.).

W ramach LSR realizowane będą – zgodnie z procedurami - następujące typy operacji:

1. Operacje realizowane indywidualnie przez beneficjentów innych niż LGD (*Procedura oceny i wyboru operacji w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020 realizowanych przez podmioty inne niż LGD*);
2. Operacje realizowane w ramach projektów grantowych, których beneficjentem jest LGD, a grantobiorcami są inne podmioty (*Procedura oceny i wyboru oraz rozliczania, monitoringu i kontroli grantobiorców w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020*);
3. Operacje własne, w których beneficjentem i realizatorem jest m.in. LGD (*Procedura oceny i wyboru operacji własnych LGD w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego PROW 2014-2020*);
4. Projekty współpracy realizowane przez LGD (projekt krajowy i projekt międzynarodowy).

Celem tworzenia procedur jest zapewnienie przejrzystości wyboru i oceny operacji, przy zachowaniu parytetu gwarantującego, że co najmniej 50 % głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi. Procedura określa niedyskryminujące zasady wyboru oraz obiektywne kryteria wyboru operacji, które pozwalają uniknąć konfliktu interesów i umożliwiają wybór w drodze pisemnej procedury.

Procedury są jawne, dostępne na stronie internetowej LGD. Natomiast Ogłoszenie o naborze LGD podaje do publicznej wiadomości nie wcześniej niż 30 dni i nie później niż 14 dni przed planowanym terminem rozpoczęcia naboru poprzez zamieszczenie ogłoszenia co najmniej na stronie internetowej LGD ze wskazaniem daty publikacji i numeru ogłoszenia oraz na tablicy ogłoszeń LGD. Ogłoszenie może być zamieszczone także m.in. w prasie o zasięgu lokalnym obejmującym obszar działania LGD, na stronach internetowych gmin będących członkami LGD oraz na tablicach ogłoszeń w urzędach gmin będących członkami LGD. Nabór nie może trwać mniej niż 14 dni, a miejscem składania wniosków jest siedziba LGD.

Do wyboru operacji przez Radę przyjęto - uchwałą Walnego Zebrania Członków – zgodnie z wymogami określonymi w PROW kryteria, które są: **obiektywne; niedyskryminujące; przejrzyste; powiązane z diagnozą obszaru;** przyczyniające się do wyboru operacji do osiągania określonych w LSR wskaźników produktu i rezultatu. Kryteria są **mierzalne**, zawierają szczegółowy – niebudzący wątpliwości - opis dla beneficjentów (oraz jasno określone wymogi konieczne do uzyskania danej liczby punktów w odniesieniu do wszystkich podanych wartości.

Członkowie Rady będą **uzasadniać pisemnie przyznaną negatywną ocenę**. Zasady ustalania lub zmiany kryteriów są przejrzyste – kompetencja ta przypisana jest Walnemu Zebraniu Członków, a poprzedzona działaniami komunikacyjnymi zapisanymi w Planie komunikacji.

Członkowie Rady zobowiązani są zachować bezstronność w procesie oceny i wyboru operacji, a w przypadku, gdy m.in. zachodzi pomiędzy nim a wnioskodawcą stosunek bezpośredniej podległości służbowej, jest z nim spokrewniony, jest osobą fizyczną reprezentującą przedsiębiorstwo powiązane z przedsiębiorstwem reprezentowanym przez wnioskodawcę - jest wyłączony

z oceny i wyboru operacji. Podpisują **deklarację bezstronności/poufności** oraz podają dane do prowadzonego przez Zarząd **rejstru interesu członków Rady**. W Regulaminie określona jest szczególna rola Przewodniczącego, który dba o to, by w toku oceny operacji kryteria wyboru były jednolicie rozumiane przez członków Rady i wyjaśnia rozbieżności w ich rozumieniu.

Proces wyboru i oceny operacji wspierany jest przez informatyczny system POP (Platforma Obsługi Projektów), za pośrednictwem której przeprowadzany jest nabór, dokonywana jest ocena operacji i inne czynności związane z obsługą operacji przewidziane w procedurach naboru. Lista wybranych operacji (ze wskazaniem tych, które mieszczą się w limicie) zamieszczana jest na stronie w terminie zgodnym z zapisami procedur.

Projektodawca może skorzystać z procedury odwoławczej i wnieść od niewybrania operacji z uwagi na odrzucenie wniosku lub pozostawienie go bez rozpatrzenia w wyniku wstępnej formalnej weryfikacji wniosku, negatywnej oceny zgodności operacji z LSR, niezyskania przez operację wymaganej minimalnej ilości punktów w wyniku oceny operacji wyniku wyboru, który powoduje, że operacja nie mieści się w limicie środków wskazanym w ogłoszeniu o naborze wniosków, ustaleniu przez LGD kwoty wsparcia niższej niż wnioskowana (zgodnie z art.22 ustawy o RLKS)

Z przebiegu posiedzeń Rady, przebiegu oceny i wyboru operacji oraz przebiegu procedury odwoławczej, sporządza się protokoły. Protokoły dokumentujące poszczególne etapy procesu wyboru operacji, podawane są do publicznej wiadomości poprzez ich opublikowanie na stronie internetowej LGD w terminach i trybie określonym w Regulaminie Rady – z zachowaniem zasady anonimowości osób dokonujących oceny.

6.2 VI.2 SPOSÓB USTANAWIANIA I ZMIAN KRYTERIÓW

Podczas przygotowywania rozwiązań formalnych zwrócono szczególną uwagę na przepisy obowiązujące dla PROW i RLKS (*innowacyjność, ochronę środowiska, miejsca pracy, grupy defaworyzowane*). Zostały one dopasowane także do specyfiki obszaru objętego LSR (*integracja społeczna, ekologia*).

Przyjęte kryteria zostały skonstruowane w taki sposób, aby umożliwić sprawny wybór operacji w oparciu o ustalenia poczynione podczas definiowania problemów, celów, wskaźników, przedsięwzięć. Kryteria mają charakter oceny punktowej, zawierają powiązania z analizą SWOT (*np. słabo rozwinięta infrastruktura ochrony środowiska → wpływ na ochronę środowiska oraz promowanie rozwiązań proekologicznych*) i wynikają z diagnozy (*potrzeba promocji obszaru, ochrona środowiska, integracja*).

Zadaniem kryteriów jest zweryfikowanie czy wniosek wpisuje się w zakres tematyczny operacji i jest zgodny z zakresem interwencji przewidzianych w LSR oraz obowiązujących przepisów, a także przyczynia się do osiągnięcia celu

(np. przedsięwzięcia aktywizujące rekreacyjnie i kulturowo mieszkańców przyczyniają się do osiągnięcia Celu II.1 „Wzmacnianie więzi i tożsamości lokalnej w szczególności w oparciu o tradycję i dziedzictwo kulturowe obszaru”, a w przyszłości wpłyną na realizację wskaźnika „wzrost liczby organizacji pozarządowych na obszarze”, a także na lepsze postrzeganie relacji międzyludzkich, potwierdzane w zaplanowanych, corocznych badaniach).

Kryteria wyboru operacji stanowią załączniki do procedur wyboru i oceny operacji.

LGD posiada procedurę zmiany kryteriów. Propozycje zmian przygotowuje Zarząd a **kompetencją Walnego Zebrania Członków jest ich uchwalenie** (Reg. WZC) art.5 pkt. j). Impulsem do zmiany kryteriów są wnioski organów i mieszkańców, a także ewaluatorów. Zmiana kryteriów następuje **po przeprowadzeniu konsultacji społecznych** (działania w Planie komunikacji). Informacja o zmianie kryteriów jest zamieszczana na stronie z komunikatem o ostatniej ich aktualizacji.

6.3 INNOWACYJNOŚĆ

Beneficjenci zobowiązani są do zastosowania innowacyjności w operacjach, realizowanych w ramach LSR. LGD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy przyjęła definicję innowacyjności, której udowodnienie leży po stronie wnioskodawcy.

Innowacja rozumiana jako:

wdrożenie nowego na danym obszarze lub znacząco udoskonalonego produktu, usługi, procesu, organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych na obszarze LSR

W przypadku realizacji projektów inwestycyjnych przez przedsiębiorców zastosowanie nowych technologii będzie miało najwyższą ocenę w kryterium innowacyjności, a także preferencje w limitach wsparcia.

W przypadku projektów kierowanych do mieszkańców i grup defaworyzowanych innowacyjność dotyczy innowacji społecznej, czyli np. nowego podejścia do rozwiązania problemu w społeczności lokalnej.

W lokalnych kryteriach oceny operacji innowacyjność posiada dwustopniową skalę:

- **3 pkt** operacja jest innowacyjna w odniesieniu do całego obszaru LGD
- **0 pkt** - operacja nie jest innowacyjna w odniesieniu do całego obszaru LGD

Innowacyjność została uwzględniona zarówno na poziomie celów szczegółowych jak i wskaźników rezultatu i produktu. Operacje składane w odpowiedzi na poszczególne konkursy będą oceniane pod względem ich innowacyjności. Podejście innowacyjne oznacza poszukiwanie nowych, lepszych, efektywniejszych sposobów rozwiązywania problemów mieszczących się w obszarach wsparcia LSR. Innowacyjnym podejściem będzie m.in. zachęcanie i promowanie idei realizacji projektów partnerskich, realizowane działania mogą swoim zasięgiem objąć nowe grupy odbiorców, sposoby rozwiązywania problemów zostaną rozwinięte oraz potraktowane bardziej nowatorsko oraz niestandardowo. Jako innowacyjne będą premiowane również rozwiązania mające korzystny wpływ na zrównoważony rozwój obszaru a szczególności rozwiązania sprzyjające ochronie środowiska, wykorzystaniu technologii proekologicznych i odnawialnych źródeł energii, promowane będą rozwiązania sprzyjające zintegrowaniu obszaru i zwiększeniu jego rozpoznawalności, przedsięwzięcia wykorzystujące produkty lokalne i promujące je w sposób nietypowy, niestandardowy, przyczyniające się do pozytywnych zmian na obszarze. Premiowane w tym obszarze będą również przedsięwzięcia o charakterze prospołecznym, przyczyniające się do integracji lokalnej społeczności (całego obszaru LGD) oraz sprzyjające włączeniu społecznemu

6.4 REALIZACJA PROJEKTÓW GRANTOWYCH I OPERACJI WŁASNYCH

6.4.1 PROJEKTY GRANTOWE

LGD przewidziało 7 **konkursów grantowych** w 5 przedsięwzięciach. Wybór operacji następuje na podstawie *Procedury oceny i wyboru oraz rozliczania, monitoringu i kontroli grantobiorców*, która bardzo szczegółowo opisuje wszystkie etapy od ogłoszenia naboru, rejestrowanie wniosków, ich publikację, proces oceny (z wszystkimi zachowanymi warunkami bezstronności i jawności – jw.), w tym oceny wydatków, publikowanie listy grantobiorców i procedurę odwoławczą. Dalszy ciąg procedury dotyczy już podpisania umowy, monitoringu, weryfikacji realizacji itd.

LGD zamierza realizować łącznie 2 **operacje własne** w przedsięwzięciu II.1.5 Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu osób z grupy defaworyzowanych”.

- W pierwszej operacji zorganizowane będą szkolenia dla grup defaworyzowanych w partnerstwie z instytucjami szkolącymi w danej dziedzinie. (nie przewidujemy szkoleń zawodowych)
- W drugiej operacji LGD zamierza zorganizować innowacyjną - w podejściu do rozwiązywania problemów społecznych – platformę kontaktów ludzi potrzebujących z tymi, którzy pomoc oferują. W budżecie na ten cel jest zarezerwowane 44 tys. zł, ale przedsięwzięcie jest zaplanowane na lata i polega na tworzeniu sieci współpracy i wzajemnego wspierania się ludzi. LGD chce do realizacji tego przedsięwzięcia pozyskać wiele środowisk wrażliwych społecznie.

Procedura oceny operacji własnej została także opracowana. Szczegółowo opisuje wszystkie elementy procesu od zgłoszenia zamiaru realizacji operacji, aż po jej wykonanie lub wybór realizatora operacji. Przewiduje się wkład własny LGD w realizację projektu co najmniej na poziomie 5%. Wszystkie dokumenty z procesów oceny operacji są archiwizowane i przechowywane zgodnie z wytycznymi krajowymi i unijnymi.

6.4.2 PROJEKTY WSPÓŁPRACY

Projekt współpracy krajowej

Celem projektu będzie Podniesienie atrakcyjności powiatu nowotarskiego poprzez synergiczną promocję turystyczną realizowaną przez lokalne grupy działania z obszaru. Ponadto celami są: promocja zdrowego trybu życia, popularyzowanie wymienionych dyscyplin sportu na każdym z obszarów LGD, wzajemne poznawanie się przez mieszkańców całego powiatu oraz wzmocnienie współpracy pomiędzy LGD. Projekt będzie zawierał włączenie społeczne grup defaworyzowanych (niepełnosprawnych). Planuje się uczestnictwo, co najmniej 1000 osób w 4 imprezach).

Projekt będzie realizowany przez 4 małopolskie LGD:

- Podhalańską Lokalną Grupę Działania,
- Lokalną Grupę Działania Gorce-Pieniny,
- Stowarzyszenie Rozwoju Spisza i Okolicy
- Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy.

Projekt zakłada organizację cyklicznych wydarzeń promocyjnych, powiązanych z obszarem sportu i promocją zdrowego trybu życia, odbywających się na przestrzeni tego samego roku w obszarze Lokalnych Grup Działania objętych projektem. Dyscypliny sportowe, będące motywem przewodnim, to: nord walking i biegi przełajowe, kajakarstwo górskie, biegi narciarskie i zjazdy narciarskie (zjazd na „byłe czym”), kolarstwo górskie i szosowe, sporty zespołowe (piłka nożna, siatkówka, koszykówka), zawody konne (jako element równoległy). Zakłada się rotowanie dyscyplin sportowych, które będą motywem towarzyszącym organizacji wydarzeń w poszczególnych LGD, w kolejnych latach współpracy. Wprowadzone zostaną także atrakcje i działania angażujące osoby niepełnosprawne (grupa defaworyzowana) w wydarzenia sportowo-rekreacyjne, z uwzględnieniem dostosowania infrastruktury do potrzeb tej grupy (grupa defaworyzowana LSR). Elementem angażującym osoby niepełnosprawne będą m.in. zawody hippiczne (hipoterapia). Wydarzenia będą miały wspólną identyfikację graficzną i będą nastawione na promocje folkloru lokalnego.

Wskaźniki produktu i rezultatu są zgodne z wytycznymi PROW:

- Wskaźniki produktu: Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej: (1) oraz Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy (4)
- Wskaźniki rezultatu: Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne (1), Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: turyści, mieszkańcy, młodzież, dzieci, osoby niepełnosprawne (1).

Projekt współpracy międzynarodowej

Realizowany będzie w latach 2016-2018 z zagranicznym partnerem z wykorzystaniem dziedzictwa kulturowego i naturalnego Gorców i Pienin. Bogactwem obszaru LGD jest tradycja i kultura. Atutem są góry i krajobraz, a zespoły regionalne, twórcy ludowi i Koła Gospodyń Wiejskich stanowią potencjał ludzki. Projekt współpracy ukierunkowany będzie na wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego oraz wymianę doświadczeń z partnerem zagranicznym. Wykorzystane zostaną lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne i produkty lokalne.

Celem projektu jest „Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego Gorców i Pienin do rozwoju przedsiębiorczości i turystyki”, a przedsięwzięcie: „Dziedzictwo kulturowe i naturalne ostoja Gorców i Pienin”.

Wskaźniki produktu i rezultatu są zgodne z wytycznymi PROW:

- Wskaźniki produktu: Liczba zrealizowanych projektów współpracy w tym projektów współpracy międzynarodowej: (1) oraz Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy (3)
- Wskaźniki rezultatu: Liczba projektów wykorzystujących lokalne zasoby: przyrodnicze, kulturowe, historyczne, turystyczne, produkty lokalne (1), Liczba projektów współpracy skierowanych do następujących grup docelowych: mieszkańcy, przedsiębiorcy, turyści, młodzież, dzieci (1).

LGD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy zamierza realizować więcej projektów współpracy inicjując je lub odpowiadając na zaproszenia innych lokalnych grup działania.

WARUNKI PRYZNAWANIA POMOCY FINANSOWEJ

LGD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy określiła intensywność pomocy w ramach LSR na podstawie Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 24 września 2015 w sprawie szczegółowych warunków i trybu przyznawania pomocy finansowej w ramach poddziałania „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020 z późniejszymi zmianami. Kwoty wsparcia zostały ustalone po przeanalizowaniu danych historycznych z wdrażania LSR 2007-2013, przeprowadzonych konsultacji z potencjalnymi beneficjentami oraz analizy danych o programach realizujących wsparcie dotacyjne na rozpoczęcie działalności gospodarczej oraz rozwój przedsiębiorstw, a także fiszek projektowych zebranych w czasie procesu partycypacyjnego tworzenia LSR 2014-2020.

Podjęcie działalności gospodarczej

KWOTA WSPARCIA NA PODJĘCIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ ZOSTAŁA USTALONA NA POZIOMIE 80 000 zł

Określając intensywność pomocy LGD wzięła pod uwagę, iż: **ustalona kwota jest stała, a opracowany przez wnioskodawcę biznesplan musi być uzasadniony ekonomicznie. Pomoc będzie wypłacana w formie płatności ryczałtowej.**

W przypadku projektów beneficjentów tworzących przedsiębiorstwa którzy należą do grupy defaworyzowanej premia jest przyznawana z preferencyjnymi punktami w ramach kryteriów lokalnych.

W przypadku projektów składanych przez matki z małymi dziećmi, które są bez pracy i rozpoczną działalność gospodarczą, premia jest przyznawana także z preferencyjnymi punktami w ramach kryteriów lokalnych.

Organizacje pozarządowe:

Organizacje pozarządowe w zakresach wskazanych w konkursach otrzymują 100% dofinansowania.

LGD, w ramach operacji własnych:

W ramach realizacji operacji własnych LGD zapewni wkład własny na poziomie minimum 5%.

Rozwinięcie działalności gospodarczej:

KWOTA WSPARCIA NA ROZWINIĘCIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ KONKURS Z ZAKRESU ROZWOJU PRZEDSIĘBIORCZOŚCI 70% POZIOMU DOFINANOWANIA

Stowarzyszenie określiło kwoty wsparcia na podstawie przeprowadzonych konsultacji społecznych i otrzymanych fiszek projektowych oraz informacji od wnioskodawców realizujących projekty w ramach naborów na lata 2007-2014, a także z uwzględnieniem sytuacji gospodarczej obszaru, cen rynkowych oraz skali przedsięwzięcia.

Kwota dofinansowania na jedną operację wynosi:

- 1.) Od 50 tys. do 200 tysięcy dla operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa
- 2.) Od 50 tys. do 300 tysięcy dla operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa, poprzez innowacje.

W pozostałych przypadkach obowiązują przepisy przywołanego powyżej Rozporządzenia.

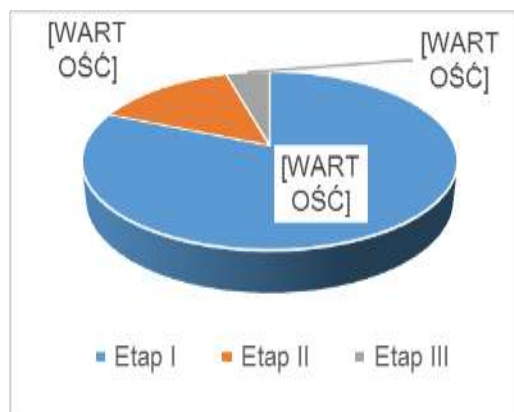
LGD planuje premiować operacje, których wkład własny przekracza intensywność pomocy określoną powyżej.

7 PLAN DZIAŁANIA.

Plan Działania (zał. nr XIV.3) obejmuje główne priorytety rozwoju lokalnego dla obszaru LGD zapisane jako cele główne, realizowane przez cele szczegółowe i przedsięwzięcia. Plan zawiera kamienie milowe realizacji wskaźników, które opisane są narastająco. LGD będzie ogłaszała konkursy (nabory), które zaplanowano tak, by można było osiągnąć zaplanowane w poszczególnych etapach wskaźniki. Wskazano trzy etapy wdrażania LSR: 2016-2018, 2019-2020 oraz 2021-2013. Po zakończeniu każdego z etapów zostanie dokonana ewaluacja. Realizacja planu działań, zgodnie z zakresem rzeczowo-finansowym oraz harmonogramem, będzie przedmiotem ciągłego procesu monitoringu.

Większość środków planuje się wydać w okresie 2016-2018. Konkursy na projekty „twarde”, inwestycyjne będą ogłaszane jeszcze w 2016 r. Działania miękkie, zwłaszcza dotyczące oferty czasu wolnego będą realizowane w projektach grantowych i rozłożone są na wszystkie lata wdrożenia LSR.

Wykres 10. Etapy wydatkowania środków budżetu LSR

Etap I 2016-2018: W pierwszym etapie zostaną zrealizowane najważniejsze projekty inwestycyjne oraz większość wsparcia na przedsiębiorczość. Budżet na realizację I etapu wynosi 7 474 000 zł, w tym na wdrażanie LSR 6 626 000 zł.

Etap II 2019-2020: Przewiduje się wdrażanie innowacji społecznych i projekty grantowe na zagospodarowanie czasu wolnego. Budżet na realizację II etapu wynosi 1 188 000 zł, w tym na wdrażanie LSR 554 000 zł.

Etap III 2021-2023: W ostatnim etapie wdrażania LSR będą ogłaszane konkursy na niewykorzystane środki. Ponadto przewiduje się ostatnie projekty grantowe (promocja, sport) oraz promocję najciekawszych realizacji, dobrych praktyk. LGD przygotuje wydawnictwo, wystawę, targi produktów lokalnych i promocję w mediach.

Źródło: Dane własne LGD

Budżet w podziale na etapy wdrażania LSR (2016-2018, 2019-2020 i 2021-2023) i poddziałania:

Tabela 6: Budżet w podziale na etapy i poddziałania

Poddziałanie	Etap I 2016-2018	Etap II 2019-2020	Etap III 2021-2023	Razem
Wdrażanie LSR	6 626 000	554 000	20 000	7 200 000
Współpraca	144 000	0	0	144 000
Aktywizacja	198 000	140 000	67 000	405 000
Funkcjonowanie	500 000	500 000	260 000	1 260 000
Razem:	7 468 000	1 194 000	347 000	9 009 000

Źródło: Dane własne

Określone w planie działania wskaźniki (kwotowe i rzeczowe) zostały podzielone na etapy, co pozwoli na sprawne wdrażanie LSR oraz racjonalne planowanie ogłaszanych przez LGD konkursów.

8 BUDŻET LSR

Lokalna Strategia Rozwoju LGD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy jest jednofunduszowa i w związku z tym działania zaplanowane w budżecie są zgodne z wytycznymi PROW na lata 2014-2020.

8.1 OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA BUDŻETU LSR W LATACH 2014-2020.

Zasady dot. wielkości budżetu:

- Kwota wkładu EFRROW przewidziana w LSR na poddziałanie 19.2 PROW jest równa 63,63% ogólnej kwoty przewidzianej w LSR na poddziałanie 19.2 PROW.
- Maksymalna kwota środków działania LEADER przewidziana na poddziałanie 19.3 PROW (współpraca), która może być uwzględniona w LSR na etapie wyboru LSR stanowi równowartość 2% kwoty przewidzianej na poddziałanie 19.2 PROW (wdrażanie LSR).

- Maksymalne kwoty środków działania LEADER przewidziane na poddziałanie 19.4 PROW (Animacja i aktywizacja) w odniesieniu do LSR współfinansowanej tylko przez EFRROW są uzależnione od wysokości środków przewidzianych na poddziałanie 19.2 PROW, które w przypadku LGD Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy wynoszą 7 200 000 zł. W związku z tym na poddziałanie 19.4 LGD otrzymuje kwotę 1 665 000 zł.

8.2 KRÓTKI OPIS POWIĄZANIA BUDŻETU Z CELAMI LSR.

Największe projekty inwestycyjne przewidziano w celu I, w którym planuje się zrealizować inwestycje z zakresu infrastruktury społecznej i dlatego działania w tym celu stanowią około trzech czwartych całości środków na wdrażanie LSR.

Działania w sferę rozwoju kapitału ludzkiego zaplanowano na poziomie 23,75% budżetu.

W powyższych kwotach nie liczone są działania z aktywizacji i funkcjonowania, które znajdują się w celu szczegółowych II.2.

Budżet (w zł i w %)	Powiązanie budżetu z celami
I. Zrównoważony rozwój gospodarki, turystyki oraz rekreacji obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy	
5 680 000 zł* 78,9 % - budżetu na wdrażanie LSR	<p>Atrakcyjna przestrzeń publiczna i bogata infrastruktura społeczna służy nie tylko mieszkańcom, ale – w regionie turystycznym – także przyjeźdnym. W efekcie poprawia się koniunktura gospodarcza firm z branży, ale także branż pokrewnych. W celu tym przeznaczono środki na współpracę podmiotów gospodarczych, gdyż analiza pokazuje, że nie jest to mocna strona lokalnego biznesu. Małe i średnie przedsiębiorstwa (MSP) są motorem inicjatyw w zakresie przedsiębiorczości, innowacji oraz przyczyniają się do poprawy spójności gospodarczej i społecznej na poziomie regionalnym i lokalnym. Stanowią one główne źródło zatrudnienia, wywierają istotny wpływ na rozwój przedsiębiorczości i innowacyjności, a tym samym mają kluczowe znaczenie dla zwiększenia konkurencyjności. W związku ze słabą konkurencyjnością podmiotów gospodarczych konieczne jest skupienie działań na bezpośrednim wspieraniu przedsiębiorczości. W ramach celu przewiduje się wspieranie firm zarówno nowopowstałych, jak i funkcjonujących na rynku, w tym przedsiębiorstw zarówno z branż tradycyjnych, jak i innowacyjnych. Przewiduje się tworzenie i rozwój przedsiębiorstw z zachowaniem zrównoważonego rozwoju, w tym użycie technologii przyjaznych środowisku. Wsparciem dla lokalnych twórców i wytwórców, a także dla branży turystycznej będzie pilotażowy program komercjalizacji produktów lokalnych.</p> <p>Cel szczegółowy I.1 Zwiększenie atrakcyjności obszaru poprzez inwestycje w infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną oraz promocja obszaru</p> <p>Łącznie: 2 080 000 zł</p> <p>Cel szczegółowy I.2 Wsparcie dla rozwoju konkurencyjności i przedsiębiorczości na obszarze LGD</p> <p>Łącznie: 3 600 000 zł</p>
II. Wspieranie i integrowanie mieszkańców obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy LGD	
1 520 000 zł* 21.1% budżetu na wdrażanie LSR	<p>Podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmacnianie więzi opartych na wspólnej tożsamości, jak i otwartość na inne wzorce kulturowe, umiejętność współdziałania i współżycia osób reprezentujących różne wartości, tradycje, normy zachowań i sposoby życia. Z perspektywy rozwoju kapitału społecznego obydwie te postawy są ze sobą silnie związane i warunkowane przez znajomość własnej tradycji, kultury, historii oraz indywidualną kreatywność, otwartość na inspiracje i nowe rozwiązania. Celem działania jest pobudzenie aktywności społecznej, przyczyniające się do budowania kapitału społecznego, którego znaczenie będzie zasadnicze dla procesu zbiorowego uczenia się i nabywania umiejętności specyficznych dla danego środowiska lokalnego. Aktywność społeczna przejawia się m.in. przez uczestnictwo mieszkańców danego obszaru w działaniach dla nich dedykowanych.</p> <p>Cel szczegółowy II.1 Wzmacnianie więzi, tożsamości kulturowej i lokalnej w szczególności poprzez integrację i aktywne życie społeczności</p> <p>Łącznie: 1 520 000 zł</p>

Cel realizowany przez LGD	Cel szczegółowy II.2 Wzmacnianie kapitału społecznego i promocja partnerstwa na obszarze LGD
	<p>Łącznie: 1 809 000 zł</p> <ul style="list-style-type: none"> • W tym budżet na aktywizację 405 000 • W tym budżet na funkcjonowanie 1 260 000 • W tym budżet na projekty współpracy (na wdrażanie LSR) 144 000 zł

*W kwocie nie liczone są działania z aktywizacji i funkcjonowania, które znajdują się w celu szczegółowych II.2.

9 PLAN KOMUNIKACJI

Dla sprawnego, rzetelnego i skutecznego dotarcia do najszerszej grupy potencjalnych beneficjentów, grup defaworyzowanych oraz mieszkańców LGD przygotowała Plan komunikacji (zał. nr XIV.5).

Cele komunikacji

Cele komunikacyjne sformułowano tak, by wskazać zakres oczekiwanego rezultatu. Sprowadzają się do poinformowania grup docelowych o planowanych działaniach. Cel ważny dla uzyskania dobrego efektu komunikacyjnego polega na uzyskaniu informacji zwrotnych na temat skuteczności działań LGD. Końcowy cel wiąże się z promocją partnerstwa oraz z promocją działań oraz podsumowaniem osiągnięć beneficjentów i LGD.

Cel szczegółowy I: Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR

Cel szczegółowy II: Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez radę LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych), o dokonywanych zmianach w kryteriach oraz dokumentach.

Cel szczegółowy III: Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców oraz beneficjentów projektów o wsparciu w przygotowaniu, realizacji i rozliczeniu projektów

Cel szczegółowy IV: Uzyskanie informacji zwrotnej nt. działań LGD pod kątem poprawy efektywności działań w przyszłości poprzez wprowadzenie korekt w tym zakresie

Cel szczegółowy IV: Zapewnianie akceptacji społeczności lokalnej dla działań LGD i realizacji LSR

Działania

Działania przewidziane w Planie komunikacji to kampanie informacyjne i aktywizujące, spotkania, badania opinii społecznej.

Grupy docelowe

Grupy docelowe to potencjalni beneficjenci wsparcia z LSR, a także mieszkańcy, jako beneficjenci końcowy zarówno projektów miękkich, jak i inwestycyjnych (w przypadku inwestycji ogólnodostępnych i niekomercyjnych).

Szczególne działania informacyjne będą kierowane do grup defaworyzowanych. W przypadku osób niepełnosprawnych pośrednikami przekazu będą organizacje pozarządowe, z którymi LGD miało kontakt na etapie przygotowywania LSR. W przypadku osób młodych matek z dziećmi pośrednikami w przekazaniu informacji będą parafie, a także instytucje kultury z obszaru oraz ośrodki pomocy społecznej.

Wskaźniki dla działań komunikacyjnych

Przyjęto zestaw wskaźników efektywności do każdego działania komunikacyjnego przypisano mu planowane wartości. We wszystkich działaniach stosuje się zestaw standardowych działań, więc i wskaźniki powtarzają się. Szczególne wskaźniki dotyczą badań ewaluacyjnych oraz zakończenia wdrażania i promocji realizacji projektów.

- Informacja na stronie internetowej i w mediach społecznościowych - aktualizacja
- Rozsyłanie maili do potencjalnych beneficjentów.
- Przekazanie informacji do mediów
- Wysłanie listów do parafii i instytucji
- Przyjęcie osób w punkcie konsultacyjnym w Biurze LGD,
- Organizacja spotkań szkoleniowych

- Dyżury doradcze (w ramach pracy biura)
- Dyżury doradcze członków zarządu
- Badanie opinii publicznej metodą CAVI (oczekiwana grupa badawcza około 100 osób)
- Zaproszenie dziennikarzy na objazd inwestycji powstałych na obszarze, przekładających się na audycje i artykuły w mediach lokalnych

Plan działania jest sformułowany w sposób prosty i zawiera działania, które są na obszarze LGD skuteczne (Internet, media społecznościowe). Potwierdzeniem są wyniki z badania ankietowego przeprowadzonego przez LGD, w którym respondenci wskazywali Internet, jako najlepsze i najwygodniejsze źródło informacji.

10 ZINTEGROWANIE

10.1 Zgodności i komplementarności LSR Ze strategiami

10.1.1 Spójność z dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym.

<p>Jabłonka „Strategia Rozwoju Gminy Jabłonka na lata 2015-20”</p>	<p>Cele strategiczne: 1.Zrównoważony rozwój turystyki; 3.Pełne zagospodarowanie przestrzeni publicznej 4.Aktywność mieszkańców i lokalny rynek pracy <i>Realizacja planów zawartych w LSR może się okazać najważniejszym bodźcem dla realizacji postulatów wskazanych w dokumentach gminnych.</i></p>
<p>Lipnica Wielka „Strategia Gminy Lipnica Wielka” (2005) wraz z uzupełnieniami</p>	<p>Kierunki rozwoju zostały sprecyzowane w postaci celów, wśród których najistotniejsze dla LSR to „Kształtowanie dostępności dóbr publicznych” poprzez: Stan zdrowotny społeczeństwa; Możliwości edukacyjne społeczeństwa; Wsparcie ludności wymagającej pomocy; Wsparcie życia kulturalnego społeczeństwa; Kształtowanie sieci komunikacyjnej w gminie; Wsparcie rozwoju rolnictwa prywatnego; Stymulowanie lokalnej przedsiębiorczości; Wsparcie rozwoju turystyki; Stymulowanie wzrostu nowych miejsc pracy; Funkcjonalność i harmonijność układu przestrzennego; Poprawa stanu środowiska przyrodniczego gminy. <i>Tak sformułowane kierunki i cele są w pełni komplementarne i spójne z działaniami proponowanymi w LSR.</i></p>
<p>Raba Wyżna „Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Gminy Raba Wyżna na lata 2008 - 2015”</p>	<p>Wśród „celów pośrednich”, które pozostają spójne z zapisami LSR należy wymienić: Odnowa centrów wsi; Dbalność o posiadane dziedzictwo kulturowe oraz promocja oferty turystycznej i agroturystycznej; Budowa szlaków turystycznych, atrakcji turystycznych i miejsc wypoczynku; Rozwój usług agroturystycznych; Działania mające na rozwój rolnictwa ekologicznego oraz wspólną promocję i sprzedaż produktów; Rozwój bazy kulturalnej (spotkań) w każdym sołectwie np. klubów mieszkańców. W wymienione cele wpisują się cele LSR.</p>
<p>Rabka Zdrój „Strategia Rozwoju Gminy Rabka Zdrój na lata 2014-2020”.</p>	<p><i>Zagospodarowanie przestrzenne:</i> Zmodernizowana i rozbudowana jest infrastruktura służąca funkcji turystyczno-uzdrowiskowej Gminy, Przestrzeń publiczna ma wysoką jakość i służy funkcjom turystyczno-uzdrowiskowym <i>Społeczeństwo:</i> Gmina zapewnia wysoką jakość i dostępność usług związanych z edukacją i wychowaniem, Gmina zapewnia wysoką jakość i dostępność usług związanych z opieką socjalną i zdrowotną, Gmina jest bezpieczna i zabezpieczona przed skutkami klęsk żywiołowych, Samorząd Rabki-Zdrój zapewnia właściwą komunikację społeczną oraz przyjazną administrację <i>Ekologia:</i> Środowisko naturalne Rabki-Zdrój spełnia najwyższe standardy ekologiczne; <i>Kultura, sztuka i promocja:</i> Kultura i sztuka opiera się o lokalną tożsamość, a także służy funkcji turystyczno-uzdrowiskowej, Oferta turystyczno-uzdrowiskowa Rabki-Zdrój jest wypromowana; <i>Gospodarka:</i> Stworzone zostały korzystne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej, Rolnictwo na terenach wiejskich jest wspierane. <i>Tak szeroko zaprojektowane kierunki rozwoju gminy Rabka Zdrój pozostają w pełni spójne z LSR, szczególnie w zakresie promocji turystyki, ochrony środowiska i przedsiębiorczości.</i></p>

Spytkowice „Plan Odnowy Miejscowości Spytkowice na lata 2010-2017”	Programy: „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu – INTERNET dla mieszkańców Gminy Spytkowice” (2012-2014); Przygotowanie spisu ofert gospodarstw agroturystycznych i kompleksu sportowego „Beskid” dostępnych na stronach internetowych gminy, opracowano kalendarz wydarzeń (19 imprez) sportowo – kulturalnych. W „Planie Odnowy Miejscowości Spytkowice na lata 2010-2017” zdefiniowano „obszary o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na ich położenie oraz cechy funkcjonalno-użytkowe. Zdefiniowano tam także „obszary o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, sprzyjających nawiązywaniu kontaktów społecznych, ze względu na ich położenie oraz cechy funkcjonalno-użytkowe. Funkcjonalno – merytoryczne plany rozwoju gminy Spytkowice są doskonałym uzupełnieniem LSR, która w pełni bierze pod uwagę decyzje i oczekiwania społeczności lokalnej.
--	---

10.1.2 Spójność z dokumentami strategicznymi na poziomie powiatowym

Gminy wchodzące w skład Stowarzyszenia „Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy” znajdują się na obszarze powiatu nowotarskiego. „**Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Powiatu Nowotarskiego na lata 2015-2022**” (2014) zawiera „priorytety strategiczne” oraz „cele strategiczne” powiatu do roku 2022. Jako „kierunki interwencji” przyjęto działania w 4 potencjalach: społeczeństwo, gospodarka, środowisko (naturalne i antropologiczne) oraz potencjał instytucjonalny. Z punktu widzenia LSR za szczególnie ważne „cele strategiczne” należy uznać: Utrzymanie liczby mieszkańców na poziomie nie niższym niż stan z 2013 r.; Osiągnięcie i utrzymanie dodatniego salda migracji międzypowiatowej; Ilość noclegów udzielonych turystom powyżej 1,1 mln rocznie od 2020 r.; Średnia długość pobytu turysty powyżej 6 dni od 2020 r.; Średnia długość pobytu turysty zagranicznego powyżej 3 dni od 2020 r.; Udział powierzchni chronionej w pow. ogółem nie niższa niż stan z 2013 r.; Udział parków narodowych w powierzchni ogółem nie niższy niż stan z 2013 r.

Ponadto Powiat uchwalił „**Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Nowotarskim na lata 2008-2018**”, której 2 z 4 głównych kierunków działań są szczególnie zgodne z celami LSR:, a to: „Zapewnienie wszystkim zainteresowanym osobom w trudnej sytuacji zawodowej pomocy w wejściu na rynek pracy” oraz „Rozwijanie partnerstwa, współpracy i koordynacji działań samorządów rośnych szczebli oraz organizacji pozarządowych na rzecz rozwiązywania problemów mieszkańców powiatu.

Analizując przedsięwzięcia zapisane w LSR należy podkreślić ich spójność z dokumentami na poziomie powiatu szczególnie w kwestiach społecznych oraz rozwoju przedsiębiorczości.

10.1.3 Spójność na poziomie subregionalnym

„Subregionalny Program Rozwoju do roku 2020, (2015 r.) jest instrumentem służącym wdrożeniu zasady zintegrowanego podejścia terytorialnego do rozwoju w wymiarze gospodarczym, społecznym i terytorialnym wynikającym z dokumentów strategicznych na poziomie europejskim, krajowym i regionalnym. SPR określa, zatem politykę Województwa Małopolskiego wobec pięciu subregionów funkcjonalnych. LGD „Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy” znajduje się w subregionie podhalańskim.

Zasady związane z programowaniem i wdrażaniem SPR są spójne z zasadami Lidera, przede wszystkim w kwestii oddolnego podejścia do polityki rozwoju regionu oraz stworzenie warunków stymulujących realizację wspólnych i/lub uzgodnionych projektów, co jest odpowiedzią na występujący deficyt współpracy zarówno w ramach sektora publicznego, jak i we współpracy samorządów z partnerami społecznymi i gospodarczymi.

Interwencja w ramach SPR realizuje – tak jak i RLKS - politykę opartą na zintegrowanym podejściu terytorialnym, co oznacza: ukierunkowanie jej na wykorzystanie wewnętrznego potencjału i zasobów terytorialnych oraz umożliwienie realizacji interwencji ukierunkowanych na generalne wyzwania rozwojowe, z równoczesnym dostosowaniem do subregionalnych uwarunkowań. Ponadto interwencja opisana w tym dokumencie pozwoli na bardziej efektywne osiąganie następujących celów szczegółowych Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego:

- w ramach **3. osi priorytetowej Przedsiębiorcza Małopolska**, poprzez wsparcie w zakresie infrastruktury rozwoju gospodarczego, przyczyni się do tworzenia warunków dynamizujących rozwój społeczno-gospodarczy subregionów;

- w ramach **4. osi priorytetowej Regionalna polityka energetyczna**, umożliwi bardziej efektywne podejście do działań na rzecz ograniczenia niskiej emisji na obszarze subregionów, co zostanie osiągnięte poprzez kompleksową termomodernizację, likwidację źródeł niskiej emisji, rozwój zrównoważonego transportu miejskiego oraz realizację zadań z zakresu sieci ciepłowniczych;
- w ramach **5. osi priorytetowej Ochrona środowiska**, pozwoli nie tylko na bardziej efektywną ochronę środowiska i jego elementów, ale również pozytywnie wpłynie na podniesienie jakości życia mieszkańców, co osiągnięte zostanie poprzez ograniczenie ilości odpadów oraz poprawę jakości wód (inwestycje w gospodarkę wodno-ściekową);

Wszystkie powyższe cele są zgodnie z priorytetami LSR: połowa budżetu na wdrażanie LSR przeznaczona jest na wspieranie i tworzenie miejsc pracy, działania edukacyjne są związane z ekologią, a kryteria przyznawania wsparcia mają wysoko postawioną poprzeczkę oceny działań pro-środowiskowych.

10.1.4 Spójność z dokumentami strategicznymi regionu

CELE LSR	Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011 - 2020	Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014 - 2020
Cel ogólny I Zrównoważony rozwój gospodarki, turystyki oraz rekreacji obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy	Obszar: Aktywność zawodowa i przedsiębiorczość. Działania w ramach obszaru to m.in.; wyrównywanie szans w zakresie dostępu do rynku pracy i awansu zawodowego oraz kształtowanie i promocja postaw przedsiębiorczych od najwcześniejszych etapów edukacji. Inne obszary: Rewitalizacja przestrzeni regionalnej Bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne; Region spójny społecznie	Dziedzictwo regionalne Rewitalizacja przestrzeni regionalnej Ochrona środowiska Region spójny społecznie Gospodarka wiedzy
Cel ogólny II Wspieranie i integrowanie mieszkańców obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy	Obszar: Dziedzictwo i przemysł czasu wolnego. Działania w ramach obszaru to m.in.: powstrzymanie degradacji wartościowych krajobrazów kulturowych oraz dewastacji obiektów zabytkowych i ich otoczenia; zachowanie i rewaloryzację dziedzictwa kulturowego, w tym przywrócenie rzeczywistości; stworzenie systemu oraz procedur zarządzania dziedzictwem przyrodniczym; kształcenie kadr dla przemysłu czasu wolnego ; promocja dziedzictwa regionalnego oraz oferty przemysłów czasu wolnego	Przedsiębiorcza Małopolska Rynek pracy Infrastruktura społeczna Ochrona środowiska

Na poziomie regionalnym można jeszcze wymienić spójność LSR z „Regionalną Strategią Innowacji” – od działań popularyzacyjnych i edukacyjnych aż po inwestycyjne i infrastrukturalne, charakteryzują się dużą wartością rozwojową i spójnością z najbardziej „przyszłościowymi” koncepcjami rozwoju regionu – województwa. Mając na względzie powyższe zapisy dokumentów strategicznych na poziomie regionalnym do szczególnie spójnych z nimi wskazań LSR należy uznać

10.1.5 Spójność na poziomie krajowym

W ramach przewidzianych w okresie rozliczeniowym 2014-2020 Programów Operacyjnych za szczególnie istotne z punktu widzenia przygotowania i wdrażania projektów ujętych w LSR należy uznać Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (POWER). Zgodnie z założeniami POWER 2014-2020. Za najważniejsze priorytetu PROW w odniesieniu do LSR należy uznać:

CELE LSR	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój (POWER).
Cel ogólny I Zrównoważony rozwój gospodarki, turystyki oraz rekreacji obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy	Młodzi na rynku pracy: „wsparcie ludzi młodych, do 29 roku życia bez pracy, w tym w szczególności osób, które nie uczestniczą w kształceniu i szkoleniu (tzw. młodzież NEET) poprzez pomoc w zakresie określenia ścieżki zawodowej, szkolenia i egzaminy, staże, praktyki, subsydiowane zatrudnienie, dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, wsparcie w zakresie mobilności międzysektorowej i geograficznej. Integralną częścią działań wspierających osoby młode jest Inicjatywa dla młodych”; Poprawa jakości polityki publicznej w odniesieniu do rynku pracy, gospodarki i edukacji, a szczególnie: poprawa efektywności wybranych polityk publicznych kluczowych z punktu widzenia strategii Europa 2020 i programów krajowych, w tym modernizacja instytucji rynku pracy, rozwój polityki edukacyjnej, poprawa jakości działań skierowanych do osób zagrożonych ubóstwem lub

	wykluczeniem społecznym),
Cel ogólny II Wspieranie i integrowanie mieszkańców obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy	Innowacyjność w aspekcie społecznym oraz współpraca ponadnarodowa: zwiększenie wykorzystania innowacji społecznych w ramach polityk publicznych, wzmocnienie potencjału rozwojowego osób i instytucji z wykorzystaniem programów mobilności ponadnarodowej, rozwój współpracy polskich podmiotów z partnerami zagranicznymi. <i>Działania planowane w ramach LSR LGD „Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy” oraz priorytety POWER 2014-2020 są spójne w odniesieniu do zidentyfikowanych grup i działań.</i>

10.2 ZINTEGROWANIE W LSR

Lokalna strategia rozwoju ma wielosektorową podstawę, integrując wiele branż działalności. Działania i projekty zawarte w LSR są powiązane i koordynowane, jako zgrana całość. Przewiduje się tworzenie związków między różnymi partnerami gospodarczymi, społecznymi, kulturowymi, środowiskowymi oraz zaangażowanymi sektorami w celu realizacji LSR.

Integracja w wybranych celach szczegółowych LSR

Zintegrowanie na poziomie celu szczegółowego I.1: **Zwiększenie atrakcyjności obszaru poprzez inwestycje w infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną oraz promocja obszaru**

Zaangażowanie różnych metod	<u>Konkursy</u> projekty inwestycyjne z zakresu infrastruktury ogólnodostępnej i niekomercyjnej – beneficjenci z poza sektora publicznego. <u>Konkursy grantowe</u> dotyczą małych projektów np. modernizujących szlaki. <u>Konkursy grantowe</u> związane z realizacją działań promocyjnych dopełnią projekty inwestycyjne.
Zaangażowanie różnych sektorów	Środki w celu I.1 nie są przeznaczone dla samorządów i będą realizowane przez pozostałych uprawnionych beneficjentów. Projekty będą wymagały uzgodnień i współpracy na poziomach kilku sektorów: publicznego, społecznego i biznesowego.
Zaangażowanie różnych partnerów	W realizację celu I.1 zaangażowane będą - związane z turystyką i rekreacją (w tym branża uzdrowska) - środowiska społeczne i biznesowe, – jako realizatorzy, natomiast samorządy będą wspierać te działania w kwestiach związanych z procesem inwestycyjnym.
Zidentyfikowana w SWOT potrzeba/zagrożenie	<i><u>Słabe strony:</u> Niewykorzystany potencjał rozwoju turystycznego obszaru. Brak jednolitej wizualizacji turystyczno-rekreacyjnej obszaru. Brak systemowego i spójnego rozwiązania w zakresie i promocji obszaru, wspólnego marketingu regionalnego; Słabo doinwestowane szlaki, trasy i ścieżki, w tym rowerowe, wymagające modernizacji, podniesienia poziomu bezpieczeństwa, oznakowania, promocji, sieciowania, itp.); słabo rozwinięta mała architektura turystyczno-rekreacyjna, mało urządzonych miejsc rekreacyjno-wypoczynkowych, źle oznakowane miejsca, nieodnowione oznakowanie, niesieciowane.</i> <i><u>Zagrożenie:</u> konkurencja innych subregionów o równej i wyższej atrakcyjności oferty czasu wolnego, emigracja zarobkowa młodych ludzi</i>
Sekwencja interwencji	Inwestycje => promocja => zwiększenie atrakcyjności obszaru => zwiększenie ruchu turystycznego => poprawa koniunktury gospodarczej obszaru => tworzenie nowych miejsc pracy => zahamowanie migracji młodych

Cel szczegółowy I.2: Wsparcie dla rozwoju konkurencyjności i przedsiębiorczości na obszarze LGD

Zaangażowanie różnych metod	<u>Konkursy</u> – na tworzenie i zakładanie firm. <u>Preferencje</u> - na poziomie limitów wsparcia dla innowacji i grup defaworyzowanych.
Zaangażowanie różnych sektorów...	- Wszystkie branże dominujące na obszarze w tym turystyczna, przetwórcza, drzewna. - Młodzi ludzie wsparci szkoleniami i przygotowani do założenia działalności gospodarczej.
...i różnych partnerów	Środowiska biznesowe, środowiska firm doradczych, szkoleniowych, szkoły ponad gimnazjalne.
Zidentyfikowana w SWOT potrzeba/	<i><u>Słabe strony:</u> Mała w stosunku do średniej wojewódzkiej liczba podmiotów gospodarczych, działających na terenie obszaru. Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców, Mała ilość miejsc pracy i niewielkie wpływy do budżetu. Niskie płace proponowane na rynku pracy. Bezrobocie wyższe od średniej</i>

zagrożenie	wojewódzkiej. Wysokie bezrobocie wśród osób młodych (do 35 roku życia). <i>Zagrożenie: obawy przed podjęciem ryzyka prowadzenia działalności gospodarczej wśród młodych z powodu braku stabilności prawa oraz biurokracji; niewystarczające środki inwestycyjne dla przedsiębiorców; emigracja zarobkowa młodych ludzi</i>
Sekwencja interwencji	Nowe firmy => poprawa koniunktury gospodarczej obszaru => tworzenie kolejnych miejsc pracy => zahamowanie migracji młodych Inwestycje (innowacyjne) w firmach => wzrost konkurencyjności => tworzenie kolejnych miejsc pracy => zahamowanie migracji młodych

Cel szczegółowy II.1: Wzmacnianie więzi, tożsamości kulturowej i lokalnej w szczególności poprzez integrację i aktywne życie społeczności

Zaangażowanie różnych metod	<u>Konkursy</u> - inwestycje dot. infrastruktury ogólnodostępnej i niekomercyjnej i renowacji zabytków – beneficjenci z poza sektora publicznego. <u>Konkursy grantowe</u> - dot. kultywowania tradycji i wyposażenia <u>Konkursy grantowe</u> związane z ofertą wolnego czasu
Zaangażowanie różnych sektorów...	Beneficjenci - z poza sektora publicznego Sektor publiczny - wspierający Odbiorcy końcowi – mieszkańcy i turyści.
...i różnych partnerów	Organizacje społeczne formalne i nieformalne, twórcy ludowi, zespoły artystyczne i sportowe, wielopokoleniowa współpraca mieszkańców.
Zidentyfikowana w SWOT potrzeba/ zagrożenie	<i>Słabe strony: Niewystarczająca baza i środki na kultywowanie tradycji oraz zbyt mało wykorzystywany na potrzeby rozwoju gospodarczego potencjał „żywej” kultury. Dostępność do kultury mniejsza niż średnia w Małopolsce; Duże braki w infrastrukturze do uprawiania aktywnych form spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i turystów. <u>Zagrożenie: konkurencja innych subregionów o równej i wyższej atrakcyjności oferty czasu wolnego; emigracja zarobkowa młodych ludzi.</u></i>
Sekwencja interwencji	Inwestycje => atrakcyjna oferta wolnego czasu => zwiększenie ruchu turystycznego => poprawa jakości życia => => zahamowanie migracji młodych

W powyższym celu LGD zintegrowano działania wokół dziedzictwa kulturowego i tradycji, ale także działania polegające na rozwoju kapitału ludzkiego. Przewidziano dodatkowe wsparcie dla osób defaworyzowanych, dla których przygotowano szkolenia, by umożliwić im powrót lub wejście na rynek pracy. Zintegrowane są zatem organizacje społeczne, instytucje kultury i pomocy społecznej, a także firmy szkoleniowe i grupy defaworyzowane.

11 MONITORING I EWALUACJA

Celem monitoringu jest systematyczne zbieranie i analiza danych dotyczących wskaźników realizacji LSR oraz funkcjonowania biura LGD. Głównym celem ewaluacji jest ocena wpływu działalności LGD i realizacji LSR na funkcjonowanie i rozwój społeczności lokalnej. Wpływ ten utożsamiany jest z realizacją celów zapisanych w LSR oraz sprawnym funkcjonowaniem LGD i organu "wykonawczego", czyli biura LGD.

LGD posiada **procedurę monitoringu i ewaluacji** (zał. nr XIV.2), która określa **zakres przedmiotowy** (realizacja LSR, funkcjonowanie partnerstwa LGD, działalność biura) i **zakres podmiotowy** monitoringu i ewaluacji (Pracownicy i kierownictwo biura, członkowie LGD, Zarząd LGD, beneficjenci operacji, wnioskodawcy, którzy nie uzyskali dofinansowania, organizacje pozarządowe, mieszkańcy), a także **kryteria ewaluacyjne** (skuteczności, użyteczności i trwałości).

Procedura określa także **metody i techniki** badawcze pozwalające na zróżnicowanie źródeł danych, metod i perspektyw badawczych, dzięki czemu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie.

W zależności od zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania w każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostaną przynajmniej 3 wybrane metody lub techniki badawcze.

Rekomendacje i wnioski wskazane w raporcie ewaluacyjnym zostaną przeanalizowane oraz ewentualnie skierowane do właściwych organów Stowarzyszenia. Mogą stać się przesłanką do wdrożenia aktualizacji dokumentów stowarzyszenia: procedur, regulaminów, a nawet LSR. Raport końcowy z ewaluacji będzie zawierał różnego rodzaju dane. Mogą to być informacje wyjaśniające funkcjonowanie mechanizmów w ramach danej interwencji lub też mogą to być dane statystyczne opisujące badane zjawisko lub obszar. Zakres i rodzaj wiedzy oraz inne wyniki ewaluacji zostaną przedstawione w odpowiedni – zrozumiały, interesujący i przystępny - sposób tak, by były użyteczne. Forma przekazu zostanie sprawdzona m.in. za pomocą tzw. testu mamusi (mom test).¹⁰ Ewaluacja działań komunikacyjnych przełoży się także na ewentualne korekty w planie komunikacyjnym. Wyniki ewaluacji będą przedstawiane publicznie podczas Walnego Zebrania Członków, które udziela absolutorium Zarządowi za miniony rok. Zespolenie w czasie tych wydarzeń stanowić będzie bodziec do dyskusji o działalności LGD i Zarządu, a wynikające z niej wnioski będą przekładane na stosowne uchwały Walnego Zebrania Członków. Za nadzór procesu ewaluacji odpowiedzialny będzie Zarząd, sama ewaluacja będzie przeprowadzana przez pracownika biura lub przez eksperta zewnętrznego.

12 STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Projekty strategii, jako dokumentów, których realizacja może potencjalnie znacząco wpływać na środowisko, mogą wymagać poddania ich treści przed zatwierdzeniem, strategicznej ocenie oddziaływania na środowisko zgodnie z przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r., poz. 1235 ze zm.). Konieczność przeprowadzenia takiej oceny, w odniesieniu do tej kategorii dokumentów planistycznych uzależniona jest od ich indywidualnej zawartości oraz zewnętrznych uwarunkowań ich realizacji. Przesłanką obowiązkowo kwalifikującą projekt LSR do przedmiotowej oceny jest stwierdzone ryzyko wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 w związku z realizacją przedsięwzięć, bądź innych działań nim objętych (patrz art. 46 pkt 3 i art. 47 ww. ustawy).

W związku z powyższym Stowarzyszenie Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy zwróciła się do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Krakowie z prośbą o stwierdzenie czy istnieje konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla projektu Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Stowarzyszenia Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy na lata 2014-2020. W odpowiedzi Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Krakowie, w piśmie nr OO.410.1.115.2015.AZ z dnia 3.03.2015 r. uznał, iż przedstawiony projekt Strategii **nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko** w myśl przepisów ustawy OOŚ.

Jednocześnie zwraca uwagę, iż „**skonkretyzowanie przedsięwzięć na kolejnych etapach postępowań, które byłyby finansowane ze środków PROW 2014-2022 w ramach działania LEADER, będzie wymagało analizy wpływu tych zamierzeń na środowisko, w tym obszary Natura 2000**”.

13 WYKAZ WYKORZYSTANEJ LITERATURY

- 1) Bienias S. i in., *Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012
- 2) Bloch E., Kościelecki P., Śpiewak R., Zalewska K., *Podręcznik tworzenia i ewaluacji wskaźników w lokalnych strategiach rozwoju*, Warszawa 2010
- 3) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006
- 4) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005

¹⁰ Na podst.: Bienias S. i in., *Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012

- 5) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 z dnia 17 grudnia 2013 w sprawie finansowania wspólnej polityki rolnej, zarządzania nią i monitorowania jej oraz uchylające rozporządzenia Rady (EWG) nr 352/78, (WE) nr 165/94, (WE) nr 2799/98, (WE) nr 814/2000, (WE) nr 1290/2005 i (WE) nr 485/2008
- 6) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenia Rady (WE) nr 2328/2003, (WE) nr 861/2006, (WE) nr 1198/2006 i (WE) nr 791/2007 oraz rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011
- 7) Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 809/2014 z dnia 17 lipca 2014 r. ustanawiające zasady stosowania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1306/2013 w odniesieniu do zintegrowanego systemu zarządzania i kontroli, środków rozwoju obszarów wiejskich oraz zasady wzajemnej zgodności
- 8) Wspólne Wytyczne Dyrekcji Generalnych Komisji Europejskiej, AGRI, EMPL, MARE i REGIO, na temat rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych
- 9) Wytyczne dla podmiotów lokalnych dotyczące rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
- 10) Zasady realizacji instrumentu Rozwój lokalny kierowany przez społeczność w Polsce, Warszawa 2014

Strategie rozwoju gmin z obszaru LGD, strategie regionalne i powiatowe, strony internetowe samorządów oraz instytucji zgodnie z przypisami, a ponadto opracowania własne LGD.

14 ZAŁĄCZNIKI DO LSR

14.1 PROCEDURA AKTUALIZACJI LSR

- Aktualizację systemową Lokalnej Strategii Rozwoju dokonuje się co roku przed złożeniem kolejnego wniosku o finansowanie LSR na rok następny. Nie wyklucza się wprowadzania zmian w innych, nadzwyczajnych terminach.
- W celu aktualizacji zbierane będą karty projektów, podobnie jak miało to miejsce przy opracowaniu LSR, co pozwoli na rozpoznanie aktualnych w danym momencie potrzeb różnych Beneficjentów w zakresie realizacji projektów.
- Po zebraniu kart projektów odbywać się będą spotkania ogólne w celu określenia rodzajów projektów i budżetu na kolejny rok.
- W trakcie spotkań analizowane będą wyniki ewaluacji wewnętrznej i na jej podstawie weryfikowane będą zarówno przedsięwzięcia, jak i cele szczegółowe LSR. Aktualizacji podlegać będą też kryteria wyboru projektów.
- W sprawie zmian kryteriów oceny operacji wnioskodawcą zmian może być także Rada.
- Zachodzące zmiany w aktach prawnych oraz wiążące się z nimi interpretacje przepisów dotyczących Lokalnych Grup Działania i wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju LSR, a także wezwania Instytucji Wdrażającej do zmian zapisów LSR analizuje Zarząd Stowarzyszenia i przygotowuje stosowne wnioski o zmianę zapisów w LSR. Wszystkie wnioski są systematycznie analizowane i konsultowane przez Zarząd.
- Jeśli zmiany w zapisach LSR trzeba wprowadzić w trybie pilnym zwoływane jest Nadzwyczajne Walne Zebranie Członków dla przyjęcia zmian w LSR.
- Jeśli zmiany nie są pilne, są przedmiotem dorocznej oceny Zespołu ewaluacyjnego i znajdują się we wnioskach w „Raporcie”.
- Obowiązkiem Zarządu jest przygotowanie projektów uchwał dla WZC. Zaktualizowana LSR przyjmowana będzie przez Walne Zebranie Członków LGD, co kończy procedurę.

14.2 PROCEDURY EWALUACJI I MONITORINGU

1. Decyzją Walnego Zebrania Członków powoływany będzie zespół ewaluacyjny, inny w składzie od Komisji Rewizyjnej, od której oczekuje się wypełnienia standardowych obowiązków organu nadzorczego organizacji. Zespół ewaluacyjny ma za zadanie:
  - opracowanie zasad szczegółowych prowadzenia monitoringu i ewaluacji,
  - wybór pracowników biura odpowiedzialnych za realizację poszczególnych zadań,
  - wybór zewnętrznych ekspertów,
  - opracowanie (zlecenie opracowania) narzędzi badawczych,
  - organizację i realizację badań ewaluacyjnych,
  - opracowanie wyników badań oraz przedstawienie raportu z badań,
  - przedstawienie rekomendacji oraz nadzór nad wdrożeniem rekomendacji,

- prowadzenie dokumentacji i archiwizacji materiałów ewaluacyjnych.
- 2. Zespół ewaluacyjny będzie upoważniony do zastosowania odpowiednich instrumentów ewaluacyjnych, o ile okaże się to zasadne, włącznie z koniecznością wyasygnowania odpowiednich środków na ten cel.
- 3. Zespół ewaluacyjny swoje uwagi i wnioski prezentuje Zarządowi. Uczestnicy Zebrania, po dyskusji, podejmują uchwałę w sprawie ich wykorzystania do aktualizacji Lokalnej Strategii Rozwoju, usprawnienia pracy Biura LGD, jak i funkcjonowania całego partnerstwa. Aktualizacja LSR jest kompetencją Walnego Zebrania Członków

Cel monitoringu i ewaluacji. Zasadniczym celem monitoringu jest systematyczne zbieranie i analiza danych dotyczących wskaźników realizacji LSR oraz funkcjonowania biura LGD. Głównym celem ewaluacji jest ocena wpływu działalności LGD i realizacji LSR na funkcjonowanie i rozwój społeczności lokalnej. Wpływ ten utożsamiany jest z realizacją celów zapisanych w LSR oraz sprawnym funkcjonowaniem LGD i organu "wykonawczego", czyli biura LGD.

Zakres przedmiotowy monitoringu i ewaluacji

- Realizacja LSR: stopień realizacji celów i wskaźników, stopień realizacji wybranych operacji, wykorzystania budżetu, jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur, oddziaływanie realizacji LSR na rozwój lokalny, bariery realizacji LSR, jakość procesu partycypacji;
- Funkcjonowanie partnerstwa LGD: jakość podejmowanych uchwał, skuteczność nadzoru nad biurem LGD, jakość reakcji na zmieniające się warunki, umiejętność współpracy i atmosfera pracy, skuteczność działań strategicznych, jakość współpracy regionalnej i ponadregionalnej, jakość relacji z otoczeniem i promocji;
- Działalność biura: efektywność pracy biura i organów LGD, ocena przebiegu konkursów, ocena sposobu przepływu informacji, ocena pracowników, efektywność promocji i aktywizacji lokalnej społeczności, innowacyjność, proces rozwoju pracowników, efektywność animacji i doradztwa, ochrona danych osobowych, jakość procesu archiwizacji i monitoringu.

Zakres podmiotowy badania. Pracownicy i kierownictwo biura, członkowie LGD, Zarząd LGD, beneficjenci operacji, wnioskodawcy, którzy nie uzyskali dofinansowania, organizacje pozarządowe, mieszkańcy.

Kryteria ewaluacyjne. Kryterium **skuteczności** pozwoli bezpośrednio ocenić, na ile skuteczne są działania w zakresie osiągania celów określonych w dokumentach programowych oraz jak skuteczna jest działalność całego LGD oraz biura. Z kryterium skuteczności powiązane jest również kryterium **użyteczności**, które rozumiemy jako kryterium pozwalające ocenić stopień zaspokojenia istotnych potrzeb mieszkańców lub przyczynienia się do rozwiązania problemów, niezależnie od tego, czy były one zasygnalizowane w celach. Zastosujemy też kryterium **trwałości**. Trwałość – w przypadku tego badania – pozwoli ocenić, w jakim stopniu pozytywne efekty zrealizowanych działań (na poziomie celów) mogą trwać po zakończeniu finansowania zewnętrznego a także, czy możliwe jest utrzymanie się wpływu tych projektów na proces rozwoju społeczności lokalnej w dłuższym okresie.

Metoda. Przeprowadzenie badania wymaga zebrania informacji pochodzących z szeregu rozproszonych źródeł, dokonania ich analizy, a następnie wypracowania rekomendacji na poziomie eksperckim. Wymaga to zastosowania w badaniu szerokiego spektrum metod i technik badawczych, dzięki którym możliwe będzie zgromadzenie spójnego i wiarygodnego materiału badawczego dotyczącego efektów realizacji LSR, jakości pracy LGD oraz biura. W związku z powyższym proponuje się realizację badania z wykorzystaniem koncepcji triangulacji metodologicznej. Triangulacja to zróżnicowanie źródeł danych, metod badawczych i perspektyw badawczych, dzięki któremu możliwe jest zgromadzenie wszechstronnego materiału badawczego

i poddanie go kompleksowej analizie i ocenie. Triangulacja zostanie zastosowana w stosunku do:

- źródeł danych: przeanalizowane będą zarówno dokumenty zastane różnego typu, jak i dane wywołane pochodzące ze wcześniejszych badań; dane zastaną uzupełnione danymi pierwotnymi.
- metod badawczych: łączenie różnych metod badawczych w badaniu tych samych zagadnień, co pozwoli na uchwycenie różnych aspektów badanego przedmiotu; podejście to pozwoli też wykorzystać mocne strony każdej metody przy wzajemnej ograniczeniu ich słabości;
- perspektyw badawczych: ewaluacja zostanie przeprowadzona przez pracowników biura oraz przez zewnętrznych doświadczonych badaczy, co pozwoli uzyskać bogatszy i bardziej wiarygodny obraz badanych zagadnień. Poza tym

zastosowany zostanie partycypacyjny model badania, którego idea jest jak najszersze zaangażowanie społeczności zarówno na etapie przygotowania badania, jego realizacji, jak i wnioskowania i rekomendacji.

Metody i techniki badawcze. W zależności od zakresu przedmiotowego i podmiotowego badania niezbędne będzie zastosowanie holistycznego podejścia do metod i technik badawczych. W każdym z zamierzeń badawczych: realizacji strategii, działaniu LGD oraz funkcjonowaniu biura zastosowane zostaną co najmniej 3 z poniższych metod lub technik badawczych:

- Analiza danych zastanych (desk research) - to zbieranie i analiza danych zastanych, zgromadzonych w ramach innych działań lub pozyskanych bez aktywnego działania badawczego;
- Ankieta CAWI - to badanie metodą kwestionariuszową z zastosowaniem ankiety internetowej możliwej do wypełnienia ze strony internetowej lub wysłanej na adres mailowy respondenta. Ta druga możliwość zapewnia większą kontrolę, wiarygodność i może być stosowana w ewaluacji;
- Wywiady IDI (indywidualne, również przez telefon) - pozwalają na uzyskanie pogłębionych informacji dotyczących nie tylko faktów, ale również interpretacji zjawisk, motywacji czy emocji;
- Wywiady FGI (zogniskowane wywiady grupowe) - to wersja grupowa pogłębionych wywiadów indywidualnych, dzięki którym uzyskujemy skumulowany efekt informacyjny, dzięki procesom grupowym możemy pozyskać zobiektywizowane wyniki;
- Panel ekspertów - to grupa robocza niezależnych specjalistów w danej dziedzinie pozwalająca ustalić ocenę działań na podstawie danych zgromadzonych innymi metodami.

Tabela zakresu przedmiotowego ewaluacji

CO SIĘ BADA?	KTO WYKONUJE?	JAK SIĘ WYKONUJE?	KIEDY?	OCENA
Monitoring				
Wskaźniki realizacji LSR Budżet LGD Harmonogram ogłaszania konkursów Funkcjonowanie partnerstwa LGD Funkcjonowanie biura i ocena pracowników	Pracownicy biura LGD (ocena własna)	Dane zebrane z przeprowadzonych konkursów, rejestr danych,	Na bieżąco	Stopień realizacji wskaźników; Stopień wykorzystania funduszy; Wysokość zakontraktowanych środków Zgodność ogłaszania konkursów z harmonogramem; Liczba zmian harmonogramu; Liczba członków LGD; Liczba uchwał; Liczba zmian w LSR; Liczba odwołań od oceny operacji; Wyniki oceny okresowej pracowników; Liczba szkoleń; Liczba innowacji w działalności biura; Liczba udzielonych animacji i doradztwa;
Ewaluacja procesu realizacji LSR				
Stopień realizacji celów Jakość stosowanych kryteriów wyboru operacji i procedur	Zewnętrzni, niezależni eksperci (ocena zewnętrzna) Pracownicy biura LGD (ocena własna)	Analiza dokumentów z monitoringu Wywiady IDI z kierownictwem LGD i pracownikami biura Wywiady FGI z	Po 2 latach od zatwierdzenia LSR oraz na zakończenie okresu programowania (za	Stopień realizacji poszczególnych celów; Stopień realizacji budżetu; Zgodność z harmonogramem ogłaszania konkursów Znajomość efektów realizacji LSR na obszarze wsparcia; Społeczny odbiór realizacji LSR; Społeczna ocena jakości kryteriów i procedur; Klarowność i zrozumiałość kryteriów i procedur oraz sprawiedliwość kryteriów i procedur; stopień odczuwania rozwoju lokalnego;

Oddziaływani e realizacji LSR na rozwój lokalny	Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej (ocena zewnętrzna)	przedstawicielami organizacji pozarządowych Panel ekspertów	całość okresu programowa nia)	wyznaczniki rozwoju lokalnego; znajomość efektów realizacji LSR; trwałość skutków wsparcia; Użyteczność niematerialnych form wsparcia; Znajomość działań LGD Intensywność działań partycypacyjnych; Efektywność oddziaływania społecznego na decyzje podejmowane w LGD; Poziom kapitału społecznego i efektywność działań wspomagających budowanie tego kapitału; Skala niezrealizowanych projektów (analiza kontrfaktyczna); Wpływ warunków zewnętrznych na realizację LSR; Wpływ efektywności działania biura na realizację LSR
Jakość procesu partycypacji				
Bariery realizacji LSR				
Ewaluacja funkcjonowania partnerstwa LGD				
Działania strategiczne Organizacja funkcjonowa nia partnerstwa	Zewnętrzni, niezależni eksperci (ocena zewnętrzna) Pracownicy biura LGD (ocena własna) Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej (ocena zewnętrzna)	Analiza dokumentów z monitoringu Wywiady IDI z kierownictwem LGD i pracownikami biura Ankiety CAWI z beneficjentami i wnioskodawcami Zogniskowany wywiad grupowy z beneficjentami i wnioskodawcami Panel ekspertów	Po 2 latach od zatwierdzeni a LSR oraz na zakończenie okresu programowa nia (za całość okresu programowa nia)	Skuteczność podejmowanych działań; Efektywność podejmowanej współpracy na poziomie regionalnym i ponadregionalnym; Sprawność reakcji na zmiany sytuacji zewnętrznej i wewnętrznej (zmiany w LSR); Jakość współpracy w ramach partnerstwa; Sprawność i jakość podejmowanych uchwał; Skuteczność nadzoru nad biurem LGD
Ewaluacja funkcjonowania biura LGD				
Przebieg konkursów Komunikacja wewnętrzna i zewnętrzna Działania pracowników Animacja i doradztwo	Zewnętrzni, niezależni eksperci (ocena zewnętrzna) Pracownicy biura LGD (ocena własna) Ewaluacja z udziałem społeczności lokalnej (ocena zewnętrzna)	Analiza dokumentów z monitoringu Wywiady IDI z kierownictwem LGD i pracownikami biura Ankiety CAWI z beneficjentami i wnioskodawcami Zogniskowany wywiad grupowy z beneficjentami i wnioskodawcami Panel ekspertów	Po 2 latach od zatwierdzeni a LSR oraz na zakończenie okresu programowa nia (za całość okresu programowa nia)	Realizacja LSR zgodnie z harmonogramem i z budżetem Sprawność realizacji procedur Jakość organizacji posiedzeń Rady Jakość przepływu informacji Skuteczność działań informacyjnych Skuteczność działań promocyjnych Skuteczność ustanowionych kanałów komunikacji ze społecznością Stopień aktywizacji społeczności do wyrażania informacji zwrotnych Rzetelne i terminowe wypełnianie obowiązków wskazanych w umowie Uczestnictwo w posiedzeniach Przestrzeganie regulaminu Jakość świadczonych usług

				<p>Organizacja i przestrzeganie zasad ochrony danych osobowych, procesy archiwizacji i monitoringu</p> <p>Aktywność w zakresie animacji</p> <p>Skuteczność doradztwa</p> <p>Społeczny odbiór działań doradczych</p>
--	--	--	--	---

14.3 PLAN DZIAŁANIA

• Cel ogólny I : ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARKI, TURYSTYKI ORAZ REKREACJI OBSZARU PRZYJAZNEJ DOLINY RABY I CZARNEJ ORAWY													
Cel Ogólny I	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Program Poddziałani e / zakres programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN	
Przedsięwzięcia	Cel szczegółowy I.1 Zwiększenie atrakcyjności obszaru poprzez inwestycje w infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną oraz promocja obszaru											PROW	
I.1.1. Inwestycje w ogólnodostępną i niekomercyjną infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną	Liczba nowych lub zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej	9 Sztuk obiektów	100%	1700000	0 Sztuk obiektów	100%	0	0 Sztuk obiektów	100%	0	9	1 700 000	Wdrażanie LSR Konkurs
I.1.2 Tworzenie i modernizacja turystycznych i rekreacyjnych szlaków, tras, miejsc ścieżek	liczba nowych lub zmodernizowanych lub oznakowanych turystycznych i rekreacyjnych szlaków, tras, miejsc i ścieżek	7 sztuk	100%	140 000	0 sztuk	100%	0	0 sztuk	100%	0	7	140 000	Wdrażanie LSR Projekty Grantowe
I.1.3 Działania promocyjne obszaru LGD i produktów lokalnych	Liczba działań promocyjnych obszaru	7 działań	78%	140 000	1 działań	89%	20 000	1 sztuk	100%	20 000	9	180 000	Wdrażanie LSR Projekty Grantowe

	Liczba działań promocyjnych dotyczących produktu lokalnego	3	100%	60 000	0	100%	0	0	100%	0	3	60 000	Wdrażanie LSR Projekty Grantowe
	Liczba targów w których bierze udział LGD	1 targi/ wystawa	50 %	10 000	1 targi/ wystawa	100%	10 000	0	100%	0	2	20 000	Aktywizacja
Razem Cel I.1				2 050 000			30 000			20 000		2100 000	
Przedsięwzięcia	Cel szczegółowy I.2 Wsparcie dla rozwoju konkurencyjności i przedsiębiorczości na obszarze LGD												
I.2.1 Tworzenie przedsiębiorstw na obszarze LGD w tym w turystyce	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa	17 operacji	100%	1 360 000	0 działań	100%	0	0	100%	0	17	1 360 000	Wdrażanie LSR Konkurs
	Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa w turystyce	3 operacja	100 %	240 000	0 działań	100%	0	0	100%	0	3	240 000	Wdrażanie LSR Konkurs
I.2.2 Rozwój przedsiębiorstw w tym poprzez zastosowanie nowych technologii przyjaznych środowisku	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa	6 operacji	100%	1200000	0 operacji	100%	0	0	100%	0	6	1 200 000	Wdrażanie LSR Konkurs
	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa po przez zastosowanie nowych technologii przyjaznych środowisku	1 operacja	100%	200 000	0 operacji	100%	0	0	100%	0	1	200 000	Wdrażanie LSR Konkurs
I.2.3 Zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach	Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego	2 operacja	100%	600 000	0 operacji	100%	0	0	100%	0	2	600 000	Wdrażanie LSR Konkurs

	przedsiębiorstwa ukierunkowanego na innowacje												
Razem Cel szczegółowy I.2				3 600 000			0			0		3 600 000	
Razem CEL OGÓLNY I				5 650 000			30 000			20 000		5 700 000	

Cel ogólny II: Wspieranie i integrowanie mieszkańców obszaru Przyjaznej Doliny Raby i Czarnej Orawy													
Cel Ogólny I	Lata	2016-2018			2019-2021			2022-2023			Razem 2016-2023		Program Poddziałanie / zakres programu
	Nazwa wskaźnika	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Planowane wsparcie w PLN	Razem wartość wskaźników	Razem planowane wsparcie w PLN	
Przedsięwzięcia	Cel szczegółowy II.1 Wzmacnianie więzi, tożsamości kulturowej i lokalnej w szczególności poprzez integrację i aktywne życie społeczności											PROW	
II.1.1. Poprawa infrastruktury społecznej służącej kultywowaniu tradycji, renowacja zabytków	Liczba operacji w zakresie infrastruktury kulturalnej w wyniku wsparcia w ramach LSR	1 operacja	100%	300000	0 operacji	100%	0	0 operacji	100%	0	1	300 000	Wdrażanie LSR Konkurs
	Liczba zabytków poddanych pracom konserwatorskim w wyniku wsparcia w ramach LSR	3 obiekty	50%	60 000	3 obiekty	100%	60 000	0 obiektów	100%	0	6	120 000	Wdrażanie LSR Projekty Grantowe
II.1.2. Działania oparte na kultywowaniu tradycji lokalnych, dziedzictwa	Liczba operacji obejmujących wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury	14 operacji	54 %	210 000	12 operacji	100%	180 000	0 operacji	100%	0	26	390 000	Wdrażanie LSR Projekty Grantowe

kulturowego i przyrodniczego	Liczba wydarzeń, warsztatów i szkoleń bazujących na dziedzictwie kulturowym lub przyrodniczym obszaru	17 wydarzeń	55%	170 000	14 wydarzeń	100%	140 000	0 wydarzeń	100%	0	31	310 000	Wdrażanie LSR Projekty Grantowe	
II.1.3. Poprawa infrastruktury społecznej służącej rozwijania aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia	Liczba operacji w zakresie infrastruktury społecznej służącej rozwijaniu aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia	2 operacje	100%	100 000	0 operacji	100%	0	0 operacji	100%	0	2	100 000	Wdrażanie LSR Konkurs	
II.1.4. Promowanie aktywności fizycznej i zdrowego trybu życia	Liczba wydarzeń, rekreacyjno-sportowych	8 wydarzeń	62%	96 000	5 wydarzeń	100%	60 000	0	0%	0	13	156 000	Wdrażanie LSR Projekty Grantowe	
II.1.5 Działania ukierunkowane na przeciwdziałanie wykluczeniu osób z grupy defaworyzowanych	Liczba szkoleń skierowanych głównie do osób należących do grup defaworyzowanych	10 szkoleń	50%	50 000	10 szkoleń	100%	50 000	0 szkoleń	100%	0	20	100 000	Projekt własny konkurs	
	Liczba utworzonych elektronicznych platform dla osób należących do grup defaworyzowanych	0 sztuk	0%	0	1 sztuk	100%	44 000	0 sztuk	100%	0	1	44 000	Projekt własny konkurs	
Razem Cel II.1							986 000				0		1 520 000	
Przedsięwzięcia	Cel szczegółowy II. Wzmacnianie kapitału społecznego i promocja partnerstwa na obszarze LGD												PROW	
II.2.1 Podnoszenie wiedzy i kompetencji LGD, oraz mieszkańców w zakresie LSR i RLKS	Liczba osobodni szkoleń dla pracowników LGD	63 osobodni	70%	10 500	27 osobodni	100%	4 500	0 osobodni	100%	0	90	15 000	Aktywizacja	
	Liczba osobodni szkoleń dla organów LGD	195 osobodni	72%	6 500	75 osobodni	100%	2 500	0 osobodni	100%	0	270	9 000	Aktywizacja	

	Liczba podmiotów, którym udzielono indywidualnego doradztwa	250 podmiotów	50%	0	150	80%	0	100	100%	0	500	0	Koszty bieżące pracowników					
	Liczba spotkań informacyjno-konsultacyjnych LGD z mieszkańcami	20 spotkań	50%	10 000	20 spotkań	100%	10 000	0 spotkań	100%	0	40	20 000	Aktywizacja					
	Liczba materiałów informacyjnych dla mieszkańców	10 Rodzajów (edycji)	40%	32 000	10 Rodzajów (edycji)	80%	32 000	5 Rodzajów (edycji)	100%	16 000	25	80 000	Aktywizacja					
	Liczba innych działań aktywizujących (festyny i imprezy promocyjne)	19 działań	52%	114 000	11 działań	82%	66 000	6 działań	100%	36 000	36	216 000	Aktywizacja					
	Liczba zrealizowanych projektów współpracy, w tym projektów współpracy międzynarodowych	3 projekty	100%	144 000	0 projekty	100%	0	0 projekty	100%	0	3	144 000	Projekty współpracy					
	Liczba LGD uczestniczących w projektach współpracy	10 LGD	100%	0	0 LGD	100%	0	0 LGD	100%	0	10	0	Projekty współpracy Wskaźnik statystyczny					
II.2.3 Efektywne i sprawne funkcjonowanie Biura LGD	Liczba rocznych budżetów związanych z bieżącym funkcjonowaniem	3 Roczne budżety	40%	500 000	3 Roczne budżety	80%	500 000	2 Roczne budżety	100%	260 000	8	1 260 000	Funkcjonowanie					
	Liczba badań ewaluacyjnych	1 badania	33,33 %	15000	1 badania	66,66 %	15000	1 badania	100%	15000	3	45 000	Aktywizacja					
Razem Cel szczegółowy II.2							832 000					630 000		327 000		1 789 000		
Razem cel ogólny II							1 818 000						1 164 000		327 000		3 309 000	
RAZEM LSR (cel ogólny I i cel ogólny II)							7 474 000						1 188 000		347 000		9 009 000	

14.4 BUDŻET LSR

Tabela 7: Formularz budżet LSR

L.p.	ZAKRES WSPARCIA	Wsparcie finansowe (PLN)
		PROW
1.	Realizacja LSR (art. 35 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 1303/2013)	7 200 000
2.	Współpraca (art. 35 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 1303/2013)	144 000
3.	Koszty bieżące (art. 35 ust. 1 lit. d rozporządzenia nr 1303/2013)	1 260 000
4.	Aktywizacja (art. 35 ust. 1 lit. e rozporządzenia nr 1303/2013)	405 000
	RAZEM	9 009 000

Tabela 8: Formularz: Plan finansowy w zakresie podziałania 19.2 PROW 2014-2020

		WKŁAD EFRROW	BUDŻET PAŃSTWA	WKŁAD WŁASNY BĘDĄCY WKŁADEM KRAJOWYCH ŚRODKÓW PUBLICZNYCH	RAZEM
1.	Beneficjenci inni niż jednostki sektora finansów publicznych	4 581 360	2 618 640		7 200 000
2.	Beneficjenci będący jednostkami sektora finansów publicznych	0		0	0
	RAZEM	4 581 360	2 618 640	0	7 200 000

MIEJSCA PRACY

W BUDŻECIE LSR PRZEZNACZONO 3 600 000 zł (50% ŚRODKÓW z podziałania „Wdrażanie LSR”)

na utworzenie i utrzymanie 29 miejsc pracy

Cel ogólny I:

ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ GOSPODARKI, TURYSTYKI ORAZ REKREACJI OBSZARU PRZYJAZNEJ DOLINY RABY I CZARNEJ ORAWY

Cel szczegółowy I.2

WSPARCIE DLA ROZWOJU KONKURENCYJNOŚCI I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI NA OBSZARZE LGD

Wskaźnik: Liczba utworzonych miejsc pracy (29)

Przedsięwzięcie I.2.1: Tworzenie przedsiębiorstw na obszarze LGD w szczególności w turystyce

Wskaźnik: Liczba operacji polegających na utworzeniu przedsiębiorstwa (17)

- 1 360 000 zł

Wskaźnik : Liczba operacji polegających na utworzeniu nowego przedsiębiorstwa

w turystyce (3)

- 240 000 zł

Przedsięwzięcie I.2.2: Rozwój przedsiębiorstw w szczególności poprzez zastosowanie nowych technologii przyjaznych środowisku

Wskaźnik: Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa (6)

- 1 200 000 zł

Wskaźnik : Liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa po przez zastosowanie nowych technologii przyjaznych środowisku (1)

- 200 000 zł

Przedsięwzięcie I.2.3: Zastosowanie innowacji w przedsiębiorstwach

Wskaźnik: liczba operacji polegających na rozwoju istniejącego przedsiębiorstwa ukierunkowanego na innowacje (2) – 600 000 zł

14.5 PLAN KOMUNIKACJI

14.5.1 Główne cele i przesłanki leżące u podstaw opracowania Planu komunikacji

Celem strategicznym planu komunikacji jest **dotarcie do** jak największej grupy potencjalnych **wnioskodawców i beneficjentów** przedsięwzięć LSR ze szczegółowymi, aktualnymi informacjami dotyczącymi zakresu, warunków, wysokości możliwego wsparcia finansowego w ramach LSR. Plan komunikacji będzie monitorowany w sposób ciągły. Co dwa lata przewidziana jest w ewaluacja, a w jej ramach ocena działań komunikacyjnych. Wnioski i opinie zebrane podczas działań komunikacyjnych, a także wyniki z oceny skuteczności działań komunikacyjnych będą podstawą do korygowania elementów planu komunikacyjnego w kolejnych latach.

14.5.2 Opis działań komunikacyjnych i grup docelowych oraz środków przekazu, w tym działań podejmowanych w przypadku problemów z realizacją LSR, niskim poparciem społecznym dla działań realizowanych przez LGD.

Cele, działania, adresaci i środki przekazu

TERMIN	Cel komunikacji	Nazwa działania komunikacyjnego	Adresaci działania komunikacyjnego (grupy docelowe)	Środki przekazu
2016 r.	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o LSR, jej głównych celach, zasadach przyznawania dofinansowania oraz typach operacji, które będą miały największe szanse wsparcia z budżetu LSR	Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	<ul style="list-style-type: none"> informacje na oficjalnej stronie internetowej LGD, informacje na stronach internetowych gmin obszaru LGD oraz ich jednostek (GOK), rozsyłanie informacji pocztą elektroniczną Komunikaty do mediów lokalnych i ew. ogłoszenia w prasie lokalnej Ogłoszenia i artykuły na portalach społecznościowych Ogłoszenia rozsyłane do sołtysów przez gminy
	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców o głównych zasadach interpretacji poszczególnych kryteriów oceny używanych przez radę LGD (zwłaszcza kryteriów jakościowych), o dokonywanych zmianach w kryteriach oraz dokumentach.	Kampania informacyjna nt. zasad oceniania i wyboru operacji przez LGD, a także planowanych oraz dokonanych zmianach w kryteriach oraz LSR	wszyscy potencjalni wnioskodawcy, w szczególności przedsiębiorcy, rolnicy oraz organizacje pozarządowe i mieszkańcy obszaru	<ul style="list-style-type: none"> Konsultacje wszystkich gminach (prezentacje, szkolenia, warsztaty) Ulotki Prezentacje na stronach internetowych i portalach społecznościowych
Cały okres wdrażania LSR	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców oraz beneficjentów projektów o wsparciu w przygotowaniu, realizacji i rozliczeniu projektów	Spotkania konsultacyjno-doradcze	Potencjalni wnioskodawcy i beneficjenci	<ul style="list-style-type: none"> spotkania, szkolenia, doradztwo proste i złożone konsultacje wniosków prezentacje

Przed konkursami kierowanymi	Poinformowanie potencjalnych wnioskodawców, w tym z grup defaworyzowanych o możliwym wsparciu	Kampania aktywizująca i motywująca do realizacji swoich pomysłów w ramach LSR	Potencjalni wnioskodawcy oraz: Instytucje pomocy społecznej jako pośrednicy dystrybucji informacji do grup defaworyzowanych Parafie, jako pośrednicy dystrybucji informacji Mieszkańcy obszaru Przedsiębiorcy Samorzady gospodarcze	<ul style="list-style-type: none"> informacje na oficjalnej stronie internetowej LGD, informacje na stronach internetowych gmin obszaru LGD oraz ich jednostek (GOK), rozsyłanie informacji pocztą elektroniczną Komunikaty do mediów lokalnych i ew. ogłoszenia w prasie lokalnej Ogłoszenia i artykuły na portalach społecznościowych Ulotka
Lata: 2018, 2020, 2023	Uzyskanie informacji zwrotnej nt. oceny jakości pomocy świadczonej przez LGD pod kątem konieczności przeprowadzenia ewentualnych korekt w tym zakresie (np. dodatkowego przeszkolenia osób udzielających pomocy, np. w zakresie komunikacji interpersonalnej)	Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot., jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy	Beneficjenci	Badanie satysfakcji będzie wykonywane przy ewaluacji LSR w podanych latach. Wykonane zostanie: <ul style="list-style-type: none"> Badanie ankietowe Ocena działań doradczych w LGD Analiza wpisów beneficjentów: pochwał, skarg i wniosków.
Lata: 2018, 2020, 2023	Zapewnianie akceptacji społeczności lokalnej dla działań LGD i realizacji LSR	Kampania informacyjna dotycząca realizowanych projektów	Mieszkańcy obszaru LGD	<ul style="list-style-type: none"> Prezentacje dobrych praktyk na stronie internetowej Wydawnictwa podsumowujące etapy wdrażania LSR Konferencje okresowe, podsumowujące etapy wdrażania LSR Konferencje prasowe objazdowe, prezentujące najciekawsze realizacje.

Odbiorcą komunikacji o LSR jest każdy mieszkaniec obszaru działania LGD. Grupa „mieszkańcy” nie jest jednak jednolita i dlatego istnieje konieczność zróżnicowane komunikatów. Podstawowym kryterium podziału docelowych odbiorców jest poziom ich zaangażowania w proces zmian rozwojowych na obszarze działania LGD. **Liderzy lokalni oraz organizacje i instytucje z obszaru** mają większe potrzeby informacyjne od podmiotów bezpośrednio w ten proces niezaangażowanych. Najtrudniej dotrzeć do ludzi biernych, defaworyzowanych i wykluczonych. Oni muszą dostać komunikat motywujący i przekonujący do kolejnego kroku, jakim jest sprawdzenie możliwości własnych uczestnictwa w programie.

Komunikacja LGD przekazywana jest zatem do ogółu mieszkańców, a także do poszczególnych grup **potencjalnych beneficjentów**., w szczególności do **przedsiębiorców i do osób, które chcą założyć działalność gospodarczą** (największa część budżetu), **do organizacji pozarządowych**, grup, zespołów OSP, KGW, **do instytucji publicznych**, samorządów terytorialnych i gospodarczych itd.

W szczególny sposób planuje się docierać **do grup defaworyzowanych** m.in. za pośrednictwem instytucji pomocy społecznej oraz szkół ponadgimnazjalnych i zawodowych. LGD posiada bazy danych w podziale na sektory, a kontakt mailowy dotychczas dobrze się sprawdzał. W Biurze dostępne są materiały informacyjne i promocyjne.

W ramach realizacji planu komunikacji prowadzone będą także działania z zakresu animacji lokalnej i współpracy z podmiotami działającymi na obszarze LGD. Działania te mają na celu wsparcie komunikacji lokalnej i kapitału społecznego, aktywizację mieszkańców, wsparcie budowania partnerstwa lokalnego i dialogu LGD ze społecznością lokalną.

Zadania w ramach animacji i współpracy:

- konsultacje społeczne LSR i potrzeb mieszkańców (artykuły na stronie internetowej LGD i stronach urzędów gmin jak również artykuł na profilu LGD w portalu społecznościowym oraz newsletter zachęcający do dialogu społecznego i wzięcia udziału w konsultacjach społecznych.
- Spotkania informacyjne otwarte w każdej gminie LGD,
- Spotkanie dla grup defaworyzowanych określonych w LSR
- współpraca przy organizacji imprez/wydarzeń z podmiotami z terenu LGD.

Zadania będą podlegać ewaluacji poprzez ankietę ewaluacyjną, ewentualnie w przypadku spotkań grupowych cyklicznych – notatkę ze spotkania z wnioskami zgłaszanymi na spotkaniu informacyjnym organizowanym przez LGD.

W przypadku problemów z realizacją LSR

W przypadku problemów z realizacją LSR lub niskim poparciem społecznym dla działań realizowanych przez LGD będzie podejmować działania nadzwyczajne.

Analizy problemów dokona Zarząd i pracownicy, a następnie przygotowany zostanie plan działań nadzwyczajnych, adekwatny do zanalizowanego problemu. Oprócz standardowych metod komunikacyjnych (media lokalne, społecznościowe, strony internetowe) LGD zwróci się do różnych organizacji reprezentujących środowisko, z którym jest np. problem z frekwencją w naborach projektów. Wykorzystane będą także kontakty członków LGD reprezentujących różne środowiska.

14.5.3 Wskaźniki i planowane efekty działań komunikacyjnych

Nazwa działania komunikacyjnego	Zakładane wskaźniki	Planowane efekty
Kampania informacyjna nt. głównych założeń LSR na lata 2014-2020	<ul style="list-style-type: none"> • Informacja na stronie internetowej i w mediach społecznościowych- aktualizacja • Rozsyłanie maili do potencjalnych beneficjentów – 100 szt. • Przekazanie informacji do mediów – 5 komunikatów • Wysłanie listów do parafii i instytucji - 20 	Zwiększona aktywność ludzi w aplikowaniu o środki z LSR
Kampania informacyjna nt. zasad oceniania i wyboru operacji przez LGD, a także planowanych oraz dokonanych zmianach w kryteriach oraz LSR	<ul style="list-style-type: none"> • Informacja na stronie internetowej i w mediach społecznościowych- aktualizacja • Rozsyłanie maili do potencjalnych beneficjentów – 100 szt. • Przekazanie informacji do mediów – 5 komunikatów 	Zwiększona aktywność ludzi w aplikowaniu o środki z LSR oraz lepsza, jakość przygotowanych projektów, włączenie mieszkańców we współdecydowanie o wdrażaniu LSR
Spotkania konsultacyjno-doradcze	<ul style="list-style-type: none"> • Przyjęcie 50 osób w punkcie konsultacyjnym w Biurze LGD, • organizacja 5 spotkań szkoleniowych • dyżury doradcze (w ramach pracy biura) • dyżury doradcze członków zarządu 	Podniesienie poziomu wiedzy i umiejętności potencjalnych beneficjentów, przeszkolonych w LGD
Kampania aktywizująca i motywująca do realizacji swoich	<ul style="list-style-type: none"> • Informacja na stronie internetowej i w mediach społecznościowych- aktualizacja • Rozsyłanie maili do potencjalnych beneficjentów – 100 szt. 	Zwiększenie liczby przedstawicieli grup

pomysłów w ramach LSR	<ul style="list-style-type: none"> Przekazanie informacji do mediów – 5 komunikatów Wysłanie listów do parafii i instytucji - 20 	defaworyzowanych w realizowanych projektach
Badanie satysfakcji wnioskodawców LGD dot., jakości pomocy świadczonej przez LGD na etapie przygotowywania wniosków o przyznanie pomocy	<ul style="list-style-type: none"> Badanie opinii publicznej metodą CAVI (oczekiwana grupa badawcza około 100 osób) 	Zwiększony poziom wiedzy o podejściu RLKS do rozwoju oraz do tworzenia partnerstw
Kampania informacyjna dotycząca realizowanych projektów	<ul style="list-style-type: none"> Informacja na stronie internetowej i w mediach społecznościowych- aktualizacja Zaproszenie dziennikarzy na objazd inwestycji powstałych na obszarze, przekładających się na 5 audycji i 5 artykułów w mediach lokalnych 	Popularyzowanie marki „Leader” oraz LGD „Przyjazna Dolina Raby i Czarnej Orawy”

14.5.4 Analiza efektywności zastosowanych działań komunikacyjnych i środków przekazu

Komunikacja dotycząca FE odbywa się na wielu poziomach. Zastosowane w planie komunikacji działania oraz wykorzystane środki przekazu podlegać będą cyklicznym badaniom efektywności i racjonalności wydatkowanych środków. W przypadku stwierdzenia, że któreś z działań nie przynosi oczekiwanych efektów, przewiduje się zastosowanie korekt w Planie komunikacji. Każda zmiana będzie jednak wynikiem dokładnej analizy. Najważniejsza analiza efektywności działań komunikacyjnych odbywać się będzie w badaniu ewaluacyjnym.

14.5.5 Opis sposobu wykorzystywania w procesie realizacji LSR wniosków i opinii zebranych podczas działań komunikacyjnych

Wnioski/opinie zebrane podczas działań komunikacyjnych będą poddawane analizie pod kątem ich skuteczności, ale także ich odbioru przez mieszkańców (język, grafika, kanał dystrybucji itp.). Na spotkaniach i warsztatach uczestnicy będą wskazywali źródło swej wiedzy o LGD, Leaderze i konkursach. Zakłada się także przeprowadzanie periodycznych badań opinii społeczności lokalnej, a jednym z tematów będzie komunikacja, w tym jej preferowany środek komunikacji z LGD. Plan komunikacji przewiduje możliwości korekt. Ponadto kompleksowe badanie całości podejścia do komunikacji z mieszkańcami przewidziane jest w działaniach ewaluacyjnych zaplanowanych co najmniej trzykrotnie w ciągu okresu wdrażania LSR.

14.5.6 Budżet na działania komunikacyjne

Działania przewidziane w Planie komunikacji mieszczą się w bieżącym funkcjonowaniu LGD (ulotki, foldery, spotkania z mieszkańcami, komunikaty do mediów, spotkania konsultacyjne itd.).

Planuje się, że w okresie 2014-2020 środki przeznaczone na ten cel będą w następującej wysokości:

DZIAŁANIE:	2016-2018	2019-2021	2022-2023	Łącznie
Spotkania z mieszkańcami	10 000	10 000	0	20 000
Inne działania aktywizujące (w tym kampanie)	114 000	66 000	36 000	216 000
Materiały informacyjne dla mieszkańców	32 000	32 000	16 000	80 000
Monitoring i Ewaluacja	15000	15000	15000	45 000

Konsultacje dokumentów przed aktualizacją

Każdy dokument przed aktualizacją (zgodnie z procedurami) będzie konsultowany społecznie poprzez wywieszenie proponowanych zmian na stronie internetowej. Każdy będzie mógł wypowiedzieć się w tej sprawie zgłaszając swoje uwagi. Dodatkowo członkowie LGD otrzymają

maila z informacją o planowanych zmianach. Po zakończonej procedurze zaktualizowane dokumenty będą miały informacje o dokonanych w nich zmianach.

Rekomendacje z ewaluacji

Ważnym działaniem komunikacyjnym ze społecznością i partnerami jest przekazywanie informacji o wnioskach i rekomendacjach z ewaluacji, które w części dotyczą także relacji partnerskich członków LGD oraz postrzegania LGD przez otoczenie. Zamieszczenie takich rekomendacji staje się bowiem elementem poprawy funkcjonowania partnerstwa zarówno wewnątrz, jak i na zewnątrz grupy. Może to być także pretekstem do rozpoczęcia ogólnospołecznej dyskusji wokół najważniejszych kierunków Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność oraz wpływu LSR na rozwój obszaru.